

România literară

Scriitorii și pacea

(Paginile 4, 5, 6)

Independența - 105

(Paginile 12-13)

Ideologia noastră

IDEOLOGIA noastră — exprimată deplin în concepția despre lume și viață a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a făurit, vorbind în termeni riguroși marxști, în practica revoluționară și în cadrele unui proces istoric obiectiv, desfășurat în condițiile concrete ale țării noastre, de la cele dintâi manifestări ale mișcării muncitorești și până astăzi. Ea nu este reducibilă, prin urmare, la un corp de norme imuabile, date odată pentru totdeauna, valabile oricând și oriunde: deoarece nu este o dogmă, ci o teorie revoluționară ce-și trage vitalitatea din continua raportare dialectică la realitate.

Și a apărut, s-a constituit și s-a cristalizat ca o necesitate istorică, a cărei înțelegere în întreaga sa complexitate și-a asumat-o, cu luciditate și clarviziune, Partidul Comunist Român; nicidecum pentru că undeva sau de către cineva s-ar fi considerat în mod abstract că este necesară. Această organicitate a Ideologiei noastre a fost reliefată cu deosebire în epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, când s-a afirmat cu hotărâre și îndrăzneală caracterul său revoluționar, nutrit din strinsa și permanentă legătură cu realitățile naționale, cu obiectivele construcției socialiste în țara noastră. „Este necesar — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — să acționăm pentru dezvoltarea și îmbogățirea concepției noastre despre lume cu noile cuceriri, pentru a o ridica la dimensiunile noi ale cunoașterii științei și nu de a ne închina în fața unor citate și a unor date învechite. Materialismul dialectic și istoric creează premisele pentru a înțelege mai bine procesul dezvoltării sociale, fenomenele noi, pentru a interpreta realitatea, pentru a acționa în vederea transformării societății și a omului“. Marile prefaceri care au avut loc în România de la Congresul al IX-lea și până acum, modificările profunde care s-au petrecut în această perioadă în toate planurile vieții din țara noastră reprezintă cu strălucire modul de a gândi și de a acționa în chip revoluționar propriu Partidului Comunist Român, secretarului său general. Ideologia unică a clasei noastre muncitoare, a întregului nostru popor, concepția despre lume și viață a Partidului, a secretarului general este, în același timp, o ideologie unitară, armonios constituită, vie prin caracterul său revoluționar, prin capacitatea de a cunoaște și înțelege profund realitățile în neîntreruptă schimbare și de a prospecta viitorul cu îndrăzneală și realism.

În cultură, în artă, în literatură efectele acestei noi înțelegeri a rolului ideologiei noastre de forță activă în procesul construcției socialiste s-a vădit într-o dezvoltare fără precedent, în marele avânt creator generalizat la scara întregii națiuni prin instituirea Festivalului național „Cântarea României“, în dinamismul vieții noastre culturale, artistice și literare. Absolutizarea unor formule depășite de viață și de realități, închistarea, tendințele de monopolizare a adevărului și discriminările abuzive au fost respinse decise, ca manifestări de natură dogmatică, străine de spiritul autentic revoluționar al ideologiei noastre. Militând pentru o cultură și o artă ferm angajate, situate consecvent pe pozițiile concepției noastre despre lume și viață, Partidul Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu au subliniat în repetate rânduri necesitatea unei atitudini ideologice de înaltă exigență și principialitate, de intransigență comunistă și de responsabilitate patriotică. În spiritul unitar al concepției despre viață și lume a partidului nostru, a secretarului său general s-a recomandat în chip insistent făuritorilor de bunuri spirituale, oamenilor de cultură, artă și literatură să se elimine etichetările, generalizările nefondate, discriminările, aprecierile marcate de subiectivism, polemicile neprincipiale, creându-se astfel cimp deschis dezbaterilor de idei, confruntărilor cu caracter creator, acționării în spirit constructiv, creșterii combativității ideologice atât în raport cu diversele tendințe și curente de gândire străine cit și cu influențele lor și cu rămășițele trecutului. Unitară prin deplina unitate revoluționară a partidului și statului, făurită în lupta de înlăptuire a socialismului în România, ideologia noastră reprezintă astfel o urlășă forță de dezvoltare a națiunii noastre socialiste; ne aparține tuturor și ne exprimă pe toți, fiind chezașa strădaniilor de ridicare a Patriei pe noi trepte de civilizație și progres, de înaintare spre comunism. Oamenii de cultură și artă, scriitorii României socialiste au astfel o unică ideologie, în virtutea căreia trăiesc și muncesc, își desfășoară întreaga activitate creatoare: concepția despre lume și viață a Partidului Comunist Român, a secretarului său general.

„România literară“

■ Atena, 4 mai. La dineul și recepția oferite în onoarea președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu de președintele Constantin Karamanlis

Sărbători de Mai

AM sărbătorit ziua de 1 Mai, ziua solidarității oamenilor muncii de pretutindeni, sub semnul înalt al hotărârii de luptă pentru pace și colaborare.

Evenimentul dominant a fost marea adunare populară de la Palatul sporturilor și culturii din Capitală unde, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, într-o atmosferă de puternic patriotism și solidaritate internațională cu toți cei ce muncesc, am fost din nou martori ai afirmării răspicace a dorinței întregului popor de a clădi în pace socialismul pe pământul nostru românesc. Ne-am amintit, în acele clipe, de glorioșul 1 Mai 1938, când tinărul utecist Nicolae Ceaușescu, care abia împlinise 21 de ani, se afla, din însărcinarea partidului, în primele rânduri ale celor ce-și ridicau cu îndrăzneală glasul în întreaga Europă împotriva primejdiei fasciste. Tinărul revoluționar de atunci, al cărui nume s-a înscris în istoria luptelor pentru libertate și progres, este astăzi președintele României Socialiste, intruchipind în mod strălucit virtuțile și aspirațiile poporului nostru vrednic și încrezător în țelurile sale mărețe. Și, astfel, România ni se înfățișează acum, în mai 1982, ca o țară a muncii tuturor fiilor ei, ca o țară a demnității în care făuritorii bunurilor materiale și spirituale sint ei înșiși beneficiarii roadelor hărniciei lor, împlinindu-și năzuințele străvechi de libertate și egalitate socială — dreptul la muncă, la învățătură, la cultură, dreptul de a participa nemijlocit la conducerea destinului patriei.

Acest început de Mai este începutul unei primăveri a omului și a muncii, munca sub cele trei culori ale patriei fiindcă, iată, în cronica marilor noastre sărbători se înscriu, printr-o coincidență istorică, zilele de 8 și 9 Mai, prima gravată în conștiință de întemeierea Partidului Comunist Român, cea de a doua ca dată aniversară a Independenței naționale, în 1877, iar în 1945 ca zi a Victoriei, asupra fascismului. Munca, starea permanentă a victiei poporului, se înobilcăză astfel în această lună mai, prin marele elogiu pe care-l aducem Partidului, forța conducătoare a societății noastre, făuritorul României Socialiste, cel care a definitivat, prin documentele Congresului al XII-lea, strategia dezvoltării viitoare a patriei, revolvind cu putere capacitatea de creație a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității noastre, rolul istoric al întregului popor în făurirea unei civilizații superioare, civilizația comunistă. Încununind o luptă de peste șase decenii, Partidul Comunist Român a dat în anii pe care-l

trăim o nouă strălucire și o nouă eficiență social-umană idealurilor poporului.

Corespunzând unei necesități obiective și năzuințelor de veacuri ale poporului nostru — năzuințe în a căror împlinire cucerirea independenței României, acum 105 ani, a avut un rol de importanță istorică — partidul nostru s-a aflat mereu în fruntea luptei poporului pentru afirmarea suveranității și independenței patriei, știut fiind că independența n-a fost niciodată deplină până la înlăptuirea mutației care, îngemănând într-o inseparabilă unitate dialectică eliberarea națională cu cea socială, avea să deschidă în letopiscul țării paginile socialismului. Așa încit, tot ce a făurit poporul român, profundele transformări revoluționare produse în societatea românească contemporană, marile izbînzii repute în ultimele decenii sub conducerea Partidului Comunist Român și a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sint, laolaltă, o puternică demonstrație — confirmată, dealtfel, de dezvoltarea istorică generală a omenirii — că libertatea și progresul oricărui popor sint chezașuite de dobîndirea și întărirea continuă a independenței.

La 9 Mai sărbătorim ziua victoriei asupra fascismului, zi care a sădit în conștiința popoarelor speranța unei lumi fără războaie. Din păcate, ne aflăm astăzi în fața unor noi amenințări care primejduiesc soarta planetei. În actualele condiții, asigurarea securității tuturor națiunilor este direct condiționată de abolirea definitivă a politicii de folosire a forței și amenințării cu forța, de dezarmare nucleară, de statornicire între toate statele a unor relații noi, întemeiate pe respectul independenței și suveranității naționale, deplina egalitate în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc.

Pacea pe pământ! — Iată marele ideal al omenirii. În această marea și nobilă acțiune, patria noastră socialistă, poporul și partidul, în frunte cu secretarul său general, sint un strălucit exemplu, politica României fiind o politică a păcii, a colaborării și bunei înțelegeri între toate națiunile lumii.

Țara în Mai. O țară care de la un capăt la altul este un vast șantier. Pretutindeni ritmul mereu înnoitor proiectează prezentul și viitorul nostru făurit zi de zi prin muncă, prin strădania necurmată în drumul impetuos spre victoria socialismului și comunismului pe pământul românesc.

Vasile Băran

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Viaţa literară

Asociaţia scriitorilor din Bucureşti

● În cadrul serilor Cenuclu iniţiate de Asociaţia scriitorilor din Bucureşti a avut loc o masă rotundă cu tema „Vi-zuini contemporane şi modalităţi eseistice în romanul românesc contemporan”.

Au participat criticii Dv. S. Crohmăniceanu, Eugen Simion, prozatori Virgil Duda şi Sorin Titel. Au fost prezenţi membrii secţiei de proză

şi membrii secţiei de critică.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvântul: Costache Olăreanu, Const. Crişan, George Hanganu, Henry Wald, Marin Minicu, Stelian Păun, Al. George, Nic. Moraru, Mircea Mancaş, Irina Grigorescu, Octavian Paler.

Sedinta a fost condusă de secretarul secţiei de proză, Bujor Nedelcovici.

Încheierea „Lunii cărţii în întreprinderi şi instituţii”

● Ediţia a VII-a a tradiţionalei manifestări „Luna cărţii în întreprinderi şi instituţii” a luat sfârşit, în întreaga ţară. Încheierea la nivel republican a acestei importante manifestări a avut loc vineri, 30 aprilie, în trei centre din ţară.

În Capitală s-a desfăşurat, la clubul Întreprinderii „Vulcan”, o întâlnire cu numeroşi cititori, la care au participat reprezentanţii ai Centralei Editoriale şi ai

Uniunii Scriitorilor, discutându-se despre viitoarele volume de poezie ce se află în planurile de lucru pe 1982. De asemenea, reprezentanţi ai Editurii Tehnice au prezentat lucrările cele mai importante din domeniul ştiinţei şi tehnicii româneşti.

Manifestări similare s-au desfăşurat la clubul Întreprinderii miniere Lupeni şi la clubul C.F.R. din Timişoara.

„Sintem fiii acestui pământ”

● La sediul cenaclului literar „Alexandru Philippide” de la „Ecran-Club” Bucureşti a avut loc faza pe sector a concursului de creaţie literară intitulat „Sintem fiii acestui pământ” — manifestare din cadrul acţiunilor politico-educative „Tinerete comunistă” — organizată sub egida Comitetului municipal al U.T.C.

Pe lângă membrii cenaclurilor care s-au înscris la concurs, a participat un numeros public, majoritatea tineri din unităţile industriale ale Capitalei, muncitori creatori de literatură şi artă.

Cu acest prilej au fost atribuite diplome de merit pentru creaţie literară unor membri ai cenaclurilor literare de tineret: Alina Nicolae, Corina Bănu, Vasile I. Bunea, Ioan Liviu, Anca Dorobanţu, Verona Ungureanu, Eliza Schiopu, Vasile Ionescu, Carmen Mihaela Kaltenbacher, Ecaterina Piser, Dinu Adrian, Venera Micu, Cristina Tara.

Acţiunea s-a încheiat printr-o şezătoare literară la care au participat Mihai Beniuc, Constantin Sorescu, Vasile I. Bunea, preşedintele cenaclului literar „Al. Philippide”, Lavinia Ghigeanu, secretar cu problemele de propagandă la sectorul 6 U.T.C., prof. Dumitru Ciobotaru, directorul „Ecran-Clubului”.

Membrii cenaclului se vor deplasa în continuare la UREMOAS, Tricodava, I.C.T.B. şi I.U.P.S.

În spiritul colaborării

● La sediul Uniunii Scriitorilor a avut loc o discuţie bilaterală româno-sovietică având drept temă „Reportajul literar şi contemporaneitatea”.

Delegatia Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. a fost alcătuită din Emil Agaev,

Andrei Drippe şi Anatoli Zlobin. Partea română a fost reprezentată de Radu Lupan, Toma George Maiorescu, Mihai Stoian şi Nicolae Tico.

Discuţiile, purtate într-o atmosferă colegială, au prilejuit un fructuos schimb de experienţă.

Întâlniri cu cititorii

Bucureşti

● Miercuri, 28 aprilie, a avut loc o întâlnire între lucrătorii Fabricii de confecţii şi tricotaşe Bucureşti şi prozatorii Dana Dumitriu, Corina Cristea şi Bujor Nedelcovici.

● Barbu Alexandru Emandi, Mircea Bogdan, Angela Chiuvanu, Dumitru Drucan, Mirel Gabor, D. C. Mazilu, Costin Monea, Otilia Morţun, la Casa Centrală a Armatei.

● La Institutul Agro-nomic „N. Bălcescu” din Capitală s-a desfăşurat o seară literară dedicată patriei, partidului, păcii. Au citit din lucrările lor, în faţa unui mare număr de studenţi şi cadre didactice, Antoaneta Apostol, Dan Angheliescu, Virginia Muşat şi Ion Larian Postolache: În cadrul unui fructuos dialog cu cititorii, cu privire la problemele poeziei şi prozei contemporane, la Întreprinderea de utilaj greu de construcţii şi la Întreprinderea de reţele electrice Bucureşti, Virgil Carianopol, Valeria Deleanu, Stelian Păun şi Al. Raicu au recitat poe-

Prezenţe culturale băcăuane

● Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Bacău organizează, între 10-16 mai, în cadrul Festivalului naţional „Cintarea României”, cea de-a IV-a ediţie a manifestării „Prezenţe culturale băcăuane în Capitală”.

Pe lângă numeroase acţiuni teatrale (prezentarea pieselor „Aventura unei femei cuminti”, „Fata fără zestre”, „Curtea miracolelor”), muzicale, plastice — joi, 13 mai, orele 18, în sala Teatrului „Ion Creangă”, va avea loc o întâlnire a membrilor cenaclului literar „G. Bacovia” al revistei „Ateneu” cu cenaclul „Confluente” al ziarului „Scinteia Tineretului”.

„Porni Luceafărul”

● Comitetul de cultură şi educaţie socialistă şi Comitetul judeţean al U.T.C. Botoşani organizează, până la 15 iunie 1982, ediţia a X-a a concursului interjudeţean de recitare a poeziei eminesciene şi de creaţie literară „Porni Luceafărul”.

Concursul de creaţie se adresează celor ce n-au debutat încă în volum. Vor fi primite cel puţin 10 poezii reprezentative în alte concursuri. Creaţiile vor fi semnate cu un motto şi expediate pe adresa „Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă, Botoşani”, Bulevardul Lenin nr. 91, cod 68 000, telefon 15448.

La concursul de recitare vor participa tineri până la vârsta de 26 ani, cîte 1-2 dintr-un judeţ. Fiecare concurent va pregăti cel puţin două poezii, una din opera eminesciană şi una din creaţia unui autor român contemporan.

Fisele pentru concursul de interpretare vor fi expediate pînă la 1 iunie 1982, pe adresa Comitetului judeţean U.T.C., Bulevardul Lenin nr. 70, cod 6800, telefon 12067.

Concursul se va încheia cu ocazia manifestărilor din cadrul „Zilelor Eminescu”, în zilele de 15 şi 16 iunie 1982.

Înscrierile se vor face prin Comitetele judeţene U.T.C. (pentru recitare) şi Centrele de îndrumare a creaţiei populare (pentru creaţie).

Recital Geo Dumitrescu

● Douăzeci de poeme de Geo Dumitrescu, în lectură poetului, sînt reunite într-un disc recent imprimat de „Electre-cord”. Reluăm din cuvintele de întîmpinare ale lui Romulus Vulpesco de pe plicul discului: „Astăzi, în zilele noastre de zăpăc şi de tumult, cînd scriitorul este, dacă nu glasul cetăţii, măcar una dintre vocile ei cu sunet profund omenesc, astăzi, cînd mai cu seamă poetul îşi rosteste versurile coram populo, citind în ochii celor pentru care le-a gândit judecata de valoare, descifrînd mişcarea sentimentelor pe care le-a stîrnit în suflete, cu alte cuvinte, cîntînd efectul estetic real pe care-l produce metafora activă: astăzi, a-l vedea şi a-l auzi pe creator înseamnă o benefică modalitate în plus de recep-tare”.

Iaşi

● La „Casa Cărţii” din Iaşi au fost prezentate volumele „Spaţii” de Virgil Cutţitaru şi „Uimiri” de Silviu Rusu. Autorii au fost prezentaţi de Mihai Drăgan şi Corneliu Sturzu; la Şcoala generală din comuna Voineşti a fost organizat un simpozion literar cu privire la actualitatea problemelor reflectate în literatura contemporană, la care au participat Ştefan Oprea, Silviu Rusu, Nichita Danilov, Ion Holban şi Ion Borda.

SEMNAL

● Nicolae Bălcescu — ROMÂNII SUPT MIHAIL-VOIEVOD VITEAZUL. Ediţia a doua în seria „Patrimoniul” a cărţii îngrijite, cu repere istorico-literare, de Andrei Rusu (Editura Minerva, 1982, 512 p., 18,50 lei).

● G. Călinescu — SCRINUL NEGRU. I-II. Reducere, cu repere istorico-literare de Andrei Rusu, în seria „Patrimoniul”, în care au mai apărut lucrările călinesciene: Gr. M. Alexandrescu, Nicolae Filimon, Enigma Otiliei, Bietul Ioanide. Opera lui Mihai Eminescu, Viaţa lui Mihai Eminescu, Croniclele optimistului, Ion Creangă. (Editura Minerva, 1982, 398+464 p., 15+17,50 lei).

● *** — EXCELSIOR. Definind astfel „dorinţa permanentă a omului de autodepăşire, vocaţia umană spre «mai sus»”, antologatorul şi semnatulor acestei antologii (Florin Sîndilaru), prefăţate de Dumitru Micu, îşi manifestă „convîngerea că acest motiv reprezintă o esenţă perpetuă a poeziei noastre” (Editura Minerva, 1982, 464 p., 24,50 lei).

● Florin Muscă — ÎN HAINELE SCUMPE ALE MIERLEI. A patra carte de versuri a autorului, după Tara bătrî-nului fotograf — 1970, Lupoica albă — 1976, şi Jnrămînt pe apa vie — 1977. (Editura Junimea, 1982, 56 p., 6,25 lei).

● Daniel Tei — DRUMET PRIN TARA MIO-RIŢEL. Însemnări de călătorie. (Editura Sport-Turism, 1982, 110 p., 4 lei).

● Andrei Dîcea — ULTIMA BĂTALIE A LUI OROLES. Încercare de reconstituire a figurii regelui dac. (Editura Litera, 1982, 120 p., 18,50 lei).

● M. N. Florian — CIVILIZAŢIA CANDORIL. Al doilea volum de versuri, după Grijile — 1978. (Editura Cartea Românească, 1982, 110 p., 9,25 lei).

● Elisabeta Monteanu — MOTIVE MITICE ÎN DRAMATURGIA ROMÂNEASCĂ. „Ne-a interesat — afirmă autoarea în Argumentul studiului apărut în seria „Universitas” — o analiză a componentelor primordiale ale mijlociului de expresie în mijlociile motivelor mitice reflectate în teatru.” (Editura Minerva, 1982, 310 p., 14,50 lei).

● *** — ORAŞUL-FURNICAR. Antologia „oraşului în lirica românească”, alcătuită de Petre Stoica, este, după opinia prefăţătorului Mircea Martin, „o pledoarie în favoarea citadinismului în cultura română contemporană”. (Editura Minerva, 1982, 312 p., 17,50 lei).

● *** — PROZA FANTASTICĂ FRANCEZĂ. I-III. Amplă selecţie din proza fantastică franceză a secolului trecut; antologie, prefată şi prezentări de Irina Mavrodin. (Editura Minerva, 1982, XXIV+264+286+290 p., 24 lei).

● Graham Greene — LA DRUM CU MĂTUŞA-MEA. Scris în 1962, romanul este tradus şi prefăţat de Petre Solomon. (Editura Univers, 1982, 413 p., 13,50 lei).

● Colette — SIDO. CÎRCEI DE VIŢĂ. Traducere şi prefată de Irina Eliade în colecţia „Globus”. (Editura Univers, 1982, 176 p., 6 lei).

LECTOR

Dialogul la cel mai înalt nivel româno-elen

SUB CELE mai fericite auspicii a început luni, la Atena, vizita de stat pe care preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, o întreprinde în Grecia, la invitaţia preşedintelui Republicii Elene, Constantin Karamanlis.

Este cea de a doua vizită oficială pe care preşedintele României o face în Republica Eleni, ca ilustrare a tradiţionalelor relaţii de profundă prietenie dintre popoarele română şi elen, a dorinţei comune de a extinde conlucrarea multilaterală în interesul reciproc şi al întăririi păcii şi înţelegerii în Balcani, în Europa şi în lume. Apreciată ca o etapă deosebit de valoroasă în evoluţia, mereu ascendentă, a relaţiilor dintre cele două ţări şi popoare, vizita a fost întîmpinată de semnificative manifestări ale opiniei publice elene, marcate de apariţia albumului Ceauşescu — România, de numeroase declaraţii în presă ale unor personalităţi ale vieţii publice elene, de articole în ziare şi emisiuni radio-televizate consacrate istoriei poporului nostru. Românelor, concepţiei politice şi prestigiului de care se bucură preşedintele său pe arena internaţională.

Precum s-a exprimat preşedintele Constantin Karamanlis în toastul său la dineul din seara zilei de 4 mai: „Vă primesc ca pe un prieten personal, dar şi ca pe un conducător care înfruntă problemele epocii noastre cu realism şi curaj”.

COLABORAREA româno-elenă a fost evocată, deopotrivă, de către înaltul amfitrion ca şi de către înaltul său oaspete, ca un factor activ de pace în Balcani, cu repercusiunile benefice la scara europeană şi mondială. „Într-o epocă în care neîncrederea provoacă serioase probleme în lume şi alimentează divergenţele cronice, noi urmărim — a spus preşedintele Constantin Karamanlis — drumul colaborării, cu spirit de încredere reciprocă şi de bunăvoinţă. Iar această colaborare bilaterală se conturează în cadrul unei mari largi colaborări în zona balcanică”. Căci „imagina pe care ne-o oferă astăzi relaţiile noastre şi, în general, climatul care domneşte în Balcani este în evidentă opoziţie cu cele ce se petrec în alte zone, nu chiar atât de îndepărtate, unde, chiar dacă acestea nu constituie teatrul unor confruntări singeroase, sînt bîcuite de discordii endemice şi de intense contradicţii”.

Evocînd, în toastul său, întîlnirile şi convorbirile purtate împreună la Atena şi Bucureşti, preşedintele Nicolae Ceauşescu a relevat: „În spiritul şi pe baza înţelegerilor convenite cu aceste prilejuri, s-au intensificat contactele politice, au sporit schimbările comerciale — al căror volum a crescut, în perioada 1976-1981, de circa 2,5 ori —, s-a extins cooperarea economică, tehnică, ştiinţifică şi culturală”. Dimensiunea prezentă şi de perspectivă a acestor relaţii a fost, ca atare, subliniată în finalitatea propăşirii reciproce şi, totodată, a contribuţiei largi pe plan internaţional: „Ca ţări vecine şi prietene, situate în aceeaşi zonă geografică, România şi Grecia au, în mod firesc, multe interese comune. Ele sînt profund interesate să conlucreze activ pentru promovarea unei atmosfere politice de încredere, destindere şi largă colaborare în Balcani, în Europa şi în lume, care să le permită lor — cit şi celorlalte popoare — să-şi consacre din plin eforturile în direcţia asigurării progresului economic şi social, în condiţii de pace şi securitate”.

IMPERATIVELE întăririi securităţii în Europa şi ale frînării cursei înarmărilor, pentru consolidarea păcii în lume, au fost, prin consecinţă, deopotrivă relevante. În acest context, preşedintele Constantin Karamanlis a ţinut să sublinieze că „deşi sistemele noastre diferă din punct de vedere social şi politic, relaţiile noastre urmează un drum ferm, ascendent” — aceasta datorîndu-se „ataşamentului nostru comun faţă de principiile Cartei Naţiunilor Unite şi ale Actului final de la Helsinki, în special respectării principiilor independenţei, suveranităţii tuturor statelor şi neamestecului în treburile interne”, ataşament care explică şi „motivul pentru care, cu toate că aparţinem unor alianţe diferite, punctele noastre de vedere converg în multe probleme internaţionale”. Dintre acestea, problema consolidării păcii — „aspiraţie care nu poate fi realizată decît numai prin controlul echilibrat de forţe la nivelul cel mai redus posibil”.

„Criza economică mondială — care se adînceşte continuu, afectînd practic toate ţările — ca şi cursa înarmărilor, agravează şi mai mult situaţia internaţională — a spus preşedintele Nicolae Ceauşescu — creînd uriaşe pericole la adresa securităţii şi independenţei popoarelor, a păcii întregii lumi”. Ca atare, „este mai important ca oricînd ca popoarele să-şi unească eforturile şi să conlucreze tot mai strîns pentru oprirea agravării incordărilor internaţionale, pentru reluarea şi continuarea politicii de destindere şi pace”. De unde, necesitatea ca Reuniunea de la Madrid să ducă la convocarea unei conferinţe consacrate încrederii şi dezarmării pe continent, la asigurarea continuităţii procesului de colaborare şi securitate în Europa. „Considerăm că este în interesul tuturor popoarelor acestui continent să se facă totul pentru o Europă fără arme nucleare, o Europă unită, bazată pe respectarea orînduirii sociale din fiecare ţară, o Europă a colaborării, securităţii şi păcii!” — a relevat conducătorul român, care, marcînd, totodată, poziţia constructivă a României în ce priveşte spaţiul balcanic, a subliniat că un important act pozitiv în viaţa popoarelor noastre, în viaţa întregului continent, ar fi realizarea — pentru care există condiţiile necesare — a „unei întîlniri la nivel înalt a statelor din Balcani, consacrată discutării căilor şi modalităţilor practice de depăşire a problemelor existente, ale întăririi încrederii, colaborării şi păcii”.

În continuare, preşedintele Nicolae Ceauşescu a arătat că România acordă o deosebită atenţie apropiatei sesiuni a Organizaţiei Naţiunilor Unite consacrată dezarmării; de asemenea, s-a referit la necesitatea de a se depune eforturi mai energice în vederea lichidării subdezvoltării, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaţionale bazată pe deplina egalitate şi echitate.

ASADAR o largă arie de probleme — bilaterale, în spaţiul balcanic, în cel european şi internaţional, în genere — în care România şi Republica Eleni au a conlucra, — conlucrare pe care actualul dialog la cel mai înalt nivel de la Atena o va potenţa în plus, în interesul celor două popoare, al relaţiilor dintre ţările noastre, al întăririi colaborării şi păcii în Balcani, în Europa şi în întreaga lume.

Cronicar

În întâmpinarea Congresului culturii și educației socialiste

Ctitorie de cultură socialistă

MĂRTURISESC, aceste gânduri omagiale, în lumina Zilei internaționale a Muncii, în pragul aniversării a 81 de ani de la întemeierea Partidului Comunist Român, la încredințez tiparulul într-o vreme eroică și măreță, când se implinesc visuri și idealuri de demult, într-o primăvară rodnică în care întregul popor muncește cu dăruire și eroism — și în sinul lui și obștea scriitoricească — pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, elaborate sub conducerea înțeleaptă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărîri aprobate și însușite, din chiar zilele Congresului, ca propriul plan de lucru, de întreaga noastră națiune socialistă, de români, maghiari, germani și alte naționalități, care muncesc înfrățiți pe pământul patriei lor, România socialistă.

De ce evoc aceste împrejurări și date calendaristice? Pentru că obștea scriitoricească este organic implicată în ele cu viața și creația ei, pentru că scriitorul adevărat este un mare muncitor care trudește zile și nopți, luni și ani de-a rândul, chinându-se în fața hîrtiei albe să surprindă pentru eternitate clipa trecătoare, chipul vremii sale, problema majoră și contradicțiile ei, fizionomia morală a poporului său, bucuriile și amărăciunile lui, idealurile oamenilor, pasiunile care-i animă, concepțiile lor despre lume și viață, specificul intim al epocii istorice, contururile omului nou. Scriitorul adevărat este un astfel de muncitor dar și un om de partid, un activist de nădejde, capabil să participe la făurirea omului nou, să-i modeleze conștiința în spiritul concepției Partidului Comunist Român, conducătorul întregii noastre societăți. Scriitorii au observat printre cei dintîi că ultimele două decenii din istoria poporului și a partidului nostru au adus mutații și înnoiri dintre cele mai rodnice și mai semnificative. Aceștia sînt anii de răscruce pentru modernizarea țării, pentru dezvoltarea societății socialiste, anii în care, prin încordarea energiilor creatoare ale tuturor claselor și păturilor sociale, printr-o eroică mobilizare la muncă și gîndire originală, sub conducerea Partidului Comunist Român se realizează uriașe salturi calitative în toate domeniile de activitate, inclusiv în literatură și cultură, și în chiar existența și conștiința poporului român, stăpîn la el acasă, făuritorul propriului său destin istoric într-o țară liberă, independentă și suverană. Aceștia sînt ani care au devenit istorie glorioasă, surprînsă cu dragoste și talent în paginile multor cărți remarcabile, tipărite în limbile română, maghiară, germană, sîrbă, cehă, ucrainiană și idis, unele traduse în limbi de foarte mare circulație în vederea participării noastre la schimbul de valori culturale cu toate popoarele lumii.

Aceștia sînt anii rodnici care s-au constituit în surse inepuizabile de inspirație pentru toate genurile literare. Diversitatea, frumusețea, originalitatea și valoarea literaturii noastre actuale nu sînt străine de frumusețea și bogăția vieții pe care o construiește poporul român sub conducerea partidului. Faptele — indiferent dacă este vorba de impetuasa dezvoltare a țării, de realizările din economie, de justa rezolvare a problemei naționale, de succesele științei și tehnicii celei mai avansate, de dezvoltarea învățămîntului, de continua adîncire a democrației socialiste, de înfăptuirea unui nou tip, revoluționar, de umanism, de plămădirea unui om nou, de împlinirea visurilor și idealurilor celor ce muncesc — o confirmă cu prisosință. Literatura urmează viața. Desprînsă de viața reală a oamenilor, ea nu e decît o firavă plantă de seră. Realismul și forța ei se bazează pe contactul nemijlocit cu viața oamenilor, cu izvoarele mereu proaspete ale realității, cu contradicțiile autentice din societate. Mutațiile petrecute în conștiința și existența oamenilor, frumusețea morală a constructorilor socialismului, idealurile și visurile lor, au trecut în substanța celor mai valoroase opere ale actualității. Urmînd exemplul revoluționar al partidului, al secretarului său general, scriitorii cei mai buni și mai activi au făcut tot ceea ce a depins de ei pentru ca o gîndire dialectică,

elastică și suplă, să inunde și să fecundeze cele mai izbutite opere literare: romane, piese de teatru, poezie, eseuri de critică și istorie literară etc. etc.

ÎNDEMNÎND consecvent creația contemporană să dezvolte și să ridice pe o treaptă superioară cele mai bune tradiții ale literaturii naționale și universale, partidul nostru, secretarul său general, au acordat o atenție deosebită afirmării și înfloririi creației noi, umanist-socialiste, ca o viziune proprie, originală, a timpului nostru, orientînd-o convingător și nuanțat către realitate, către marile probleme ale omului contemporan, către munca și idealurile sale, către viața poporului, către aspectele atît de complexe și de delicate cu care se confruntă omenirea întreagă.

Urmînd acest drum, literatura noastră umanist-socialistă a reluat dialogul cu realitatea din unghiul unor coordonate estetice fundamentale, încercînd să dea o perspectivă proaspătă, inedită, asupra omului și a lumii. Sub raport tematic nimic nu rămîne străin acestei literaturi, fie ea poezie, proză, escistică sau dramaturgie. Raportul dintre existență și conștiință, sensul vieții, al muncii și eroismului, mersul dialectic al istoriei, timpul și spațiul ca atribute ale existenței, destinul individual și social, valorile morale, iubirea, viața și moartea, marile mîturi ale cunoașterii, patriotismul, răspunderea civică a individului, adevărul, libertatea și puterea, conduita morală a oamenilor, izbînzile și căderile lor, lupta atît de complexă și de complicată dintre vechi și nou pe toate planurile existenței, pe scurt, tot ceea ce este omenesc, bucurie și durere, curaj și lașitate, fericire și nefericire, este reflectat și interpretat în realizările de seamă ale literaturii contemporane, din perspectiva exprimării omului complet, a unității sale, de către o concepție filosofică integratoare, materialist-dialectică. Vorbesc, firește, despre literatura serioasă, militantă și angajată, și nu mă refer la exercițiile școlarești de originalitate, la exhibițiile formaliste sau la imitarea slugarnică, necreatoare, a unor mode depășite aturen și oferite, la noi, publicului de unii critici ca trufandale.

PARTIDUL a cerut scriitorilor și criticilor literari să exprime identitatea noastră spirituală, gîndirea și simțirea noastră originală, să afirme marea putere a filosofiei marxist-leniniste de a integra creator toate datele științelor și cercetărilor moderne despre om, dar și forța ei de a respinge eclectismul și cosmopolitismul, de a milita cu intransigență revoluționară împotriva gîndirii prăfuite, retrograde. În concepția Partidului Comunist Român, literatura e chemată să se constituie într-o dezbateră deschisă despre om, despre problemele fundamentale ale existenței. Procedînd altfel, scriitorul se pierde în mărunțșuri, aleargă după mode infructuoase, experimentează la infinit și nu ajunge, practic, nicăieri. De aceea, partidul nostru, secretarul său general, a subliniat nu o dată ideea că nimeni nu poate spune în artă mai multe adevăruri noi despre om și viața socială decît un scriitor sau un critic a căror concepție se bazează pe filosofia marxist-leninistă.

În climatul profund umanist, de o mare efervescență creatoare, în care se pot afirma toate talentele creatoare, literatura română, prin cele mai de seamă realizări ale sale, s-a sincronizat armonios cu tot ceea ce s-a creat mai valoros în literatura universală, aducîndu-și contribuția ei originală la patrimoniul de valori al umanității. Pentru aceasta se declară hotărît împotriva lucrărilor călduțe, idilice, cu conflicte indolente și erori de șocolată, dar și împotriva atitudinilor criticiste, înăcrîte, cu eroi meschini, periferici, nesemnificativi pentru epoca în care trăim.

Documentele partidului nostru privitoare la creația literar-artistică, climatul ideologic generos, prețuirea muncii oamenilor de artă au constituit condiții obiective pentru continua înflorire a literaturii actuale, ilustrată de o pleiadă de creatori și opere valoroase.

Ion Dodu Bălan

8 MAI

Iubesc atîtea lucruri de-a valma :
Fructele coapte ce-mi încarcă palma,
Zorii-aurii și ochii de-ametist,
Cîntecul vesel, cîntecul trist...

Riul în care lunecam tainic în zori
Căutînd neștiutele de nimeni comori,
Gîndul ce-și-nalță fruntea fierbinte în soare,
Cerul cu albe visliri de cocoare.

Iubesc aurul spicelor cît dăinuie vara,
Toamnele-n struguri culcîndu-și povara,
Cetina-n piscuri scaldîndu-și molidul,
Și-n toate, cu dragoste-adîncă, Partidul !

Radu Vaida

Monumente bucureștene

■ ÎN afara competițiilor literare și artistice, plurivalent în talentu-i mereu neobosit (arhitect, pictor, sculptor, gravor, poet), Dragoș Morărescu ne oferă, prin expoziția **Monumente bucureștene**, din foaierul Teatrului de Comedie, prilejul de a revedea, în interpretarea-i, unele din așezămintele sociale și de tradiție, precum și o serie de case în care au trait și creat scriitorii de primă mărime al poporului nostru. Preocupare mai veche a dăruitului artist (a nu se uita expoziția și apoi albumul **Case memorabile** — 30 de lino-gravuri, cu prefață și comentarii de Ioan Grigorescu, Ed. Sport-Turism, 1974, în care Dragoș Morărescu prezenta cu bună înțelegere drumul unor idei politice ale mișcării muncitorești și revoluționare din România), **litografiile acuate**, prin care sint înfățișate monumente istorice și de arhitectură, ca și **lino-gravurile** — mijloc de prezentare a imobilelor în care s-au scris unele din capodoperele literaturii noastre — constituie, fără îndoială, fapte de adevărată creație artistică izvorită din sentimentul de venerație față de trecut și față de cei care au dat trînicie culturii naționale. Desenate cu o linie precisă și caldă, din care nu lipsește poezia și romantismul unor vremi ce s-au făcut istorie, cu un acut simț al evocării, lucrările lui Morărescu incită la neuitare, re-aducîndu-ne în fața ochilor și a minții ani de luptă și faimă, chipuri perene ale eugetului și simțirii noastre dintotdeauna. Sint prezente aici, ca într-o galerie a permanentei trăiri, casele în care și-au gîndit și înfăptuit operele Anton Pann și Alexandru Vlahuță, Nicolae Iorga și Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Tudor Vianu etc. și, alternînd cu acestea, Curtea Domnească, ctitorie a lui Mircea Ciobanul (1545—...1559) și Hanul lui Manue, Palatul Știrbei și clădirea Marii Adunări Naționale, Atheneul Român și Muzeul Municipiului București (Palatul Suțu), Casa Melic și Biserica Bucur, Palatul de la Mogoșoaia și Biserica Sînt. Spiridon-vechi, Mînaștirea Antim și Palatul Ghica-Tei etc., toate, așa cum spunem, monumente ale arhitecturii și spiritualității românești. Dacă Marius Bunea, Dumitru Ghiță, Th. Pallady, Lucia Dem. Bălăcescu, iar în zilele noastre Vasile Dobrian, Cîk Damadian ș.a. redau în unele dintre lucrările lor peisajul bucureștean cu atmosfera contemporană lor, Dragoș Morărescu se aplecă pasionant asupra acestor ziduri, identificîndu-le artistic, însușindu-le, parcă, cu faptele istoriei de atunci. Valoroasa în sine, expoziția lui Morărescu atrage subtil atenția edillor timpului de față asupra necesității păstrării cu grijă și dragoste a tot ceea ce ne-a rămas, ca o pecete de autenticitate și tărie, de la cei care, înaintea noastră, s-au străduit a fi la înălțimea menirii lor. Stăruința lui Dragoș Morărescu asupra acestor teme de declarată insolită istorică și urbanistică se constituie, și cu acest prilej, într-un fapt de excelentă ținută artistică și, evident, patriotică.

Radu Cârnecki

Linogravură de Dragoș Morărescu

Cuvînt înainte

■ **TIMIȘOARA, 27-29 aprilie 1982.** Scriitori din toată țara, alături de confrății lor timișoreni, de invitați de la Filiala U.A.P., Filiala Uniunii Compozitorilor, Universitate, de alți oameni de artă și cultură, s-au întrunit în Colocviul cu tema „Scriitorii și Pacea”, manifestare prestigioasă a oamenilor de litere din țara noastră, prin seriozitatea și orizontul ideilor exprimate, prin gestul de solidaritate scriitoricească și responsabilitate civică, prin expresia pe care au dovedit-o, ca fii ai poporului român, în apărarea înaltelor idealuri de pace ale umanității, în apărarea vieții și a creației de amenințările războiului și ale distrugerii.

Incadrat în Festivalul național de poezie și într-un bogat itinerariu documentar, Colocviul s-a constituit în ceasuri de meditație la gravele probleme ale lumii contemporane, în care s-a rostit o impresionantă pledoarie pentru demnitatea scriitorului în participarea efectivă la încercarea omenerii de a supraviețui în fața pericolului atomic, pentru înțelegerea dialectică a cunoașterii, a căilor științei și tehnicii moderne, pentru acei uriași „război nevăzuți” din tărîmul conștiințelor, în apărarea valorilor morale și a bunurilor spirituale, pentru înțelegerea realității economice și politice a lumii în care trăim, a forțelor care se înfruntă în găsirea căilor de colaborare și înțelegere între popoarele lumii, pentru definirea locului omului de litere și a mijloacelor sale de acțiune în istoria contemporană, în rîndurile apărătorilor păcii.

În felul acesta, Colocviul de la Timișoara și Festivalul de poezie ce l-a însoțit s-au situat în frontul larg al luptei pentru pace care angajează conștiința și strădaniile întregului nostru popor, în spiritul a tot ceea ce Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, afirmă în spațiul vast al acțiunilor politice și diplomatice, pentru triumful Păcii, pentru înțelegere și colaborare între toate popoarele lumii.

La lucrările Colocviului, conduse de Dumitru Radu Popescu, președintele Ununii Scriitorilor, au luat parte tovarășii Constantin Potîngă, secretar al Comitetului județean al P.C.R., și Augusta Anca, președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă

al județului Timiș. La discuții a luat parte un mare număr de prozatori, poeți, critici, reliefînd necesitatea unei largi mobilizări a conștiințelor, în efortul de apărare a păcii, de implicare a creatorilor și a creației în acest efort.

Așa cum a apreciat în cuvîntul de încheiere a lucrărilor tovarășul Constantin Potîngă, «Colocviul pe tema „Scriitorii și Pacea”, prin spiritul angajat, militant al debaterilor, prin optimismul intervențiilor a reconfirmat ceea ce spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — și anume că: „Poporul nostru privește viitorul cu convingerea că prin lupta unită a popoarelor, prin acțiunea comună a tuturor forțelor păcii va fi asigurat triumful cauzei păcii, corespunzător intereselor fundamentale ale întregii omeniri».

Colocviul a fost o expresie a înaltei responsabilități politice și morale a participanților la dezbatere față de destinele omului într-o lume atît de frîmîntată, față de soarta păcii. Intervențiile, eseurile, comunicările care s-au prezentat la Timișoara au dat măsura demnității profesionale cu care scriitorii români se angajează în abordarea marilor probleme ale timpului nostru.

Nivelul ridicat al dezbaterilor, orizontul larg al subiectelor abordate din multiplele unghiuri de vedere, caracterul angajat al discuțiilor nu pot să nu lase urme în practică, în operele literare ce se vor scrie.

Comunicările și intervențiile din cadrul acestei fructuoase dezbateri ideologice pe tema „Scriitorii și Pacea” ar merita să fie adunate într-un volum pe care Editura „Facla” și valoroasa întreprindere poligrafică de la Timișoara l-ar putea trimite în librării încă în acest an.»

În încheierea lucrărilor Colocviului s-a dat citire telegramelor adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, în semn de adeziune sinceră și totală a întregului front scriitoricesc din România la inițiativele secretarului general al Partidului Comunist Român în apărarea păcii și a fericirii oamenilor.

Publicăm în cele ce urmează o parte din intervențiile la Colocviu.

R. L.

Țara Păcii

MARELE Will ne spune în *Macbeth* că viața-i o zi de zgomot și furie, povestită de un nerod. Marele William american scrie un roman, *Zgomotul și furia*, unde lumea apare bîsmîtă de un zălud. Să fi ajuns și secolul nostru o zi a eternității, plină de zgomote și de nerozie? După cite chibrite se tot aprind și după cite singe curge în pămînt, cu două războaie mondiale în amintiri și cu alte genociduri și lupte teritoriale, economice, religioase, parcă ne aflăm într-un abator al umanității, a cărui rațiune este lipsa de rațiune, parcă ne aflăm într-un labirint în care gura minotaurului nu se satură de vieți omenești. Dar să fie acest monstru cu burtă nevădită la infinit invulnerabil, să rămînă el mereu de neînvinș? Mă indoiesc. El mai fu răpus odată, și poate nu atît de forța eroului îndrăgostit de lumină, cit de rațiune. Întinerul fu răpus de cuvînt. Iar noi care avem cheile cuvîntelor, ce facem? Nu trebuie să punem cuvîntele la lucru?

Dacă ne gîndim la istoria lumii, dacă privim în istoria lumii vedem că au existat războaie de trei ore, de trei zile, de trei săptămîni, de trei luni, de treizeci de ani, de-o sută de ani, de-o pace de treizeci ani, de trei ani, de trei zile, de trei ore. Mereu în diverse colțuri ale acestui glob rotund colții dementei își arată colții și „Colțul”.

Asta înseamnă că omenirea nu și-a concertat totdeauna forțele spre a considera pacea ca fiind indivizibilă, ca fiind o problemă a omenirii întregi. De aceea nu putem sta cu minile încrucișate, indiferenți, muți în fața pericolului ce amenință pacea.

SCRIITORII români își exprimă încrederea în instaurarea unui climat internațional de înțelegere și pace, climat întru realizarea căruia președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a depus eforturi deosebite. La Helsinki, la Madrid, la O.N.U., punctul de vedere al țării noastre

tre, al președintelui Nicolae Ceaușescu a fost întotdeauna acela de a oferi lumii o alternativă de pace, de înțelegere, de dialog. Aceasta este o politică umanistă, o politică ce are în vedere salvarea valorilor materiale și spirituale ale lumii, salvarea cuvîntului.

Prin cuvînt lumea s-a mărit, deserturile au dispărut, apărînd ca universuri cunoscute, oceanele și mările au încetat să fie niște imense pete albe, pline de necunoscut, mărturia navigatorilor fiind și o istorie a acestor nesfîrșite glorie ale apei, ale nesfîrșitelor suprafețe lichide; prin cuvînt florile au înflorit în Indii, metalele s-au dezgropat în subteran, ieșind din amorteala lor minerală și milenară; prin cuvînt haosul s-a cumințit și și-a pierdut în parte enigmatul, știința scrisă îmbogățind lumea; prin cuvînt omenirea nu și-a uitat trecutul, el a fost depozitat în cărți, cîntărit, devenind istorie; prin cuvînt aura vieții și întunecimea morții și-au arătat contrastele, viața dovedindu-se deloc o subalternă a morții, ea fiind cea care i-a dat omului puterea de a înțelege și de a raționa, puterea de a înregistra imaginea perfecțiunii și imaginea descompunerii...

Umanitatea trăiește azi o etapă a civilizației visată de generațiile trecute: omul a pășit pe solul lunar; Venus, Marte și alte planete au fost fotografiate la ele acasă; savanții creează celule vii, chirurgia genetică descoperă miracole posibile.

Sînt acestea semne bune ale unui bun început de secol 21? Și care este imaginea lumii de azi? E mai înfloritoare, mai bine organizată, mai plină de pace? Da și nu. Lingă eforturile binelui pentru binele public, izbucnesc crize, se accelerează un ritm scelerat al înarmărilor.

Cînd viitorul lumii se află în joc, soluțiile pentru luminarea acestui viitor sînt întotdeauna raționale, responsabile?

Dolura de rațiune, și mindru de ea, cit se folosește omul de acest nedat altor

La deschiderea Colocviului „Scriitorii și Pacea”

animale? Faptele oamenilor sînt pe măsura perfecțiunii oamenilor? Față de orizontul spre care se îndreaptă în fiecare dimineață, omul poate să rămînă același doar cînd nu se crede cu nimic deasupra celorlalți oameni și deasupra orizontului celorlalți oameni. Omenia este starea spre care ar trebui să tindă zilnic, să și-o asume. Să nu strige, ca Richard, la ananghie: „Dau un regat pentru un cal!” Pentru un om, omul acela nu dădea nimic?

CA norocirea noastră pe pămînt să fie mai norocoasă, ar trebui să facem totul ca în Pace să întoarcem Războiul, orice război posibil. Și să-i dăm omului dimensiunea pe care o are și o merită, să-i amintim omului cine este și ce responsabilități are — să-l reamintim ce spunea Miron Costin în *Viața lumii*: „Ia aminte, o, oame, cine ești pe lume”.

Căci există atîtea muzee ale nimicirii omului de către om, atîtea amintiri ale unor lagăre ale morții, atîtea borne ale încreșnatelor gazări — e plină Europa de temple ale Eroii...

Poate că istoria ar trebui să devină de mine nu doar ce-a fost îndeobște pînă azi, o descriere a anotimpurilor belicoase, o cronologie a războaielor, o povestire a singelui căzut în lupte, ar trebui să fie o istorisire a legilor societății, a adevărilor și a progresului științei și artelor frumoase.

Poate ar trebui mai pregnant ca slujitorii scrisului, prin cuvîntele lor, să-l arate în lumină pe arhitectul noului Babilon. Prin cuvîntele lor să arate mereu istoria de ieri și de alaltieri, istoria războaielor și a crimelor, a holocaustelor fasciste — istoria care parcă de unii n-a fost învățată cum trebuie, de-a fost atît de intens uitată. Căci de-am uita cu toții istoria, ce s-ar alege din noi? De-am uita cuvîntele, ce-am ajunge?... Dacă s-ar șterge toate cuvîntele din lume, ce-ar fi din această poveste? Dacă o forță dementă ar mortifica verbele, substantivelor, — ar mortifica binele, ar umple de desert continentele. Fără cuvînt lumea e goală, planeta e goală, ca o stea stinsă. Amputarea unui cuvînt e amputarea unui popor de cuvînt, amputarea unui popor de oameni, așa cum distrugerea oamenilor poate duce la neantizarea memoriei lor, la lichidarea cuvîntelor, a rațiunii.

Iată de ce e nevoie să milităm pentru o unitate morală a cuvîntelor lumii, pentru o unitate morală a Europei, a tuturor continentelor.

Sigur, cineva mi-ar putea spune că fără războaie n-am fi avut *Iliada*, nu l-am fi avut pe Agamemnon, falnicul învingător în bătălii, care ajuns acasă găsește în patul conjugal o secure care-i va reteza capul. N-am avea nici minunatul *Război* cu morile de vin! Cum ar fi evoluat literatura lumii fără sulite și tancuri? Nu ne-am fi înecat noi în idilism, lipsiți de realismul halebardelor și al „Jucăriei” de la Hiroshima? Dumnezeu știe! Poate, totuși, nu ne-am fi înecat. Poate că Homer ar fi existat și fără Agamemnon, și fără războiul troian, și fără calul troian. Poate că grecul cel orb ar fi găsit el o chichiță prin care să ne arate că iubirea pierdută de un puștan nărod poate să ducă o lume întreagă la Nebunie. Poate că tatăl care l-a făcut din cuvînte pe Agamemnon găsea el o chichiță care să ne arate că o soție nu iartă nimănui strivirea corolei de minuni a lumii, nici măcar soțului ei... În ce-l privește pe acel divin cavalier zălud de la Mancha, găsea și autorul său o chichiță prin care să ne arate, ca o inițiere în Utopie, în Sublim, veșnicele peripeții (nu lupte, poftim!)...

SIGUR, eu n-am siguranța că începînd de azi, noi vom putea face ca toate armele să fie aruncate la coș. Dar totuși noi putem face ca să triumfe noblețea umană, putem milita să facem ca ideea de pace să triumfe și să-și găsească un simbol real în stemele și pe drapelele tuturor națiunilor. Am dori, aș dori acest lucru. Aș dori, de asemeni, ca România să devină în lume ce este cu adevărat, o țară a păcii, Țara Păcii, a reuniunilor, a încheierii unor legi sfinte între popoare, o țară a speranței europene, mondiale. Țara unui popor al păcii, popor care n-a rivnit la hotarele altor popoare, cu război să le încalce, un popor ce și-a clădit istoria și țara prin muncă, devenind ce este prin propria sa hărnicie și cinste.

Din această țară a păcii, un om al păcii, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, încrezător în adevărul ce spune că nimic durabil nu se poate construi fără un climat al păcii, al înțelegerii între popoare, ne cheamă mereu să ne stringem rîndurile, oameni ai faptei și ai cuvîntului de pretutindeni, pentru ca istoria neagră a lumii să nu se mai repete. Căci a repeta istoria, înseamnă a nu-ți fi însușit niciodată istoria, învățămintele ei, groaza de ea degajată, de fumul crematoarelor ei. Noi ne apropiem de sfîrșitul unui secol belicos. Să luminăm măcar apusul acestui secol cu superbia păcii.

Planeta noastră, văzută din cosmos, pare o stea albastră, a Speranței. De ce să triumfe pe pămînt bezna lipsei de rațiune, de ce pămîntul să ajungă o planetă devorată de absența rațiunii — o planetă devorată de propriul ei întuneric?

Au sunat destule ceasuri negre în acest secol, au bătut destule clopote negre peste atîtea destine tinere, peste atîtea morminte tinere, ale tinerilor, vreau să spun, peste atîtea speranțe spulberate. Nicicînd ca azi, capacitatea de exterminare a omului de către om n-a fost atît de grozavă. Se spune că bomba de la Hiroshima nu este azi decît un fel de jucărie! Probabil, adică sigur, și viața planetei a ajuns pentru forța armelor nucleare o jucărie. Și aceste jucării, deși vor descătușa forța dementă, omul, ce le păzește azi, paznicul de azi al acestor jucării ce va ajunge de va supraviețui jocului lor? Un paznic al desertului. Omul, paznicul desertului! — ce postfață sinistrală ar putea fi scrisă pentru un secol îndoiat!

DAR noi nu credem că va fi așa. Noi sîntem siguri că nu va fi așa. Voința scriitorilor români, voința întregului nostru popor, voința președintelui Nicolae Ceaușescu este de a se instala în lume o lume a păcii, care să ne scutască în viitor de o aritmetică plină de singe și de suferințe, o lume a înțelegerii, a dialogului — fiindcă este știut că nu poate exista discordie și întuneric și ură între un om care înțelege ce gîndește și ce vrea alt om. Nu poate exista crispăre și luptă acolo unde există dialog între oameni, între cuvînt, între popoare. M-aș bucura din suflet dacă începînd de azi, noi nu vom mai putea adăuga la catastif nici o zi de război în lume, nici o zi dementă, de zgomot și furie, nici măcar o oră belicoasă.

Poate aceasta ar fi moștenirea cea mai grozavă pe care am putea s-o lăsăm secolului ce vine spre noi, poate aceasta ar putea fi moștenirea cea mai grozavă pe care cuvîntele și rațiunea ar putea s-o lase viitorului.

Dumitru Radu Popescu

ȘI PACEA

La baza sportivă a întreprinderii A.E.M.

În lumina speranțelor noastre

MARTURISESC aici că am fost adânc răscolit de apelul vibrant la rațiune lansat de secretarul general și președintele nostru urbi et orbi. Pentru că rațiunea este mai necesară astăzi ca oricând. O știre care ar fi trebuit scrisă pe cer cu litere de foc, asemeni biblicului „Mane, tekel, fares”, ne-a dezvăluit că rachetele din silozuri și de pe rampele de lansare, de la bordul avioanelor și al submarinelor, bombele și obuzele nucleare pot să ucidă pe fiecare dintre locuitorii planetei de 30 000 de ori. Față de un asemenea cumplit adevăr matematic, continuarea acumulării și perfecționării armelor de distrugere în masă, însăși existența acestor mesageri ai neînțelegerii constituie o tragică absurditate.

Să fie de vină pentru asta nepotolita sete de cunoaștere care l-a smuls pe om din peșteri și l-a proiectat dincolo de vămile văzduhului, ca să-și lase urmele tălpilor în pulberea selenară? Să oprim mersul accelerat al progresului tehnicoștiințific în speranța că ne vom recăpăta liniștea pierdută sau măcar nu vom tulbura precarul echilibru pe marginea tot mai îngustă a genului?...

Nu cred în parabola fructului oprit. Știința ne poate oferi o sursă inepuizabilă de energie sau apocalipsul, utilizând aceeași fuziune termonucleară. Alegerea ne aparține. Să nu jindim însă la o imposibilă întoarcere.

Spunea Paul Anghel. În incitanta sa intervenție de ieri, că excesul de cunoaștere

face să dispară misterul care dă farmec vieții. Eu constat dimpotrivă, împreună pare-mi-se cu Pascal, că pe măsură ce sfera cunoașterii își mărește volumul se înmulțesc punctele ei de contact cu Necunoscutul. Să ne gândim doar la relativ recente descoperiri din domeniul astronomiei — quasarii, pulsarii, găurile negre — care impun o revizuire a teoriilor acceptate și deschid vertiginoase perspective în interpretarea Universului.

Omul a trăit totdeauna privind nu numai spre trecut și spre prezent, ci și spre viitor. Acest al treilea chip al său e îndreptat astăzi, cu neliniște și cu speranță, spre orizonturi apropiate. Cu neliniște pentru că dincolo și mai presus de pieirea individuală, o conflagrație nucleară generalizată ar avea drept rezultat stingeră civilizației și a speciei umane. Spulberind edificiul durat al genului și truda sutelor de generații, ea ar curma brutal însăși curgerea timpului pe planeta noastră — căci ce înseamnă viitorul fără arhitectii și visătorii care să-l modeleze în lumina speranțelor noastre? Iată de ce ne-am înfilit în acest ceas de cumpană, răspunzând chemării lucid-înflăcărate a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Iată de ce trebuie să ne unim gândurile și faptele, pe deasupra oricăror bariere, pentru a dovedi că omul, „trestie gînditoare”, poate fi și zid neclintit în calea furtunilor oarbe.

Ion Hobana

Condiția supremă a construcției

SÎNTEM aici, în această sală, oameni care n-avem altă unealtă decât cuvîntul. Și nici altă armă. Dar ce pot face, pe lume, cuvintele, ele, care au construit marile poeme și marile sisteme filosofice, deci ce pot face bițelele cuvîntului în fața amenințării armelor? Din antichitate, de cînd soldatul acela prădător, cu arma lui, l-a ucis pe învîtat, care n-avea nimic să-l apere, nici măcar veșmîntul, căci înalta lui știință nu l-a putut apăra, din antichitate deci, această scenă simbolică, înfruntarea dintre omul cu arma și omul cu cuvîntul se repetă mereu, cu mereu același deznodămînt. Niciodată cuvîntul, în această veche înfruntare, n-a răzbit asupra armei. Unealta — distrugerii devine mereu mai puternică față de fragilitatea cuvîntului, despre care, vai, știm că zboară și pe care, din păcate, l-am văzut de atâtea ori, mai ales în ultima vreme, desprinzîndu-se nu numai de pe placa sensibilă a memoriei, pe care ar fi trebuit să stea bătut pentru eternitate, dar desprinzîndu-se chiar din rostul înțeleșului său elementar și onest.

Deci, ce-am putea face noi, cu bițele noastre unelte și arme, în fața uneltelor atît de puternice ale distrugerii? Ce se poate aștepta de la noi? Din fericire, nouă, celor de aici, ne-a fost dat să trăim într-un timp și într-o țară care sînt dedicate cu toată ființa lor construcției unei civilizații superioare, o țară și un timp care și-au legat definitiv și irevocabil șansa lor, întregul lor destin, de șansa păcii. Pentru țara noastră pacea este cea mai acută necesitate, este materialul de construcție cel mai de preț. Este cimentul de cea mai mare utilitate pentru construcțiile pe care le vedem ridicîndu-se, în jurul nostru, la tot pasul. Astfel că efortul pentru pace al întregului nostru popor, efortul de azi, în care ne încadrăm și noi, este vitală, absolut necesară căutare a neapăratului material de construcție. Iar dacă dorința de

pace a poporului nostru este căutarea condiției supreme a construcției, construcția însăși, fapta de a-și clădi viitorul reprezintă însăși ființa păcii. Astfel își realizează pacea poporul nostru, construindu-și viitorul. Astfel sîntem chemați, noi, cei care minuiam cuvintele, aceste unelte și arme atît de fragile, astfel sîntem chemați să luptăm pentru pace. Construind ceea ce ne revine din edificiul atotcuprinzător al civilizației noastre viitoare, construim ceea ce ne revine din edificiul păcii. Și nu este puțin lucru, și nici fără un temei de mîndrie, să te gîndești că oamenii înzestrați cu cele mai fragile unelte le revine să construiască porțile cele mai luminoase ale edificiului: liniile lui de înălțare, ferestrele lui spre azur și spre viitor. Construind elementele civilizației noastre spirituale, construim pacea noastră și pacea cu care sîntem datori poporului nostru. Veghind la buna lor funcționare, la neîntrerupta lor acțiune, la continua lor perfecționare, veghem la pacea noastră. Din acest punct de vedere, vom înțelege că, de fapt, atîtceva înseamnă pace. Căci cum ar putea fi, decît ciuntă și sarbădă pacea fără creație, fără elementele constitutive ale edificiului cultural? Edificii culturale perene și înalt funcționale reprezintă expresia cea mai palpabilă și convingătoare a păcii. Pace înseamnă cărți bune și multe, reviste vii și frumoase, tablouri, sculpturi și spectacole, viață literară activă și interesantă, tipar mereu mai pretențios și, chiar — de ce să n-o spunem? —, o uniune a scriitorilor atentă, grijulie pentru creația noastră, în măsură să o asigure material și să o înalțe spiritual. Să veghem la aceste elemente atît de prețioase ale civilizației noastre actuale și viitoare, ca la unele din cele mai elocvente expresii ale păcii noastre și ale păcii poporului nostru.

Mircea Tomuș

Telegramă

Tovarășului Nicolae Ceaușescu

Secretar general al Partidului Comunist Român,

Președintele Republicii Socialiste România

PARTICIPANȚII la Colocviul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea”, organizate la Timișoara, vă aduc profunde mulțumiri, vă exprimă caldă lor recunoștință pentru activitatea neobosită și clarvăzătoare pe care o desfășurați în slujba cauzei nobile a păcii. Noi știm că încă din fragedă tinerețe ați militat fără preget împotriva spectrului amenințător al războiului. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din România, sinteză a concepției dumneavoastră de un înalt umanism privind relațiile dintre state, reflectă marea răspundere față de prezentul și viitorul lumii în care trăim. Marile manifestații pentru pace din România așează pe o treaptă fără precedent voința de liniște creatoare a întregului nostru popor. Mulțumindu-vă pentru îndemnul dumneavoastră, vă asigurăm și cu acest prilej că scriitorii din țara noastră, români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități, vor urma neabătut politica partidului, conștienți de însemnătatea sarcinilor ce le revin în apărarea valorilor umaniste ale poporului nostru și ale întregii omeniri, valori fără de care nu se poate întemeia un climat al păcii.

Ne mindrim cu acțiunile dumneavoastră neobosite și admirația noastră față de eroismul cu care împliniți nobile misiuni de purtător de cuvînt al voinței neclintite a poporului nostru ne îndeamnă și pe noi să acționăm în sensul întăririi solidarității cu toți aceia care slujesc cu devotament idealurile umaniste de pace ale României socialiste. Afirmînd rolul literaturii în opera de formare și dezvoltare a conștiinței omului nou, vom dăru și în continuare cititorilor opere în care, reflectînd efortul de edificare a lumii noastre, vom așeza la temelii lor nobilele principii ale umanismului revoluționar. Scriitorii, toți oamenii de cultură și artă, într-un gînd și o faptă cu întregul nostru popor, sînt hotărîți să răspundă astfel chemărilor dumneavoastră, imperativelor epocii, în spiritul celor mai nobile tradiții ale poporului nostru.

Exprimîndu-ne încă o dată dragostea, devotamentul și recunoștința față de Partidul Comunist Român, față de dumneavoastră, mult iubite și stimat tovarăș Nicolae Ceaușescu, ne reînnoim angajamentul de a crea opere care să poarte în ce au ele mai reprezentativ mesajul de pace al poporului nostru și să asigurăm că nu vom precupeți nici un efort pentru a acționa în spiritul prieteniei și al înțelegerii între popoare, pentru edificarea unei lumi a păcii pe întregul Pămînt.

PARTICIPANȚII LA COLOCVIUL ȘI FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „SCRIITORII ȘI PACEA”

Un proces continuu

CITIND articolele omagiale, evocările închinatelor lui Nicolae Titulescu cu ocazia centenarului nașterii sale, lecturînd pentru tipar o cumulare în limba maghiară din textele și cuvîntările marelui umanist și om de stat român care va apărea curînd la editura „Kriterion”, am reținut o frază deosebită, o frază care mi s-a părut o axiomă, o idee-pivot a vieții internaționale de azi: „Cînd pacea este amenințată — spunea Titulescu — nu se răspunde cu războaie ci cu organizarea păcii”. Da, organizarea păcii, aceasta este cuvîntul de ordine al omenirii la acest sfîrșit de mileniu. Statele, organizațiile guvernamentale și obștești, opinia publică de pe tot globul n-au o datorie mai gravă și mai urgentă decît aceasta.

Pentru poporul nostru, pentru noi cei adunați astăzi aici, la Timișoara, este o mîndrie că la marea și nobila lucrare — organizarea și impunerea păcii în lume — participă cu toată convingerea și republica noastră socialistă. În uriașul efort pentru pace își asumă un rol de frunte președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Solile de pace și colaborarea internațională ale președintelui nostru într-un număr impresionant de țări pe toate meridianele lumii; poziția și inițiativele principale, consecvente ale Guvernului, ale diplomației românești în problemele de mare actualitate și importanță ale lumii contemporane: grandioasele manifestări populare care au avut loc în toată țara; spiritul de conlucrare și bună înțelegere care ne animă pe toți, dorința de participare la schimbul internațional de bunuri materiale și spirituale de care este pătrunsă întreaga noastră societate — și scriitorii prin însăși tradițiile profesiei și natura muncii lor sînt exponenți ai acestui deziderat — toate acestea, spun, această cu tărie hotărîrea fermă a patriei noastre, a poporului nostru de a apăra pacea, a milita pentru dezarmare — în primul rînd dezarmarea nucleară —, a transmite generațiilor care vin, îmbogățite, marile valori istorice și morale moștenite de la înaintași.

Printre aceste valori aș aminti în primul rînd respectul față de muncă, cultul muncii, inteligența și hărnicia puse în slujba ei.

Pe pămînt trăiesc tot mai mulți oameni. Toată lumea dorește să se hrănească, să se îmbrace normal, toți simt nevoia culturii, a destinderii. E un lucru stabilit că populația Terrei se dublează la aproape 40 de ani o dată, ceea ce înseamnă că perioada dublării producției trebuie să fie mai scurtă, dacă omenirea nu vrea să se trezească într-o lume pauperă. E limpede și faptul că productivitatea e criteriul esențial al dezvoltării. Revoluția științifică-tehnică a epocii noastre, populînd visurile copiilor și înmulțind gîndurile și grijile oamenilor maturi, impune un ritm accelerat fiecărui popor care nu se vrea purtat către zonele periferice ale viitorului. Tînașă generație de azi dispune de cunoștințe de zece ori mai numeroase decît generația părinților. Știința contemporană — și e cunoscut faptul că 90 la sută dintre savanții și cercetătorii tuturor timpurilor trăiesc și acționează în zilele noastre —, știința contemporană, deci, realizează noi procedee, noi materiale, noi tehnologii, capabile să dubleze producția industrială la fiecare deceniu o dată. Trăim, așadar, într-o epocă de o formidabilă accelerare a timpului.

Este, cred, lesne de înțeles că scriitorii angajați acestei realități, acestor schimbări, nu se poate realiza plenar decît cu condiția să-și faurească și ei, prin continuă afirmare și negare, propriul echilibru. Numai astfel poate el primi cu luciditate, cu încredere în sine și în colectivitatea din care face parte, sfidarea zilei de mîine.

În acest context raportul război-pace mi se pare mai complex decît s-ar putea înțelege din scrierile unor confrăți publiciști, din unele comentarii de la radio sau televiziune. Această relație nu este numai o chestiune a politicii internaționale. Organizarea păcii între țările și națiunile lumii are șanse de reușită numai cînd pacea internă, justetea și armonia socială sînt asigurate în fiecare țară în parte; cînd prezența vie pe plan internațional, acțiunile diplomatice sînt susținute de un puternic consens național, cînd ideea păcii, efortul depus în interesul salvagărdării ei se fundamentează pe conlucrarea și înțelegerea tuturor claselor și păturilor sociale, tuturor etniilor și generațiilor care garantează prin munca și voința lor comună acea forță economică, spirituală și — devreme ce dezarmarea este doar un deziderat, de ce n-am spune-o — de apărare, ce dă credibilitate acțiunilor internaționale, asigură vigoare și eficiență politicii respective.

Iată de ce tovarășul Nicolae Ceaușescu nu uită niciodată să sublinieze legătura directă, în multe privințe definitorie, între lupta pentru pace și eforturile susținute, consecvente pe tărîm național și universal, pentru progres. Apărarea păcii, liniștea internațională și sistemul de libertăți și drepturi democratice, de propagare economică și culturală, nu pot fi despărțite în nici o țară. Pacea mondială, așadar, nu este o stare în care țările — uneori înarmate pînă-n dinți — conviețuiesc în relativă liniște. Pacea pentru care ne ridicăm noi glasul este un proces continuu pentru o lume fără arme și războaie, dar și pentru egalitate și independență, pentru schimburi economice echitabile, pentru cunoașterea și stima mutuale adînc între națiuni și naționalități cit și între indivizii din toate țările, de pe întreaga Terră.

În încheiere, permiteți-mi, stimați tovarăși, dragi colegi, să evoc o amintire. Cu treizeci de ani în urmă, Mihail Sadoveanu, primul președinte al Uniunii noastre, prelua într-un cadru solemn în majestuoasa Sală a Coloanelor de la Moscova Medalia de aur conferită de Consiliul Mondial al Păcii. M-am aflat în acel grup de tineri scriitori, studenți pe atunci, care a fost invitat de marele sîrbătorit în camera lui de la hotel. După o discuție de vreo două ceasuri — n-am să uit niciodată — Mihail Sadoveanu și-a luat rămas bun de la noi cu următoarele cuvinte: „Păstrați-vă curați ca preoții unei discipline sacre”.

Apărarea păcii, lupta pentru dezarmare, înțelegerea și frăția între oameni de pretutindeni cere consecvență, cere respingerea fatalismului, a descurajării. Cere tărie de caracter, încredere lucidă în viață, în viitor, cere, în sensul larg și profund al cuvîntului, puritatea gîndului și a faptelor de la toți oamenii de bine, dar, mai ales, de la preoții acelei discipline sacre care este literatura, creația, cultura umanistă.

Domokos Géza

Scriitorii și Pacea

Dorința unanimă

ANII copilăriei mele s-au scurs pe sub aripa neagră a războiului. Mașini infernale, nesfârșite corțegii de mașini ale morții au trecut, zile și nopți, apoi ani ce păreau fără capăt, pe sub fereastra odăii mele, cufetărită în grozavie de uruitul șenilelor. Escadrelle bombardierelor spărgau limpezimea cerului, la cele mai impredictibile ore, oamenii fugau, înnebuniți de spaimă, să afle un adăpost, cu copiii în brațe, smulși din leagăne: un terifiant spasm general cuprinsese lumea înfricoșată de apocalipsul din care nu se întrezărea nici o ieșire. Eram într-un sat, acolo, în lanurile de porumb, creșteau cazemate de beton și instalații satanice pentru detectarea obsedantelor păsări de fier, aducătoare de moarte și disperare.

Zilele anilor în care ar fi trebuit să ne mirăm de jocul fluturilor, în miracolul soarelui, erau sfîșiate de neconținutul plins al mamelor și al femeilor tinere, căroră li se aduceau mesaje negre ale dispariției bărbaților tiriți să lupte împotriva vieții, împotriva oamenilor, a sensului existenței.

Apoi am învățat să ne vindecăm răni-le, să muncim pentru a ne reageza viața în crugul ei firesc. Am învățat să silabisim visurile noi, să ne iubim pămîntul sfînt al patriei, să scriem primele cîntece.

Acum, după numai cîteva decenii de speranță, planeta se înfioară din nou de crudele amenințări. Spectrul Hiroșimei întuneacă, de mii de ori mai zguduitoare, existența umană. O impresiune solidă, a oamenilor pămîntului, un strigăt enorm răscălește acest sfîrșit de mileniu, acest timp în care minunatele roade ale științei, ale artei și culturii pot transforma planeta într-o grădină mai frumoasă decît oricînd. Un indemn la rațiune ful-

geră conștiințele lumii, pentru ca viața să triumfe, iar oamenii să se bucure de munca și visul lor.

Astăzi, scriitorul român se integrează acestui imens flux planetar al conștiinței umane în apărarea vieții, a dreptului de a trăi și a serie în libertate, ferit de coșmarul atomic, care amenință în primul rînd continentul european, matcă a marilor culturi și a marilor idei care înnoiează, din adîncurile veacurilor, noțiunea de om. În fața pericolului extincției și pustului, solidaritatea planetei Pămînt trebuie să devină o forță cu mult mai puternică decît forțele oarbe ale distrugerii.

Indemnul la înțelegere și pace, la colaborare internațională pentru progres și civilizație, indemnul la oprirea cursei nebunești a înarmărilor, la eliberarea Europei și a lumii întregi de spectrul atomic este un indemn al vieții împotriva morții. Indemn al vieții ce răsună patetic în strălucitele inițiative ale poporului român, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în chemarea adresată popoarelor lumii în apărarea păcii, într-un moment care poate fi hotărîtor pentru salvarea omenirii, într-un moment ce stringe ca o mină uriașă dorința unanimă a tuturor, de la un capăt la altul al planetei, de a face să învingă glasul rațiunii, al viitorului civilizației umane.

Asemenea nouă, care ne iubim patria și valorile naționale, și vrem să trăim, să muncim, să visăm, să ne durăm o viață mai bună și mai demnă, toate popoarele lumii speră să-și împlinească idealurile, care acum ne unesc în idealurile de pace, de apărare a tot ceea ce a împlinit omenirea de-a lungul mileniilor ei de existență și de aspirații ale frumuseții, civilizației și culturii.

Anghel Dumbrăveanu

A-ți asuma istoria

ASOCIEZ imaginii fotografice, care-l înfățișează pe Einstein vizitînd ruinele lăstate de obuzele primului război mondial, chipul mătusei Vironica din povestirea lui Ion Agârbiceanu **Dura lex**. Privesc din nou la figura expresivă, strălucind de inteligență, a marelui fizician și mă gîndesc la destinul țărâncii din satul transilvănean, destin cutremurat și grav rănit de moartea singurului ei fiu reîntors din același război ca să moară la începutul unei primăveri aducătoare de speranțe.

Cred că toate destinele lumii pot depune, cel puțin simbolic, în fața unei instanțe care se numește viață, — șansa umanității de a supraviețui, de a fi. Mărturiile tragicilor greci, ei înșiși înspăimîntați de semnele unor dureroase și singeroase conflicte, avertizau și continuă să avertizeze o umanitate ce-și proiectează speranțele pe fondul unui cer văzut cu decenii în urmă de marea savant, îngrijorat de urmele încă neîndepărtate ale primei mari înclăștări mondiale. Istoria contemporană există și în textele literaturii și hroniclei sau letopisețului fiecărei colectivități înregistrată, din nefericire, direle de singe ale războaielor. Cum istoria tinde să se metamorfozeze în text, și cum textul este lumea, o lume dintr-o altă lume posibilă, avem dreptul să apelăm la mărturia literaturii pentru a clama sau pentru a avertiza cu voce șoptită sau tremurîndă: existența oamenilor cere nu doar ape-luri, mai mult sau mai puțin patetice, ci și o solidaritate extinsă dincolo de granițele unor țări!

Cînd Barbusse invita scriitorii și, în general, intelectuali să formeze un front al solidarității, sau cînd Hemingway imaginează o istorie despre oameni în **Adio, arme**, ei participă împreună, asumîndu-și istoria. A-ți asuma istoria! — Iată un deciderat pentru care scriitorii s-au angajat, așa cum a făcut-o Carnus în **Ciuma** sau Malraux în **Speranța**, trecînd peste programe estetice, peste formule literare și, bineînțeles, peste decenii...

Bătrîna țărâncă din povestirea **Dura lex** decide, în clipa morții fiului ei, să moară, să încheie o existență legată de viața celui ce trăise războiul în linia întâi. Dar în ciuda dorinței ei, viața e mai puternică, legea ei inexorabilă învinge subiectivitatea. Cred că în simbo-

lurile acestei aparent modeste povestiri scrise de Ion Agârbiceanu avem de descifrat sensul solidarității scriitorilor de azi, serios îngrijorați de fantomele armelor. Heinrich Böll a scris cu mulți ani în urmă o carte cutremurătoare despre război și despre condiția ființei ultragente, frustrate și, în cele din urmă, înfrînte. Titlul cărții era o veche și indelebilă întrebare: „Unde ai fost, Adame?” O întrebare pusă omului, rătăcind, ducînd cu sine stigmatele culpei. Sintem, asadar, datori să întrebăm într-o lume unde scriitorul are obligația să răspundă. Un răspuns a încercat Curzio Malaparte într-o memorabilă carte despre război, **Kaputt**; un altul poate fi al literaturii de totdeauna, celebrînd viața, valorile perene ale cugetului și ale etosului. Răspunsul poate fi sculptat în viața scriitorului, precum viața lui Persepolis, în notele înfrîngurate ale lui Camil Petrescu, în poemele-jurnal, în literatura îndurerată de spectacolul suferinței a Hortensiei Papadat-Bengescu, în proza lui Gib Mihăescu, a lui Cezar Petrescu, Felix Aderca și mulți, mulți alții...

Teoria einsteiniană a influenței literaturii și viziunea scriitorilor asupra timpului și spațiului. Orgoliul de totdeauna, orgoliu generos și perfect legitimat, este acela de a intra în competiție cu descoperirile științelor. Lawrence Durrell ambiționa să realizeze, în **Cuartetul Alexandria**, un timp einsteinian!... Evident, scriitorii și oamenii de știință, scriitorii și savanții din domeniul fizicii nucleare, au datorii comune și solidaritatea lor poate fi pusă sub semnul protector al creației, al valorilor umane, pe care avem datoria să le protejăm, să le conservăm, așa cum trebuie să păstrăm, netulburată, viața. Lauda ființei din poemele lui Whitman sau din poemele lui Nichita Stănescu, elogiul simplu și calm al vieții, patetica invitație la pace sînt întim legate de sensul unanimității literaturii noastre.

Acestui umanism îi sînt proprii creația și echilibrul cugetării. Fotografia lui Einstein și suferința bătrînei din **Dura lex**. Nu pot fi oare alăturate atari imagini-avertisment în acest moment al comunicării demersurilor noastre pentru pace? Cred sincer că da!

Ion Vlad

Pe scena Operei din Timișoara, la recitalul de poezie (Fotografii de Ion Cucu)

Poezia păcii și pacea poeziei

Motto : Din 1945 pînă azi au avut loc peste 130 de războaie !

IN răpăitul mitralierelor nu se mai aude scrișitul peniței așternînd pe coala albă însemnele dragostei și prieteniei ; sub tunetul tunurilor niciodată nu s-au creat simfonii sau vreo „odă a bucuriei“, iar pe cerul brăzdat de goana avioanelor și a vulturilor nu se pot înălța zmeii copilăriei noastre, nici cîntecul de dor înalt al ciociriei — orchestra morții cîntă totdeauna marșuri funebre și nu lasă niciodată loc poeziei cuvîntului, a sunetului, a culorii.

Acolo unde ard cărțile nu-l destulă lumină, pentru a citi alte cărți, chiar dacă în locul soarelui luminează orbitoare făclii atomice. Este absurd că astăzi lumină poate însemna și moarte, este absurd că astăzi lumină poate însemna și deșert, este absurd că astăzi lumină poate însemna și neant, și dispariția unei planete din sistemul solar, dereglînd echilibrul universului.

Cunoscutul scriitor vest-german Peter H rtling, care ne-a vizitat de c r nd  ara, spunea într-un interviu acordat  ziarului „Neue Banater Zeitung“ din Timi soara că, la o recentă întâlnire a oamenilor de litere consacrată păcii, a constatat că poezii Europ i au început să spună poezii adevărate  i să d rime prejudec tile care ne  mpresor  mintea  i inima. Colegul nostru H rtling conchidea: „Dacă literatura declan eaz  ceva, o declan eaz  fiindcă se apără. Rezisten a este esen ialul, ea este o permanen   in istoria literaturii universale“.

Poezie, Arte, Științe

EXISTĂ peste Ocean un memorial cu totul neobișnuit ridicat de oameni în amintirea coplanetariilor dispăruți.

Acolo, în acel cimitir din New York, pe fiecare piatră funerară e înscris nu numele unui individ ci al unei întregi specii iremediabil dispărute.

225 de pietre de mormînt țin locul a 225 de specii de animale care s-au pulverizat în ultimele trei secole jumătate. Alte pietre funerare albe așteaptă noi înscrisuri. În prezent sînt în pericol alte peste 1000 de specii.

Numai la o singură specie n-a ajuns încă imaginația noastră. Tocmai la aceea care înscris pe pietrele albe numele celor dispăruți.

Nu-l o noutate pentru nimeni că un război termonuclear declanșat în crepusculul acestui mileniu supratehnizat ar șterge de pe lista celor vii nu numai întreg regnul animal și vegetal care a supraviețuit, ci chiar pe acela care a înscris pe pietrele de mormînt ale bizarului cimitir din New York numele speciilor dispărute.

În deșertul termonuclear n-ar mai avea cine să înscris pe acea albă piatră tumulară numele speciei umane.

Planeta și sufletul nostru sînt greu apăsate de imensele cimitire colective ale umanității.

Autoexterminarea periodică a speciei noastre, iată o dramă existențială necunoscută de alte specii ale Terrei.

Cuvîntul despre pace, activitatea convertită pentru anihilarea acestei contradicții fundamentale, aparent ineluctabile, înseamnă azi o șansă supraviețuirii.

Alternativă nu există.

Sau Viață clocotitoare, cu contradicții inerente, suferințe și asprimi, pasionantă și rațională dar plină de speranță, sau beznă eternă.

Cuvîntul rostit aici, în această aulă a conștiinței, dramatic, încărcat de sens și emoție, a îmbrățișat un amplu eșichier al problematicei existenței și condiției uma-

Rezistența împotriva războiului este, după cum se știe, veche cît războiul însuși. Și protestul poetului s-a făcut auzit cînd primii oameni cădeau victimă primelor arme făurite de geniala și diabolica minte omonească. Și parcă de cînd Cain a curmat viața fratelui său Abel nu s-a mai instalat pacea pe pămînt. Dar niciodată ea nu a fost atît de periclitată ca acum, niciodată nu a fost garantată de echilibrul groazei ca astăzi cînd... apăsînd pe buton / putem rade țări întregi / de pe harta lumii / putem monta parbrize invulnerabile / la gloanțe / și deschide sau închide / orice ușă cu cifru secret / putem întinde peste tot / cele mai rafinate momeli / și cele mai sigure botnițe / putem crea la orice oră / prin superinstalații / clima dorită în dormitor / putem distruge chimic / orice gînganie / și dacă-i ordin / fiecare viețate / putem face omul / ducil și servil / arătîndu-l zilnic / o turmă de cobai negri / sîntem oare mai fericiți / decît simplii locuitori / ai lacustrelor / și colibelor din junglă / care cu uși deschise / adorm fără coșmari / în zumzetul gingăniilor...

Acum, cînd ne aflăm  ar în anotimpul primăverii sub zodra c r iua se desf oar  colocviul nostru —  in să cred că această primăvară, chiar îngrijorător de capricioasă, se va resim i  i în scrisul nostru, iar căldura mesajelor noastre va mai topi o parte din enormul aisberg al armelor, al neîncrederii, al morții ferecate în sofisticate arsenaale. Crezul meu să fie crezul ființei care se numește om.

Nikolaus Berwanger

ne contemporane. Cu toate că unghiturile din care am  nvestigat  i am cuprins f ditatea au fost diferite : de la „războiul ascuns“, de la necesitatea continuei perfec ion ri morale a omului, a cuceririi unei păci interne la necesitatea  mpunerii unei noi viziuni asupra vie ii interna ionale, nu de legiferare a războiului, oricare ar fi el, ci de punerea războiului în af ra legilor umane ; de la conștiința necesit  ii unor noi pa i hot r i i în cunoa terea, ca un factor de permanen   a progresului, la sublinierea decalajului între avansul tehnico- tiin ific și statutul etic al omului acestui sf r it de mileniu sau chiar la o anumită rezervă în fața cunoașterii care dizloc  misterul, zdr be te „corola de minuni a lumii“, a existat între noi, în dezbaterile noastre o unitate deasupra oric r r nuan e de interpretare : sublinierea puternică a misiunii nobile, a profesiunii de credin  , a angajării totale a scriitorului român de partea Vie ii, a Păcii universale, fără arme nucleare sau clasice, a unei păci nu par iale, intermediare sau interbelice, ci planetară  i continuă.

Am credin   că acest colocviu al nostru nu numai că  i-a atins rosturile  n iale dar, prin  inuta sa de profesiune, de con tiin    i de demnitate, națională  i planetară, se  nscrisc printre cele mai fertile ac iuni ale Uniunii noastre. De la această constatare, o propunere. Să nu r m nem aici. Să amplificăm dezbaterea noastră laolaltă cu colegi din domeniul  tiin ei, al artelor plastice, al muzicii sau al teatrului.

Un colocviu pluridisciplinar între POEZIE, ARTE  i  TIIN E ar fi, cred, pasul următor, firesc  i necesar, la care ne obligă at t nivelul dezbaterii noastre, c t  i dorin a noastră fierbinte de a amplifica ecoul posibil al acestui Cuv nt matur  i responsabil despre pace.

Toma George Maiorescu

Vasile Pârvan-poetul imnic

LA 28 septembrie va fi sărbătorită amintirea lui Vasile Pârvan, cu ocazia centenarului nașterii marelui om de știință, șeful școlii arheologice române, autorul monumentalei lucrări de protoistorie, *Getica*. Nu știu dacă în alte ramuri științifice s-a mai produs acest fenomen, și anume că la mai puțin de cincizeci de ani de la dispariția unui bărbat ca acesta, discipolii săi, ei înșiși eminente și acum la sfârșit de carieră, să-i continue opera și să lase, la rindul lor, succesorii ai cercetării pe teren, urmând exemplul incomparabilului magistrului. În aceste împrejurări, cind țara întreagă este un șantier arheologic, cu mureau alte și alte descoperiri, în urma vastei campanii de săpături și de lucrări de specialitate, se poate vorbi, nemetaforic, ca în uzualele panegirice la zile mari, de **prezența** lui Vasile Pârvan, inițiatorul și animatorul cercetării științifice a perioadei cele mai obscure a trecutului nostru național. Prezent în filii săi spirituali cîți mai sint în viață și în putere, datorindu-i deschiderea adevăratului orizont al formării poporului român, prezent în elevii acestora, care au preluat în a treia generație secretele nobile discipline a deshumării trecutului îndepărtat, Vasile Pârvan, putem spune, după Iloraiu, nu a murit cu totul, ba chiar conduce mai departe, prin delegație spirituală, cercetarea științifică atît de rodnică și de prețioasă. Cine ar fi prevăzut, într-adevăr, pe de o parte că o propagandă tendențioasă nu va dezarma în asertiunea necontinuității elementului dacoroman pe teritoriul patriei noastre, iar pe de alta, că argumentelor istorice și lingvistice aveau să li se adauge noi dovezi contrarii, mereu mai numeroase și mai convingătoare, prin descoperirea pe tot întinsul ariei respective a unor așezări umane datînd din secolele ulterioare așa-zisei părăsiri a Daciei romane. Arheologia, așadar, venită să-și dea concursul în interesata controversă, va avea ultimul cuvînt pînă la urmă, cînd dreptatea nu va mai fi expusă sofisticărilor propagandistice. Atunci se va putea recunoaște că la originea acestei acțiuni de lămurire a opiniei mondiale, științei arheologice, instaurată cu metodele ei moderne la noi de către Vasile Pârvan și pusă în condiții de a-i continua meritoriu opera, prin distincții reprezentanți ai școlii sale, i se datorează sfîrșitul unui proces în revendicare a vetrei noastre naționale înseși.

Om de știință de reputație mondială, egalul celor mai buni dintre omologii săi de la congresele de știință la care a participat, Vasile Pârvan n-a fost numai un mare savant. Învățatul care trăia spiritual în tovărășia marilor clasici ai literaturii eline, a fost și un poet, *poeta vates*, care s-a revelat și desfășurat, din păcate, pe spațiul strîmt al citorva ani, îndată după norocoasa încheiere a războiului de întregire. Acesta reintegrase neamul nostru în **totalitatea** aproximativă a spațiului regalului lui Decebal și a celei ce-l urmasă: **Dacia felix**. Mai mult decît cu dublarea suprafeței țării și a populației, victoria finală punea, printre alte probleme, pe aceea a fructificării nu numai materială a țării, în curs de refacere după distrugerile războiului și ale ocupației. Ne trebuie, își spunea Vasile Pârvan, un suflet nou, după atitea jertfe de avuții și mai ales de oameni. Un suflet în care pîlda celor ce căzuseră cu arma în mînă să fie mereu prezentă și să purifice atmosfera vremilor, astfel calificată de dînsul la deschiderea sesiunii generale academice din anul 1923:

„În vremea ce, anume, omenirea de azi, sălbătăcită de suferințele războiului și de lipsurile și amărăciunile de după război, se afundă tot mai mult în **utilitarismul brutal**, în egoismul epicureic, în **violența și dezechilibrul moral**. Academice, oaze singuratice ale gîndului înseamnă de continua contemplare a realității lor perpetue, duc, statornic, lupta pentru mîntuirea umanității din **animalitate**, alcătuiind o înaltă lumină, vestitoare de vreme bună, în văzduhul întunecat al zilei de acum”.

Am citat și vom cita mai departe din recenta carte de Scrieri ale lui Vasile Pârvan, text stabilite studiul introductiv și note de Alexandru Zub, apărută în 1981, la Editura Științifică și Enciclopedică din București, cu o Prefață de Radu Vulpe, decanul de vîrstă și de valoare al școlii noastre arheologice, fost student al pro-

fesorului și membru al Școlii române de la Roma, de sub conducerea aceluiași.”)

Desigur, academiile au rosturi înalte, dar din nefericire lucrările lor suferă de un caracter oarecum intim, ca să nu spunem confidențial, fără influență asupra vieții contemporane. Reținem complimentul de rigoare, dar mai ales, în afară de aspra condamnare a racilelor morale ale acelor ani, atît de just caracterizate, reținem, repetăm, stilul figurativ al poetului, din partea secundă a frazei, care conferă academiilor în genere, și celei române în special, atribute din cele mai măgulitoare. Numai că la oazele din deșerturile Saharei aleargă toți inșetații, istoviți de dogoarea soarelui și a secetei, pe cînd la luminile academice nu se adapă decît prea puțini, iar aceștia nu se recrutează dintre contemporanii vizați de severul moralist, care-l dublează pe poet.

Vasile Pârvan nu-și făcea însă iluzii, deoarece, oricît era de idealist, nu-i lipsea luciditatea omului de știință și mai ales a observatorului. De aceea, acțiunea sa avea să fie, în scurtă vreme postbelică în care a viețuit printre noi, aceea a unui adevărat apostol al redresării morale. Neobosit, la cursuri, în conferințe publice, în articole și apeluri, Vasile Pârvan și-a cheltuit prisosul de energie spirituală cu care natura îi inzestrase învelșul trupesc, care nu era al unui atlet. Dimpotrivă, oricine l-ar fi privit mai atent, ar fi descoperit în marele dascăl un om de factură unui schimnic sau a unui pastor protestant cu înfățișare severă în haine de culoare închisă, prematur brăzdat de privațiuni voite, de veghe și de meditații, deși șeful de șantier practica bucuos plenerismul, dînd exemplu în minuirea sapei și a tirnăcopului.

Ca toți modernii, Vasile Pârvan era un om complex, solicitat de un public de mondene, care au asistat în primele bănci la cursul său din anul universitar 1920—1921, despre originea tragediei, ispitit de șuierul sirenelor cu nume istorice, invitat să se pună în fruntea unui tinăr partid în plină ascensiune sau în capul nu mai știu cărei înalte instituții; pînă la un punct numai tentat, știa să-și ia distanțele, ca să-și reintegreze cabinetul de studii, catedra, șantierul și fotoliul academice. Om prin excelență al meditației și al studiului, avea o idee foarte înaltă despre rolul educativ al omului de știință, investit în mistuirea sa cu verbul de foc al poetului și al proorocului, unul și același în estetica elină.

DE ACI capodopera scriitorului, **Memorialele**.

Prin cele șapte cuvîntări rostite între anii 1918 și 1923, literatura noastră encomiastică face iniția oară cunoștință cu cea mai puțin accesibilă dintre categoriile estetice: sublimul. Cunoașteți zicala: de la sublim la ridicol nu este decît un pas. Chiar dacă ar fi așa, Vasile Pârvan n-a făcut acel pas în gol. Sublimul său se reazimă pe tărîmul sigur al realităților spirituale de totdeauna: dragostea de viață (**Laus vitae**, gînduri despre lume și viață la greco-romani din Pontul Stîng), închinarea în cinstea oamenilor de bine (Constantin Erbiceanu, căruia l-a succedat la Academie și Dimitrie Onciul, fostul său profesor), slăvirea celor căzuți în marea război (**Rosalia și Epinikion, panta nenikkhamen**)², lauda lui Traian și aceea a lui Dedal, sculptor și arhitect.

Primul din aceste memoriale analizează starea de spirit a localnicilor pontici, după inscripțiile funerare, „atitudinea pe care poporul greco-roman din Pontul Stîng o lua în fața morții”. Rosaliile, „marile sărbători cu praznice, pentru viii și morții, deopotrivă”, aduse din Italia, pentru pomenirea morților, „aveau loc în toate tîrgurile și satele greco-romane din Pontul Stîng”, prelungindu-se și sub creștinism, „în ziua de azi”, la „țărâni daco-romani”. Este cel mai științific dintre memorialele a căror serie o deschide.

În discursul său de recepție, Vasile Pârvan a făcut tradiționalul elogiu al predecesorului său, elenistul Constantin Erbiceanu, după un amplu preambul filozofic asupra raportului dintre om și operă. Am surprins în caracterizarea dispărutului, prin contrast, felul în care se vedea pe sine însuși ocazionalul panegirist:

„Prin biografii, Erbiceanu își găsea, indirect, un chip de exprimare a propriilor gînduri asupra lumii și oamenilor”.

Pînă aici, cei doi bărbați se asemănau perfect. Unde începe însă diferența? Vom vedea îndată:

„Sufletul său nu era însă dintre cele cu rezonanță lungă și amplă, în cari fiecare idee și sentiment al altui suflet deșteaptă o mulțime de gînduri și sentimente proprii, atît de amănunțit cit mai ales generale, ci el făcea parte dintre sufletele cari răsună scurt și precis ca ecoul clar, redînd cele primite din alt suflet în chip credincios și însoțindu-le de sincerul sen-

¹) Nefigurînd pe titlul cărții, am ținut să-i menționez colaborarea, care este și un gir profesional, în favoarea, după expresia sa, a „tinărului și dotatului cercetător leșan”, ce a luat asupra-și dificila sarcină a editării operelor lui Vasile Pârvan (trei volume apărute).

²) În greaca veche: **Cîntec de biruință**, **În toate am învins**.

Trapez

XLVII

169. În prima clipă, mi s-a părut că o vulpe roșie s-a furișat din sondă, cățărîndu-se apoi fulgerător spre geamblac. Numai-decît, au ajuns-o din urmă, mulți și grăbiți, și puii ei. Pînă să mă dumiresc, întreaga sondă era în flăcări.
Buștenari, 1930.

170. Cît aș suferi, izvor fiind — cu puțină apă a unui izvor —, dacă în fața mea s-ar opri un convoi de oameni înșetați. Fără să fiu izvor, acest gen de suferință nu-mi este în întregime necunoscut.

171. Cuvintele memorabile rostite, în momente cruciale ale războiului, de căpeteniile coaliției antihitleriste.

Churchill, numit prim-ministru, către compatrioții săi: — Nu vă promit decît sudoare, lacrimi și sînge.

Stalin, în timpul marilor victorii germane: — Va fi sărbătoare și pe ulița noastră.

Roosevelt, îndată după intrarea Americii în război, întrebând de un ziarist de ce nu trimite mai mult armament aliaților: — Avem atît de puțin unt, pentru atît de multă piine.

Pentru ca istoria să le consemneze, alături de „zarurile au fost aruncate”, a trebuit să curgă atît de mult sînge.

172. Cred că am devenit palid, palid ca un mort, de invidie intelectuală, cînd am auzit iniția oară aceste cuvinte: — E mai mult decît o crimă, e o greșeală.

173. După toate, mai trebuia să am și grija de a nu confunda Theodoresții cu Ieodoresții. Cu o indignare demnă de o cauză mai bună, cite un Dimitrie îmi atrăgea atenția că el nu este Dumitriu, ca și cum aș fi făcut cine știe ce eroare, ca și cum în loc de Vitellius aș fi spus Vițeliuș.

174. Să aibă criza de combustibil chiar și un caracter extra-terestru?

Altminteri, nu mi-aș putea explica brusca dispariție a farfuriilor zburătoare.

Geo Bogza

timent de simpatie, deplin înțelegătoare”.

În prima parte a perioadul, recunoaștem autoportretul moral al succesorului, ale cărui gînduri și sentimente băteau mai personal și mai departe decît acelea ale predecesorului, ale cărui mijloace mai modest erau subliniate prin comparația cu „ecoul clar”, care, în definitiv, este acela al spiritului științific, neînnoibil de suflul poetic.

Discursul de recepție se încheie cu un vibrant imn închinat muncii în libertate și, am adăuga, în bucuria ce naște din libertate.

Poetul are viziunea muncitorului, de umărul căruia se reazimă femeia lui, iar la picioarele căruia zburdă copilăși. Finalul incunabă viziunea poetică:

„În înălțimi se rotește marea, un vultur, la orizont marea lucește ca aurul, presărată de corăbii ușoare ca niște păsări albe. Pe ogoare scintile plugul, săpi și coase purtate de miini volnice în mișcări armonioase ritmate ca valurile mării.

E pretutindeni pace, seninătate, lumină. În cer ca și pe pămînt, și din milioane de suflete pornește același avînt de recunoștință către cel atotputernic, pămîntele tuturor celor de pe pămînt: „gloria în excelsis Deo”.

Mistica muncii, dacă se poate spune, fundamentată firește pe disciplina ei, se îmbină cu slăvirea zeului suprem al pantheonului lui Pârvan, — care, ca și acela al omului pontic de acum două mii de ani, era păgîn — Zevs. Cu acest avîntat final se încheie lauda unui bărbat care muncise, ce e drept, cu seriozitate și folos, dar fără a-și pune problemele gînditorului și ale poetului ce avea să-i facă elogiul.

La mormîntul lui D. Onciul, discipolul și-a făcut indirect autoportretul de poet naiv, adică născut, nu făcut:

„...noi rămînem mereu acciași copii naivi și nu pierdem neputîntul dar de a ne mira de necunoscut și a admira sublimul”.

Este darul prospețimii de simțire, specific poetului și artistului în genere. Vasile Pârvan l-a avut cu prisosință, încercînd, firește în expresia lui, cu reminiscențe livresce și cu toate procedeele retoricii clasice: apostrofa, invocația, hipalaga, melonimia, sinecdoca și alte figuri de stil, cărora, în momentul norocos al destinderii, le urma scrisul neornat al omului de știință sau pur și simplu al gînditorului.

Stilul imnic este indeosebi acela al panegiristului celor căzuți în războiul pentru întregire. Întristat, vorbitorul muștră pe cei ce i-au uitat:

„Ce trist e că putem uita. Copacii nu uită [...] Ce trist e că putem uita pe morții cari ne-au dăruit viitorul”.

Urmează un șir de antiteze:

„Noi am iubit traul bun. Ei au îndurat foamea. Noi am fost leneși; ei s-au sfîrșit de oboseli”. Ș.a.m.d.

Poetul se supune însuși muștrării, deși în nici o vreme nu a cunoscut odihna, huzurul, sau măcar acea dulceață a vieții, care n-a fost numai a veacului al XVIII-lea, jînduită de „divinul” Mateiu,

dar și al burgheziei noastre, mică, mijlocii și mari, de la sfîrșitul secolului trecut și pînă în preajma războiului balcanic. Fiu de învățător, Vasile Pârvan cunoscuse însă mizeria țărănimii și a fost simțitor și la suferințele muncitorimii de la oraș, a avut viziunea exactă a antagonismelor de clasă și a crezut un moment în soluția solidaristă a problemei.

Vasile Pârvan n-a fost un pacifist, dar recomandase de la început neutralitatea, împotriva entuziasmului celor ce preconizau intrarea imediată, alături de Tripla Înțelegere, neutralitatea într-adevăr necesară pentru pregătirea temeinică, singura ce ar fi putut exclude retragerea și exodul din toamna anului 1916. El credea însă în virtuțile de purificare ale războiului, dezmîntate tocmai de acel materialism brutal, contra căruia s-a ridicat cu vigoare, dar fără succes.

În închinarea către împăratul Traian, poetul invocă rînd pe rînd pe Clio, muza istoriei și a poeziei epice, pe Melpomene, muza tragediei, la moartea voluntară a lui Decebal și, în încheiere, jubilaant, pe Euterpe, muza muzicii:

„Cîntă, Euterpe, cîntecul Daciei”.

Istoricul urmărește într-o viziune strict științifică, dar și poetică, reviviscența dacică pe teritoriul țării părăsite sub Aurelian de administrație și de armată, dispariția vieții urbane, de tip roman, în secolele următoare și reînvierea satelor de veche structură autohtonă, dar acum de limbă romană. Omul nu poate fi situat la rădăcina valurilor succesive de thracomanie, interbelic și, ulterior, în zilele noastre. Profesia sa de credință, în acest splendid panegiric, este categorică:

„[...] eu, preotul cultului Romei, îți ridic azi elogiu, îți aduc închinare, Părinte”.

Nimeni, de la Pliniu cel Tânăr încôace, nu a rostit un mai vibrant ditiramb împăratului cititor, ca și în corpul aceleiași închinări, de la 28 septembrie 1916, lui Romulus, simbolicul mire al Dochiei.

Laus Daedali, ultimul memorial³, este un monolog închinat tăcerii. Substituit autorului, grecul Alegenor, și el „săpător în piatră”, meditează asupra omului și destinului său, în timp ce Daedalus munceste de zor la ridicarea palatului lui Minos, regele Cretei. Lecția pe care ne-o dă elocventul Alegenor dă de gîndit:

„[...] tot avîntul liric este o inițiere întru tăcere”.

Aici și-a spus Vasile Pârvan ultimul cuvînt al filosofiei sale istorice.

Stilistului ce ar fi curios să surprindă secretele talentului imnic al lui Vasile Pârvan nu i-ar trebui decît să studieze totalitatea operei lui encomiastice, privind de aproape varietatea mijloacelor bune retoricii greco-latine. Sub aparatul uneori zornăitoare a acestor desuete poetici a bătut o inimă. Să nu uităm!

Șerban Cioculescu

³) Bogatul material din Scrieri mai cuprinde articole socio-culturale, apeluri, cronici istorice, Studii și eseuri (printre care **Idei și forme istorice**, **Introducere**, **prefețe și Addenda**).

Un act de cultură

Goethe: „Faust”
în traducerea lui
Șt. Aug. Doinaș

SUBSTANTIALE cărți străine beneficăz de excelente traduceri românești. Ele sînt rodul îndelungatei și complicate explorări a unor echivalențe optime, dovada reușitei creatoare în care riguroasa știință fuzionează nu o dată cu inventivitatea artei. Ne folosim de aceste bunuri culturale cu imens folos, dar cu o dezinvoluntă care frizează impertinența. De cite ori, citind dintr-o astfel de carte, îi indicăm traducătorul? De cite ori rostim un cuvînt public de recunoștință la adresa celor care au investit o binecuvîntată migală pentru a ne bucura de un bun care altmînter ne-ar fi rămas eventual necunoscut? Se recenzează mult, inclusiv scrieri mediocre, fapt care în sine nu are pentru ce nemulțumi; comparativ cu tăcerea asternută peste unele fundamentale edificii spirituale el naște o melancolică părere de rău. De-ar fi să ne rezumăm doar la cîteva ultime apariții succesive din domeniul filosofiei, și în speță numai la cele traduse din germană, și tot ne-am putea cu neliniște întreba ce ecou au avut ele în presa noastră culturală? Cîți au scris și cit de detaliat despre munca depusă de Vasile Dem. Zamfirescu, Alexandru Surdu și Constantin Noica pentru a ne oferi o calitativ superioară traducere din *Critica facultății de Judecare* a lui Immanuel Kant (Editura Științifică și Enciclopedică, 1981)? Dar despre înfringerea dificultăților deosebite, de gînd și de expresie, în care au izbîndit Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu spre a ne fi putut oferi acea selecție de studii ale lui Martin Heidegger intitulată, după principalul ei text, *Originea operei de artă* (Editura Univers, 1982)? Dar despre volumul întii, istoric, din monumentală întreprindere finală a lui Georg Lukács, *Ontologia existenței sociale*, aflată acum în posesia noastră grație eforturilor lui Vasile Dem. Zamfirescu și ale regretatului Radu Stoichiță (Editura Politică, 1982)?

Prin prisma datoriei încă neplătite față de atîtea și atîția, dar mai cu seamă a momentului de excepție pe care sub nici un motiv nu mai avem dreptul să-l nesocotim, ne grăbim acum să semnalăm cea mai proaspătă și, probabil, cea mai impunătoare dintre tălmăcirile din limba germană, de astă dată din poezia germană, o poezie însă și cu profunde ecouri de filosofie. Este vorba, se înțelege, despre *Faust*); apărut în cînteca comemorării, la 22 martie, a 150 de ani de la moartea lui Goethe. De mai multă vreme am înțilnit în paginile diverselor publicații fie cite un fragment al poemului goetheean, fie cite o meditație asupra acestuia, vecinătate a practicii cu teoria prin care Ștefan Aug. Doinaș ne semnală seriozitatea întreprinderii pe care și-o asumase. Aceste prevestiri erau de bun augur, versurile sunau în cel mai înalt grad goetheean și românește totodată, ele nu puteau să nu incite pe toți cei ce le parcurgeau cu atenția cuvenită. Și, iată, truda aceasta a fost dusă la bun sfîrșit. Nu știm cînd a început ea, nu putem decît bănui cantitatea de zile și nopți, luni și ani necesari însumării finale. Ne încearcă un sentiment de regret de a nu ni se fi destălnuit mai multe din imensa muncă de laborator care a dus la acest final palpabil. Există situații în care mărțurisirile intime n-ar trebui cenzurate de către autor, căci inserția subiectivității tot

*) Goethe, *Faust*, Partea I și Partea II, Traducere, introducere, tabel cronologic, note și comentarii de Ștefan Aug. Doinaș, „Goethe despre Faust”, Traducere de Horia Stanca, București, Editura Univers, 1982.

la un plus de luminare a obiectului ar conduce. Discreția se numără însă printre convingerile unor poeți, care preferă să se retragă îndărătul versurilor, lăsate să pledeze ele însele pentru sine; sau care, în măsura în care se decid a le comenta, adoptă maniera omului de meserie, preocupat mai degrabă de natura lucrului, decît de impulsurile lucrătorului.

DIN foarte documentata exegeză a lui Ion Roman, *Ecouri goetheene în cultura română* (Editura Minerva, 1980) am luat cunoștință de toate tentativele de a da lui *Faust* consistență autohtonă. La început acestea priveau în exclusivitate prima parte a poemului sau numai fragmente ale sale. A existat, astfel, prima traducere a primei părți datorată lui V. Pogor și N. Skelitty, apărută în 1862 (ulterior îmbunătățită); cele patru fragmente ale lui Titu Maiorescu, publicate în „Convorbiri literare” în 1870; tălmăcirea scenei de magie de către Macedonski în 1901; și cel de patru variante de la începutul secolului — a lui Ion Gorun (1906), Iosif Nădejde (1908), I. V. Soricu (cel dintîi care s-a aventurat în meandrele părții a doua) și Șt. O. Iosif (care n-a mai avut răgazul necesar pentru a-și desăvirși lucrarea); multe reeditări interbelice, laolaltă cu exegezele din ce în ce mai numeroase și mai competente pe tema faustică; în sfîrșit, traduceri postbelice ale lui Ion Iordan (1957) și Lucian Blaga (1955, 1962, 1969). De la nemulțumirea tinărului Maiorescu față de traducerea lui Pogor și Skelitty și pînă la reproșurile formulate de A.E. Baconsky la adresa lui Ion Iordan și de Argeșzi la adresa lui Blaga — indiferent de caracterul pertinent sau exagerat al acestor critici — a persistat o aproape constantă insatisfacție, explicabilă atît prin valoarea intrinsecă a originalului cît și prin interesul deosebit pe care tocmai față de acest inimitabil poem l-au resimțit atîția oameni de frunte ai culturii noastre. Traducerea lui Lucian Blaga s-a dovedit, indiscutabil, cea mai fidelă în spirit și verb, la ea se și referă de multe ori, în note, ediția pe care o discutăm; și totuși, de la apariție și după aceea, au fost exprimate destul de multe rezerve chiar față de această foarte meritorie lucrare, nu cu vehemența argeșziană ci cu stîmă cuvenită, dar cu relevarea unor rezolvări superficiale, improprii sau în care poetul mijlocitor l-a modelat în prea mare măsură după propriul său chip pe cel mijlocit. Compararea în detaliu a soluțiilor propuse de Doinaș cu cele ale lui Blaga va fi în timp cu atît mai îndreptățită cu cît este vorba de predecesorul cu deosebire venerat și urmat de către cel care de mult și explicit s-a revendicat un elev al său. Se configurează o nobilă competiție cu maestrul, nedespărțită dar evdîntă pentru oricine compară cele două texte, și care mai cunoaște și interpretările poeziei blagiene originale de către eseistul Doinaș. Sint limpezî măcar cîteva șanse care au favorizat munca ultimului traducător: un timp istoric mai îndelungat și mai fast, comparativ cu acel trei ani grei în care predecesorul s-a simțit îndemnat de condiții mai degrabă exterioare la acel refugiu; un timp istoric totodată mai matur, și printr-o enormă bibliografie pe tema faustică, între timp elaborată, care i-a stat traducătorului la dispoziție și în lumina căreia a putut să-și reverifice soluțiile.

Merită să insistăm asupra acestor ample întemeieri științifice a lucrării. Ea desfiide iluzia unei necontrolate spontaneității, nu o dată persistentă în raport cu poezia, dar pe care *Faust* mai cu seamă e în măsură s-o acopere de ridicol. Una dintre îndreptățirile pentru asumarea traducerii provine din acel cuprînzător orizont cultural pe care Doinaș l-a probat în propria sa evoluție poetică, inclusiv pe tărîmul mitologiei grecești. Ne aflăm în fața unei rare afinități electice, care predispucea pentru monumentală întreprindere. Ea a fost augmentată printr-o continuă aprofundare, de veritabil exeget, a poemului, exolorîndu-i-se textul, subtextul și contextul. Scrupulos în toate, traducătorul oferă în final o

bibliografie direct și alta indirect consultată. Interpretările consacrate fiecărei scene în parte au fost parcurse minuțios, de acest lucru ne convinge cu prisosință masivul corp de note și comentarii. El conține adnotări la multe versuri distincte, cu indicarea adreselor, dificultăților de transpunere și soluțiilor cu putință, precum și recapitulări generalizatoare cu privire la respectivul fragment, cu citarea în detaliu a punctelor de vedere explicative contemporane. Se menține amintită manieră obiectivă de expunere, se cedază cu generozitate cuvîntul altor exegeți, printre care se înserează, reținut, opinii proprii, din cînd în cînd ni se oferă variante între care s-a pendulat pe parcursul muncii, în principal se urmărește un instrument lămuritor solid și coerent, pentru a decoda hațișul de simboluri, aluzii, savante sau obscure trimiteri în care abundă poemul și care îngreuiază receptarea lui de către cei neavizați. Pe cit de trudnică această limpezire a lucrurilor, pe atît este ea de utilă cititorului, care va proceda corect dacă va alterna o lectură „savantă” a textului, asimilînd pe parcurs toate aceste precizări, cu o lectură „spontană” reconfigurată în nemijlocirea ei poetică în temeiul indispensabilor mijlociri. Nici o grabă în lectură nu s-ar justifica, fiecare cititor va trebui să-și la răgazul necesar pentru a parcurge pe îndelete fragmentele și legăturile lor, pentru a participa — ghidat atent — la reedificarea acestei miraculoase totalități. Cu cit mai atent va zăbovi el asupra fiecărui vers în parte și a sensurilor lui, cu atît mai deplin va reuși să pătrundă în ansamblul universului conjugat din munca de o viață a lui Goethe și din simpatetica muncă a (presupunem) unei bune părți de viață a lui Doinaș.

RECOMANDAREA vizează îndeosebi *Faust II*. S-a întîmplat cu această a doua parte a poemului ceva în genul ultimelor sonate și evartete beethoveniene, nici ele prea bine înțelese de către contemporani, altmînter cît se poate de binevoitori, sau de către posteritatea încă nu îndeajuns de înțeleptă. *Faust II* a fost tratat cu neîncredere pînă tirziu, chiar de critici în alte privințe excelenți. El se împotrivea unei înțelegeri rapide, solicita din partea istoriei înseși o maturizare și maturitate pe propria-i măsură. A trebuit să treacă timp pînă a i se fi înțeles nu doar măreția, dar mai ales măreția prevestitoare de alt secol, îndreptată cu precădere nu spre trecut, cum s-a crezut, ci spre un viitor vizionar prefigurată. Așa avea să-l fi explicat la noi Constantin Noica în *Despărțirea de Goethe* (Editura Univers, 1976), ca principala parte a poemului, față de care cea dintîi nu este decît una pregătitoare, ca acea parte în care omul secolului nostru s-ar cuveni să se recunoască multiplu. Doinaș citează spre sfîrșitul comentariilor sale fragmente din această interpretare, inclusiv din pasaje care îi refuză poemului o apartenență propriu-zisă la filosofie; el se păstrează perfect condescendent față de această opinie deosebită de a multor comentatori, sugerînd doar (ceea ce însă rămîne esențialul, probabil) acea definiție implicare în artă care nici nu se pretinde a fi și altceva... chiar dacă mai și este. Că se adoptă, în orice caz, opinia cu privire la esențialitatea părții a doua a poemului rezultă limpede încă de la distribuirea de accente din Introducere, *Faust ca homo europaeus*. Acest studiu dens și aplicat, scris tot într-o manieră obiectivă, devine cu adevărat esențial în capitolul său ultim privind structura mitului faustic, în care tradiționalul „mit bipolar” este amendat în termenii unei „triple lecturi”, la rîndul ei desfășurată în trei ipostaze, istorică, psihologică și simbolică. Mai mult, în cadrul acestei triple triade, așezată sub semnul ispitirii, al revoltelor și al iubirii, cea mai importantă îl apare autorului tocmai ultima, cea capabilă de a înfrîi — în căutarea Elenei — iubirea, utopia, creația, geniul artistic. Obsesia Frumuseții este considerată axul întregii a doua părți a poemului și, retroactiv, al întregii construcții.

Ei i se consacră cele mai numeroase dintre notele explicative și prin ea se deconspiră motivația subiectivă adîncă a înfrîmării traducătorului cu obiectul său. Într-adevăr, mai mult decît tradiționala ispitire a lui Faust de către Mefisto, mai mult decît activismul faustic prin care se încearcă spargerea cadrelor învechite și întemeierea unei umanități proaspete, pe Doinaș îl atrage marea tentativă estetică a lui Faust și a lui Goethe, de a produce, prin impactul dintre antic și modern sau dintre Sudul elen și Nordul germanic, o revigoare a artei și a destinului ei. Faust se întoarce astfel spre noi cu fața pe care prefăcătore de cea „simoniană” (spre deosebire de cea „theophiliană” și cea „paracelsiană”): temerară utopie estetică a unei modernități zdruncinată în temelii ale sale, vis tenace al umanității de a-și redobîndi, în ciuda opreliștilor, fantezia creatoare și arta izbăvitoare...

DAR despre lucrul, dintre toate, cel mai important nu am vorbit și nici nu voi putea vorbi: despre cele peste douăsprezece mii de versuri transpuse din germană în română. Pînă le vor analiza în detaliu specialiștii, măcar această cifră enormă și tot ar fi suficient să ne provoace o gratitudine mirată, înspăimîntată. Ea se va accentua dacă vom lua aminte și la derutanta diversitate poetică experimentată de Goethe pe parcursul poemului. Principala performanță calitativă a traducătorului ni se pare a consta tocmai în explorarea unei tot atît de mari varietăți de mijloace, formule și forme, cu o foarte bogată inventivitate lingvistică. Registrul traducerii se modifică neîncetat, peisajul e mereu caleidoscopic, cu neașteptate răsturnări stilistice și de tonalitate, cu treceri dintr-o extremă în alta, imbinînd ceea ce nu părea cu putință a fi nici măcar alăturat, într-un fascinant joc al lumii și joc cu lumea, cu o lume mereu recreată și redobîndită în alte dimensiuni. Dacă există o superioritate a ultimei variante propusă confruntării, dincolo de mai iscusitele rezolvări locale și de o stăpînire istoric perfecționată a măiestriei tălmăcitoare, ea constă, anume, în menținerea mîercur trează a cititorului față de un text pretentios, plin de meandre și de capcane. Nu se insinuează în lectură nici o umbră de plictiseală, o scriere socotită „clasică” (nu totdeauna neapărat într-un avantaj al ei) ni se dezvăluie ca deplin contemporană, incitantă prin profunzimea ei violciune de spirit.

Și fiindcă veni vorba: unii clasici nu au încetat a fi socotiți contemporani de alii generațiilor succesive, alții în schimb, de primă mîrire și ei, au fost adesea mai degrabă lăudați decît citiți. Spre deosebire de Shakespeare, să concedem situarea printre aceștia din urmă și a lui Goethe, și nu doar la noi ci și în multe alte zone exterioare celor germane. Cultura română s-a menținut cu spiritualitatea germană într-un impact mereu viu, mai important decît acceptat cel predispuși să evedențieze doar interacțiunea noastră cu francezii sau italienii. Dovadă stau Eminescu, Maiorescu, Blaga și mulți alții. Printre sursele de inspirație constantă ale cărturarilor noștri moderni, pe loc de frunte s-a situat Goethe și, desigur, poemul său monumental, tradus, comentat sau reverberat în propriul operă „faustice”. Nu exact același lucru se poate spune despre audiența largă a capodoperei lui Goethe. În orice caz prezentă în conștiința ca însemn cultural, fără a fi neapărat cunoscută în detaliu: îmi bazez presupunerea și pe o îndelungată experiență didactică. Traducerea găzduită în prestigioasa colecție de „edii critice” a Editurii Univers, într-un tiraj de masă, oferă orilej pentru vestefirea reticenței multor cititori față de o scriere suspectată de a fi prea dificilă și prea aridă, mai ales în a doua ei parte. Această sansă culturală nu este nici ea de neglijat. Dar și peste efectul imediat pe care negresit îl va avea, cartea se va înscrie în cultura noastră ca o izbîndă statornică. Acesta a fost destinul tălmăcirilor lui Doinaș din Hölderlin (Editura Minerva, 1977), cu atît mai mult va fi aceasta soarta lui *Faust*.

Actul de cultură este unul răbdător și temeinic. Ștefan Aug. Doinaș a dăruit culturii române o, de-acum, mare carte a ei. Întîmplarea ca acest prilej sărbătoresc să coincidă nu numai cu sărbătorirea poetului tradus dar și cu sărbătorirea poetului traducător se numără printre fericele rime ale creației. Darul noi l-am primit la cei 60 de ani ai săi. Să-l felicităm, feliicitîndu-ne.

Mircea Sintimbreanu

Ion Ianoși

PENTRU prieteni și cunoscuți, ba chiar pentru destui confrăți, popularul Vlad Mușatescu, baobabul de la Tîncăbești, rămîne o enigmă. La 60 de ani, șvetardul Vladone, ciclotomicul Andiușa, Mus, angrosistul de bonomie, Grasu, ultim Mare Maestru al Ordinului Ospitalităților, nu conținește să întrige. M-am întîrebat și eu, ardelean pozitivist care nu crede cu una cu două în existența girafelor, m-am întîrebat nu o dată: nu c un trucaj acest angelic Gigantosaurus, ce e cu acest Pantagruel ascet, cum de supraviețuiește și se îngrășă

Baobabul de la Tîncăbești

(nu e nici o aluzie) acest om-planetă, pe cit de expansiv și stenic pe atît de dezarmat? Lipsit de orice briu de apărare, de orice șantuleț pe protocol — și asta la km 27 pe șoseaua E 15! — Vlad Mușatescu rămîne un Porto-franco pentru toți obidiții stressului metropolitan. De unde acest miracol de condiție psiho-fizică? Doar n-o fi datorînd-o curei de usturoi, oțetului de mere, aghiasmei de cîtină albă, regimului hiposodic sau metodei doctorului Zavrăgiu?! Aș putea merge însă și mai departe cu mirările. De pildă, cum să scapi, norocos și talentat fiind, de clevetiri și pizmă, ce hram îi apără seninătatea și zimbetul, ce filtru îi drenează bila? Aș putea continua etc., etc. Numai că eu cunosc răspunsurile, eu știu secretul. Omul cel Bun din Tîncăbești și-a construit cu adevărat o stație de epurare. Ea se numește Conan doi, duhul tuturor cărților sale, de fapt un Alter Ego care întocmai unui aspirator pompează toate nozele și mizeriile. Ca un salahor și bu-

fon argătește acest Conan Doi. Un soi de Ivan Turbîncă al prozatorului, el, Conan Doi înșfacă orice agent invadator, orice drac de necaz și îl viră adînc în mașina de scris. Ce se întîmplă pe urmă știe toată lumea, e o joacă, un fel de v-ați ascunselea: apare Tanti Ralița, apare Bombița, apare Penke bulgăroaica de nevastă-sa, medelnicerul și dregătorul trebuirilor dinlăuntru, apar atîția alți spiriduși ce zbirnîie în jurul lui Măiestrică. Și fac trebuincioasa dezînsecție. Iar Măiestrică mîngîindu-și barba albă stă liniștit în așteptarea oaspeților dar și a mușterîilor: Cine mai vine la cînd?

Și astfel, „suflet cu cocorii pe drum”, cum ar spune poetul, Vlad Mușatescu divănăște sub cireșii în floare, printre rușii de zmeură, straturile de felînă și butucii de vîță. Ca un arbore de pîine, Pîinea lui Dumnezeu... La mulți ani, Meștere Vlad!

Repetiție și modificare

ÎN NOUL său roman ^{*)}, Paul Georgescu părăsește, oarecum neașteptat, scena cârților lui de până acum — epoca interbelică — și coboară în vremea până la începutul secolului, într-o lume apasă, uitată, scrumită de trecerea timpului. Și o face cu vervă și dezlanțuită plăcere a povestirii, nu înainte, firește, de a afecta ezitatea inițială, cerută de canoane literare ce azi nu mai sînt, pasul dintîi fiind, așadar, conformarea ironică la gustul estetic al epocii pe care o evocă: „să fie oare recomandabil să ne întoarcem atît de mult îndărăt?, să părăsim ce ESTE pentru nesigurile, improbabilele, mișcătoarele tărîmuri surprase acum, înghițite de neînțînță? [...] Facem noi bine ajungînd de-a-ndaratele la rădăcina unui veac acum pe sfîrșite, acolo unde toate semnele nu sînt nesigure? Siluetele fumegă, manile lor nu ne privesc, goluri ne pîndesc de peste tot, iar îndirjirile se opintesc în darn rugini. E potrivit să conectăm începuturile dibuite ale secolului cu vibrarea finalului său ambiguu? Dar, dacă făcărăm pocinogul, îl făcărăm. Și, acum, să respirăm adînc; să coborîm; să mergem mai departe, dincolo de terenul ferm, luminat, al zilei de azi — care, odată va fi tot trecut depărtat, părelnic“. Însă marea surpriză din *Solstitiu tulburat* nu constă în această expansiune temporală; deși nimic din romanele imediat anterioare nu o prevestea; dimpotrivă, *Revelionul* (1977) și *Vara baroc* (1980) fixau, după toate aparențele, chiar începutul unui ciclu epic despre evoluția unei generații care, ieșită din tranșeele noroite și păduchioase ale primului război mondial cu mari proiecte de schimbare a lumii, se degrada lent și penibil într-un cotidian confuz, amestec de placiditate și teroare. Adevărata originalitate a cărții lui Paul Georgescu provine, în primul rînd, din folosirea unui material literar consacrat: căci personajele principale din *Solstitiu tulburat* sînt Conu Dinu, Tincuța și Tănase Scatiu, Otilia, Felix și Leonida Pascalopol, adică o serie de binecunoscuți eroi al prozei clasice românești. Datele lor știute (sociale, psihologice) sînt, în literă, respectate, ca și raporturile prin care conflictul înaintează. Ca și la Duiliu Zamfirescu, boier Dinu este un moșier de modă veche (descendent însă, acum, din Andronache și Kera Duduca I), în opoziție ireductibilă cu Tănase Scatiu, rivalul deopotrivă la pămînturile și la fata bătrînului, „delicata Tincuța“. Felix (numit, mai des, și Daniel) e, firește, student la medicină; și el și Otilia sînt desigur orfani. Atrăși o clipă unul de celălalt, ingenua lor tulpure idilică sîrșește prin fuga fetel cu toamnăteul, „matorelul“ Pascalopol: enigma Otiliei rămîne și acum nedezlegată! Sînt amintite în treacăt și alte personaje intrate definitiv în galeria tipologică a literaturii naționale, de la baciul Micu (în ipostază haiducenscă însă, nu poetică) la Agamiță Dandanahe, evocat de Pascalopol într-o conștiințioasă dare de seamă mondenă

*) Paul Georgescu, *Solstitiu tulburat*, Editura Eminescu, 1982

despre cunoștințele întîlnite la Opera din Viena („— Știi cine mai era la Operă, în altă lojă, cu persoane... importante? — Nu. Cine? — Agamiță. — Agamiță! Da ia stai. Care? Al nostru? — Agamiță al nostru, se-nțelege. — Ca să vezi, domnule! Și ce face? — Cum ce face? Politică. Ce să facă? — Asta n-are moarte, domnule!“).

Dar folosirea literaturii ca materie primă nu se reduce la atît. Silită de împrejurări să stea la conacul tatălui ei, în pustietatea Bărăganului, departe de petrecerile și voluptățile marilor orașe (tirgul cel mai apropiat e Platonesti, Isarlikul lui Paul Georgescu), Tincuța se dedă unui viciu nevinovat: îi plac madlenele, „mai mult și mai mult îmi plac madlenele. Mănebunesc după madlene. Și Onița la fel. E-așa de bine cînd vine ca! Mîncăm madlene, bom ceai, ne mai aducem aminte...“ mai birfim un pic...“ Proustiana de lingă bălțile Dunării nu putea fi pețită, bineînțeles, decît de... nepotul lui Bergson, care nu e altul decît Tănase Scatiu, „homo novus“, omul care „suflă harmăzărește pe nas“ și își pune în aplicare principiul „îmi stai în cale, praf-te fac; mă lași să trăiesc, te las să trăiești“, mereu „duduind de elan vital“. Nu lipsește o neguroasă poveste de iubire în genul istoriilor de tinerete ale lui Mihail Sadoveanu, după cum foarte adesea un personaj ori altul se exprimă ca în Caragiale („Plus că de, crescută la pension. Acolo le învăț cum să zică bonjur, mersi și chesacă vu, cum ar veni manierele elegante, mironoseli din astea, ca să zicem așa“). Și mai mult: acțiunea romanului se desfășoară, toată, la conacul lui boier Dinu, în preajma sărbătorilor de iarnă. Aici vin Felix (Daniel), Leonida Pascalopol („marinel“ de apă dulce, căpitanul vasului *Propășirea* care face curse pe Dunăre), un bășier abscons, un politician cu poftă de discursuri, vecinul Scatiu, toți adăugîndu-se unei populații locale și așa numeroase — Conu Dinu, Tincuța, Otilia, gheboasa Lizica, soră scăpătată a stăpînului, Dida, „prințul întinericului“, frate cu Tincuța, un tinăr jude provincial opoșit la masa bogată etc. Plerdît în plata Cîmpele ce se sfîrșește în bălți fumegoașe, conacul este însă un bizar Castel similitakian, labirintic, imprevizibil prin monotonie, făcînd posibile întîlniri neașteptate și împiedicîndu-le pe cele dorite, cu lungi coridoare și uși ce seamănă unele cu altele, ascunzînd fiecare altceva. Iar petrecerea la Castel se termină cu o sinucidere (Dida), cu o fugă (Otilia și Pascalopol), cu o căsătorie ce pare a fi brutală încheiere de conturi (Scatiu și Tincuța), cu o schimbare violentă de destin (Felix-Daniel află că este moștenitorul unei averi fabuloase și renunță la medicină, pînă atunci axa vieții lui de orfan sărac). Nimic nu mai e cum fusese la începutul cărții: comedia literaturii devine o dramă. Ca și în *Vara baroc*, Paul Georgescu ajunge, dincolo de amuzament, dincolo de burlesc, dincolo de comicărie, la o realitate gravă, chiar tragică.

TOATE basmele se repetă, dar altfel, mereu, un coșmar reluat cu modificări în text. „Repetiția înseamnă modificare“ și micile schimbări dau impresia celor în cauză că trăiesc ceva inedit; ceea ce e adevărat, fiindcă adevărul este trăirea — citim în *Solstitiu tulburat*, iar o altă intervenție directă a autorului, de astă dată funcțională și nu ritualică, numește adevăratul obiectiv al romanului: „Înaintam încet în această povestire. Bijbiim, dezorientați, prin ceața vremurilor. Observăm, deocamdată, doar ceea ce se vede cu ușurință, la suprafață, deci. Dar ceea ce clocoțește pe dedesubt? Acel ceva inesizabil pe care ci, atunci, îl ignorau, dar cum — mai tirziu — avea să erupă, să devină realul însuși, nouă, care povestim, nu ne este îngăduit să-l trecem cu vederea. Dar ce este adevărat? Ceea ce părea a fi — tuturor — realitatea, sau ceea ce, ascuns, avea a se manifesta cu atîta forță încît să se împună — tuturor — drept evidență însăși...“ Aici nu este însă o dilemă, ci descrierea unui fel de a proceda. Repetiția nu doar duce la modificare, ci constituie un instrument al modificării: cel mai important. Reluînd o serie de personaje cunoscute literar, Paul Georgescu o face, în fond, pentru a schimba viziunea consacrată pe care acestea o reprezintă; și, încă, pentru a o schimba prin ele. Inedita apariție într-un roman nou a unor eroi vechi nu se transformă în parodie, ci propune o altă viziune, modificările mergînd atît de departe încît, în noua lor intrupare, Conu Dinu, Tincuța, Tănase Scatiu, Felix și Otilia, Leonida Pascalopol nu mai au în comun cu binecunoscuții lor omonimi decît numele. Punînd în altă piesă aceleași personaje, scriitorul sfîrșește prin a inventa personaje noi. „Delicata Tincuța“ se mărită și acum cu „mitocanul“ Tănase, dar gestul ei are o altă explicație decît aceea, sumară, din romanul lui Duiliu Zamfirescu: la fel cum în rezistența lui boier Dinu la asalturile furioase ale lui Scatiu este descifrată o veche strategie bazată pe principiul „om vedează“: temporizarea exprimă o „îndelungă violență, cîtă și lunecoasă“, exersată cu abilitate de-a lungul veacurilor, în umbra istoriei. De asemenea, Otilia nu mai e nubiila inconsistentă, fermecătoarea fată ilocică în comportamentul ei copilăros, ci o femeie lucidă și ameteitoare, „așteptînd jertfa: oricare, oricine, toți, toți“.

Romanul lui Paul Georgescu se desfășoară, de aceea, în mai multe planuri, unele de suprafață, vizibile, grațioase, joc subtil și ingenios de forme știute altfel combinate, stilul însuși fiind, aici, alert, inventiv, ironic, răsucit în vioaie și savuroase întorsături, cu o poftă sardapalică de ospăț lingvistic pe cît de rafinat pe atît de luxuriant; altele sînt însă de un nivel al povestirii profund, sînt abia sugerate în implacabila lor lentă și atroce alcătuire, prin „semne“ ce vestesc vremea ce va să vină — și care va aduce o altă lume. Personajele sînt privite cînd dinlăuntrul universului lor „tradițional“, cînd din perspectiva de neînțînătură a timpului care a trecut de atunci, imbinarea celor două puncte de vedere alt de di-

ferite realizîndu-se prin mijlocirea orfanului Felix-Daniel; iar acesta e, uncori pe rînd și alteori simultan, spionul și cobaiul autorului. Liber în sensul mototului din Thomas Mann pus la începutul primei părți a romanului („Liber e doar ceea ce e neutru; dar tot ce are caracter nu este niciodată neutru, ci e marcat, determinat, legat“), Felix-Daniel bijbie în ceață, la propriu și la figurat, încercînd să înțeleagă mișcările și replicile celor din jur, viața de la Castel, relațiile dintre cei aflați în aberanta construcție ce este, și ea, deopotrivă reală și simbolică. Prevăstind necunoscutul viitor, dinspre bălțile în care se trag țărani despre care vorbesc toți dar pe care nu-l știe nimeni, vin mereu fuioare de ceață, înecîndu-l, surpîndu-l, în vâlătucii aburoși nemaideslîșindu-se nici ce a fost și nici ce va fi; istoria însăși devine crepusculară, poveste evocată de un stilist melancolic în culori stîlne, grele de sînge și taine — „Letopisețele și hrisoavele cu buche înflorată fîșgăie de comploate în halat și cipici, mesageri în meși și șalvari verzi, boieri cu cucă mare cit un cozonac moldovenesc puind barbă lingă barbă, împletind ițe fumegoașe, pufînd din narghilă tînuiri vinovate cu aburi roșii, de sînge, cocoane mutlate în mătăsuri liliachii picurînd otrăvuri repezi în prag de noapte, gealați descăpătînd pe butuc, arapi unsuroși tîind cu dichis urechi, nase și alte părți peninsulare, iscoade rase în cap călîrînd pe deșelatelea pe cai mici de stepă, mitropoliti cu rochii negre, foșuitoare, de Damasc și călugări măslinei, subțirei, cu dantelărie multă pe dedesubt, un popor de mesageri ducînd și aducînd fidule piezeș, iar între firele lipicioase otrăvite ale pîienjenisului subțire se așteptau doi vulturi imperiali cu clonț de fier și ochi de rubini, iar dincolo de Dunărea galbenă și leneșă harăpimea toată călare pe cămile cocoșate și cu maimuțe în spinare, molași nebuni, mameluci pe cai iabrași, și toată puzderia bărbosă și păduchioasă a nisipurilor mișcătoare și a cîmpurilor sărate, sterpe, bulucînd să acopere lumea cu leșuri ciugulite de corbi croncănitori, stîrvuri viermănoase, perceți fumegători și tîrguri în pradă și sclere“.

Această neutralitate înecăză însă în a doua parte a cărții, cînd eroul-observator este abandonat locului său în scenariu: orfanul intră, și el, în sistemul lumii pe care pînă atunci doar o contemplase și o comentase, i se integrează și sfîrșește prin a-i deveni supus, împărtaşindu-i iluziile și orbirile. Fîldeș în momentul cînd este, și el, pe deplin determinat, marcat de apartenență, în finalul romanului, Felix-Daniel exclamă patetic: „Sunt singur, sunt liber, sunt puternic!“. Nu mai era; atribuindu-i bombastică reflecție, scriitorul își sacrifică, prin sarcasm, reprezentantul. Forțele realului îl absorb pe orfan în vîltoarea lumii care a fost și din a cărei existență cartea aduce suita concentrată a unor imagini ce vădesc, toate, imposibilitatea de a se ieși din timp, de a fi liber de determinări, neutru, neimplicat. Aceasta e tema profundă a cărții lui Paul Georgescu, scriere în totul remarcabilă, strălucită chiar, căci fără o ideologie stilul singur nu duce decît la kitsch.

Mircea Iorgulescu

Revista revistelor

„Manuscriptum“ nr. 1 / 1982

■ PRIMUL număr pe 1982 al trimestrialului editat de Muzeul Literaturii Române are un sumar la fel de bogat și variat, cu o serie de documente inedite, cu texte revelatorii și comentarii de un viu interes.

Astfel, după editoria lui *Patriotismul elasicilor*, semnat de Alexandru Balaci, numărul recent redă ultimele file din manuscrisul eminescian 2287 (celelalte fiind publicate de revista „Transilvania“) conținînd (transliterate și traduse de Mariana Petrescu) însemnările lui Eminescu despre istoria filosofiei. Ele se vor integra *Fragmentar*-ului german — după cum anunță Al. Oprea, care subliniază o dată mai mult inițiativa lui Constantin Noica, prezent, de altfel, în acest număr cu noi și substanțiale argumente întru restituirea integrală a scrisului genului tutelar al literaturii noastre. În articolul său, C. Noica relevă ca „hotărîtori cel 5 ani de strănătate, cînd poetul învăța din limbi străine și în limba țării sale serie, cum voia Cantemir [...]“. Fără ei, poetul nu ar fi fost Poetul, conștiința adîncit românească n-ar fi fost conștiința noastră mai bună, iar Pedagogul națiunii — așa cum putea să fie, dacă l-am avea toți sub ochi în manuscrisele sale fascinate — ar sta înaintea noastră, astăzi și poate mîine, cu un neîncetat îndemn de a face din cultură pînă noastră cea de toate zilele“. Transcrie și traduce de Gherasim Pîntea, revista publică din însemnările

despre istoria ale lui Eminescu — note după cursul profesorului Droysen, audiat la Berlin în semestrul lui vară 1873 (datat 5 iunie — ms. 2280). D. Vatamaniuc completează în sumarul acestui număr capitolul restituirii eminesciene prin transcrierea din msul 2264 a trel articole consacrate de Eminescu *Cestuii Dunării*, viu dezbătută în cursul anilor 1881 și 1882. Nu mai puțin interesante sînt și cele cîteva „istorioare“ antologate de Eminescu din scrierile lui Iordache Golescu, pentru o proiectată „Carte de lectură“.

În continuarea sumarului, Șerban Cioculescu comentează însemnările de călătorie ale lui Caragiale, pe itinerarul Berlin-Budapesta-Blaș-Sibiu-Rășinari și retur. Itinerar care a durat 10 zile (între 26 august și 4 septembrie 1911) și a fost efectuat de marele scriitor pentru a asista la sărbătorirea Semicentenarului „Astrei“. Alte contribuții la „Caragialiana“ sînt cele ale lui Onisifor Ghibu,

Const. Popescu Cadem și Ion Frunzetti, acesta comentînd *Foile de album* ale lui Jiquidi cu personaje din opera lui Caragiale.

Perpessicus despre Alecsandri, Ion Chinezu, despre Coșbuc și Hasdeu, Manea Mănescu despre N. Iorga; Epistolarul cu scrisori de familie ale lui Kogălniceanu și corespondența din tinerete a lui T. Arghezi; teza de doctorat a lui Paul Zarifopol; un proiect de scenariu după romanul *Neamul Șoimăreștilor* (cf. unei scrisori a lui M. Sadoveanu din 2 martie 1921 adresată lui V. Enescu, în acea perioadă director al Teatrului Național din București); pagini din jurnalul epistolar al lui Aron Cotrus reconstituit de V. Copilu-Cheatră; partea a II-a a analizei lui Al. Husar asupra variantelor la *Adela*, romanul lui Ibrăileanu; o evocare documentară a Otiliei Cazimir despre G. Topirceanu în prezentarea lui Al. Săndulescu; „res-tituituri“ privind două mesaje din Mircești ale lui Alecsandri, o scrisoare a lui Sextil Pușcariu către G. Coșbuc, două scrisori din 1938 ale lui Ion Barbu; continuarea *Insemnărilor zilnice* ale Corneliu Brediceanu privind pe Lucian Blaga și un interesant autoportret al lui Luca I. Caragiale; în sfîrșit, Ilarie Voronca în corespondență cu Tristan Tzara, cîteva scrisori ale lui Eugenio Montale către tîlmăcitorul sau în românește, Dragoș Vrăncănu, la rubrica *Meridiane*, fiind prezentată o relevantă corespondență între Martha Bibescu și Robert de Montesquiou, încheie acest număr, nu înainte de noua rubrică privind *Cartea de istorie literară*.

M. G.

Calendar

- 8.V.1930 — s-a născut Florin Chirțescu
- 8.V.1877 — s-a născut Adolf Meschenhöfer (m. 1963)
- 8.V.1923 — s-a născut Traian Iancu
- 8.V.1937 — s-a născut Darie Novăceanu
- 8.V.1945 — s-a născut Antoaneta Apostol
- 8.V.1948 — s-a născut Dan Vasile
- 9.V.1872 — a murit Ion Heliade Rădulescu (n. 1802)
- 9.V.1895 — s-a născut Lucian Blaga (m. 1961)
- 9.V.1918 — a murit George Coșbuc (n. 1868)
- 9.V.1943 — s-a născut Sterian Vlcol
- 9/10.V.1946 — a murit Pompiliu Constantinescu (n. 1901)
- 10.V.1903 — a murit Adrian Forgael (n. 1878)
- 10.V.1929 — s-a născut Ion Horea
- 11.V.1924 — s-a născut Aurel Gurghianu
- 11.V.1931 — s-a născut Laurențiu Cornet
- 11.V.1940 — s-a născut Gheorghe Istrate
- 11.V.1941 — s-a născut Crișu Dascălu
- 11.V.1937 — a fost dat în folosință noul local al Bibliotecii Academiei Române din București.
- 12/24.V.1815 — s-a născut George Bariț (m. 1893)

Rubrică redactată de GIL CATANA

Lumea invadată de semne

DEBUTAT în volum foarte repede, în 1976, la 22 de ani, Gabriel Chifu n-a fost luat pină acum în discuție atunci când a fost vorba (și prilejuri, mai ales în ultima vreme, au fost destule) despre „promoția '80” din poezia noastră. Cu toate acestea, poetul e născut în același an cu — de pildă — Florin Iaru sau Lucian Vasiliu, „Ignorarea” lui Gabriel Chifu din punctul de vedere al „noii poezii” se datorează, desigur, și facturii poeziei sale din primele două volume, sufocate de dorința, insuficient filtrată critic și vădind o superficială cunoaștere a poeziei, de a fi „liric”, de a „poetiza”. Cu volumul de acum, **O interpretare a purgatorului***, Gabriel Chifu se arată dintr-o dată maturizat, stăpîn pe mijloacele sale, și se apropie spectaculos de ceea ce s-a numit „o nouă sensibilitate”, afirmându-și originalitatea pe o direcție bine exploatată. Așa cum a evoluat pînă acum, poetul va trebui probabil să-și considere primele cărți ca etape preliminare și să regrete, atît cît e cazul, că nu le-a păstrat în sertar.

Recitat azi, volumul din 1976 al lui Gabriel Chifu (**Sălas în inimă** — premiul de debut al Editurii Eminescu), bine primit la vremea lui, dezamăgește prin marea naivitate a poeticii pe care se sprijină o dexteritate altfel notabilă a metaforizării (cu, totuși, prea multe păsări și petale de trandafiri invadind poemetele) și mai ales a schițării de mici parabole cu aer fantastic ori absurd. Totul se desfășoară între nota naivă a unui blagianism degradat, preluat mai mult — cum se spune — „după ureche” și cea împetușă și imperativă a părții celei mai puțin rezistente din Labis. Direcția parabolică și simbolică dă și în cel de-al doilea volum (**Realul eruptiv**, 1979) poemetele cele mai bune, coagulate în jurul unor simboluri nominale fără referință

*) Gabriel Chifu, **O interpretare a purgatorului**, Editura Eminescu.

(Gama, Tesla, Siva) însă potențate pe linia unei ambiguități de efect, dînd situații absurde expresive, oarecum pe linia gustului borgesian pentru straniu cu suport cultural, care mimează erudiția solemnă. Poemele în cauza sînt cu adevărat „intimplări lirice cu sensul pe jumătate / dezvăluit / aidoma unor ființe / jumătate formă și jumătate intenție”, cum spune poetul. Cealaltă direcție, a subiectivității exacerbate, exercitate acum cu predilecție pe tema poeziei înseși, rămîne pletorică și puțin semnificativă, deși controlul metaforelor e mai îngrijit. „Realul eruptiv” nu trimite, cum ne-am așteptat, la o mai directă prelucrare a realității în poem (așa cum, în altă ordine de idei, „spiritul însetat de real” al lui Marius Robescu însemna altceva decît setea de realitate concretă), ci — cu accentul pe al doilea cuvînt al sintagmei — la capacitatea simbolurilor de a „erupe”, stăpînînd suprafața „realului”.

De la primele pagini, **O interpretare...** oferă o altă față a poetului, adică fața maturizată a poeziei sale. Fără loc pentru indoială, se vede de la distanță că instinctului poetic i s-a adăugat gîndirea poetică, elaborarea poeziei ca sistem abstract incarnat în poeme. Gabriel Chifu alege direcția fertilă a poeziei sale și o reconstruiește în sensul personalizării. Eliberate de teama de a epiciza (căreia i se datorau, în volumele anterioare, puseurile imagistice sufocante, menite să păstreze totul în spațiul „poeziei”), micile parabole ori fabule pe care poetul le compune au acum dezvoltură a invenției, proșteptime și farmec, menținîndu-se în aceeași zonă a straniului și absurdului. **O primăvară plină de semne** se numește primul ciclu (masiv, ocupînd aproape întreaga carte) — titlu semnificativ pentru tentația poetului de a căuta peste tot noime. Într-un vers altfel neinspirat — „Ce semn e acesta? Cum să-l decodificăm?” — e formulată chiar această permanentă obsesie a lumii văzute ca semn și a interpretării acestuia cît mai liber, adeseori extravagant, ca

într-o eliberare de sub tirania logicului și a determinismului. Gestul evadării e echilibrat de sugestia existenței unor noi legități, specifice, în chiar spațiul în care s-a ajuns prin evaziune: „Există zece mii de timpuri, / fiecare cu virtuțile și mecanismele sale.”; „În mod cert / acest oraș posedă / a patra, a cincea dimensiune indefinibilă deocamdată, / dar resimțite la tot pasul.”; etc. Numele proprii straniei se multiplică (Zopyros, Arenad, și mai ales nume de locuri — Deimos, Bahtlaria, Mahé, Felir, Adehora. Apolodoris s.a.m.d.) și transferă aerul lor mitologic și celorlalte nume proprii care apar, cele mai multe din sfera astronomiei (pot spune că e ceva de poezie s.f. în noua carte a poetului). Alura inițială a poemelor e cu atît mai de efect cu cît știm că nu există referințe ale spațiului în care se face inițierea; formă fără conținut, el poate primi mai multe interpretări; iar gravitatea inițială amestecă, pe lîngă seriozitatea cu care sînt articulate sugestiile, plăcerea jocului.

Parabolele care se dezvoltă în această atmosferă dovedesc o mare mobilitate a imaginației. Un personaj dispăre prin spațiul dintre două secunde, altul îmbătrînește și întînește în ritm imprevizibil, un oraș se hrănește cu lumină, crește și respiră ca o ființă, mireasma invadează aerul ca într-o povestire a lui Márquez și dovedește caracteristici fecunde și terapeutice, frumusețea Melaniei preschimbă în cenușă pe acela căruia i se dezvelește, sufletul poetului iese din captivitate sub forma unui copac care îi crește din plept și așa mai departe. Poemele au adesea înfățișarea unor descrieri de manual care prezintă didactic obiecte, locuri sau fenomene, alteori mimează ceremonialul povestirii unor lucruri deosebite. Efectul poetic apare odată cu rupțura care va aduce sub reflectorul unor asemenea descrieri metodice ori relatări respectuoase obiecte fantastice, illogice, încoerente. Poezia e „labirintul unui vis”, emanție plină de proșteptime a imaginației capabile să în-

conjoare toate creațiile sale cu o aură misterioasă. „Vinător de minuni în cotidian” își spune în altă parte poetul, vrînd să exprime ideea popularii cotidianului cu ficțiunile imaginației; nu descoperire, ci inserție a neobișnuitului în obișnuit. Printre lecturile preferate ale poetului ar trebui să se numere, după plăcerea combinațiilor care dau hibrid straniu, **Fiziologul**, **Istoria ieroglică**, și **Urmuz**, după cum plăcerea numelor neobișnuite poate veni, de pildă, din **Cartea Milionarului** a lui Ștefan Bănulescu ori din Michaux. Dacă adaug tradiția prozelor fantastice, avem imaginea unui corpus de referință pe care aspectul livresc al poeziei pe care o scrie azi Gabriel Chifu le cere. Mult folosită în literatura modernă e și tema materialității logosului, care se substituie treptat realității; o femeie are trup de cuvinte, cuvintele însele apar sub forma materială a lucrurilor pe care le denumesc și, într-un poem, „Trece pe străzi un vers de Eugenio Montale”.

Al doilea ciclu al cărții lui Gabriel Chifu, o „Anexă” a primului, e eterogen, amestecînd poeme care ar fi putut fi incluse în acela cu altele scrise în maniere diverse, de la suprarrealism („o corabie de mărar navighează într-o / mare de astrahan”; „rugina călare pe epsilon”) la o manieră anecdotică apropiată de **Georgiele** lui Mircea Cărtărescu („un țărăn transportă pe o bicicletă / (solid ancorat cu sfoară) televizorul nou nou” etc.). Originală rămîne direcția din ciclu **O primăvară plină de semne**. Între poezia parabolică și bufă a lui Matei Vișniec și Petru Romoșan și cea stranie a lui Călin Vlasie, poezia lui Gabriel Chifu își află o notă personală în evantaiul noului val de poezi afirmati în ultimii ani. Deși e a treia sa carte și nu un volum de debut, **O interpretare a purgatorului** poartă cu sine semnificația unei descoperiri.

Ion Bogdan Lefter

Eseu

Autenticitate și valoare în folclor

TALENTUL său de folclorist — de prim rang — Nicolae Roșianu și l-a afirmat odată cu elaborarea tezei sale de doctorat **Stereotipia basmului**, publicat în 1973 la Editura Univers. Un an mai tîrziu, sub titlul **Tradiționne formulă skazki, Stereotipia basmului** a apărut și în limba rusă într-o colecție de mare prestigiu: „Studii de folclor și de mitologie a Orientului”, inaugurată în 1969 cu reeditarea renumitei lucrări a lui V. I. Propp, **Morfologia basmului**.

În prima sa carte, N. Roșianu a cercetat formulele inițiale, mediane și finale ale basmului, concluziile sale devenind un bun comun al folcloristicii și nu numai al folcloristicii. Am asistat de pildă odată la o discuție despre traduceri în limbi străine ale **Lucațărului** și cînd o variantă nereușită a primelor versuri — **A fost odată...** a fost respinsă, s-a argumentat cu autoritatea lui N. Roșianu, care sublinia semnificația acestei formule inițiale, preluate de Eminescu.

De la elaborarea **Stereotipiei basmului** (1967) s-au scurs destul ani. Între timp N. Roșianu și-a redactat cursurile universitare de folclor rus și comparat, a editat antologii, a tipărit volumul **Maxima populară rusă și corespondentele românești** (1974) și alte lucrări.

Volumul său recent apărut *) marchează o întoarcere la cercetarea fundamentală, la problemele majore ale folcloristicii, ale creației populare. Curajos și principial, N. Roșianu nu ezită să se angajeze în polemici dar este atent și drept cu „adversarii”, bucurîndu-se de a recunoaște, cînd e cazul, meritele. Chiar protestele împotriva amestecului nespecialiștilor în problemele folclorului — unul dintre punctele sale de pornire — nu sînt distructive ci bine temperate, funcționale, constructive. N. Roșianu este gata să-i

*) Nicolae Roșianu, **Eseuri despre folclor**, Editura Univers.

primească și să-i recunoască pe toți cei care vin cu argumente în sprijinul autenticității și valorii în folclor.

O surpriză a cărții lui N. Roșianu o constituie faptul că articolele cuprinse în ea sînt, cum se spune și în titlu — eseuri. Dedicat în primul rînd studenților de la facultatea de limbi și literaturi străine, Universitatea din București, unde N. Roșianu este titularul cursurilor menționate, volumul inmagazinează o cantitate enormă de informații pur științifice, fiind într-un fel o sinteză la zi a cercetărilor folclorice românești și universale dar, în același timp, și o carte de reflecție personală, o carte de citit cu plăcere, după cum și cursurile sale sînt cursuri de audiat cu plăcere.

Eseul este aici suprasaturat de material științific. Spun material științific, dar nu mă refer numai la sinteza realizată, la identificarea entuziastă a rezolvărilor valabile propuse de alți autori — Ov. Birlea, A. Fochi, sau V. I. Propp, A. I. Greimas —, ci și la aportul personal, la cercetarea fundamentală. În primele eseuri — **Autenticitatea folclorică, Stereotipia și originalitate în folclor** — sînt discutate cu precădere problemele majore ale folcloristicii. Noțiunea de autenticitate folclorică e definită pe baza oralității operei, fiindcă ea „se creează oral, se conservă oral și se transmite (interpretează) oral”. Se iau în discuție și cazurile de divergență. Între autenticitatea folclorică și valoarea artistică — drept exemplu fiind invocat un creator genial cum este Creangă — dar nu aceste cazuri sînt edificatoare, ci cele de contopire, care merită într-adevăr să fie cercetate de folcloriști, de o critică specializată.

Eseul **Stereotipie și originalitate în folclor** ne aduce în centrul preocupărilor lui N. Roșianu. Vederile sale se întîlnesc aici cu cele ale lui A. Fochi cînd este vorba de mecanismul creației populare bazate pe antagonismul formulelor autentice tradiționale, care tind să se perpetueze, și afirmarea personalității cîntărețului. N. Roșianu face deosebire între creatorul popular „de geniu” și simplită „reproducători”, interpreți, cu alte cuvinte „purători de folclor”. Opțiunea sa în ceea ce privește direcția cercetărilor se îndreaptă spre stereotipie, care oferă „posibilitatea de a defini o serie de relații esențiale, identificabile în procesul creației folclorice: general (universal) — particular (național), tradiție — inovație, colectivitate — individ, stabil — variabil etc.”; toate acestea se reduc, în ultimă instanță, la raportul fundamental dintre stereotipie și originalitate.

Această opțiune se completează cu pleoacă pentru metoda comparativă care

„nu trebuie considerată doar o simplă modă, ci o condiție obligatorie pentru orice cercetător al folclorului (și nu numai al folclorului); după părerea noastră — spune N. Roșianu — nu se pot elabora studii fundamentale despre creația populară orală decît dacă cercetarea se face pe un larg plan comparativ”. Pentru folcloriști, acest studiu e de refînt și datorită polemicii bine documentate cu A. Fochi, în problema locurilor comune ale cîntecului epic tradițional (cf. p. 40—52).

În **Model și variantă în maxime populare** autorul tratează tema în spiritul metodologiei elaborate de el însuși în **Stereotipia basmului**. Maximele populare au trei determinări esențiale, ele fiind: „fenomene de limbă, unități logice (judecăți, raționamente), opere folclorice miniaturale. Numai o cercetare care să cuprindă toate aceste trei planuri (lingvistic, logic, folcloric) ne poate da o imagine completă a maximei. Aceasta nu înseamnă că planurile respective nu pot fi abordate și separat...”

Stereotipia se manifestă în concepția autorului cu precădere la nivelul construcțiilor logice, unde distingem invariante universale grupate în patru clase. Fiecare dintre aceste clase are mai multe tipuri de invariante. Nicăieri în volum limitele eseului nu sînt depășite atît de categoric ca în aceste pagini dedicate maximei populare. Avem de-a face de fapt cu schița unei lucrări capitale. Este propusă — și propunerea apare plauzibilă — întocmirea unui catalog internațional (de fapt inaugurat aici) care să studieze polisemia ființelor pe criterii de idee și nu de teme, fiindcă acestea din urmă „nu prezintă un caz concret, ci o situație posibilă care se află deasupra nivelurilor contextelor concrete; folosirea maximei depinde de interpretarea temel raportate la o situație concretă”. În concretizarea tipurilor se manifestă specificul național, de aceea maximele diferitelor popoare trebuie traduse cît mai exact, și însoțite, cu ocazia editării, de proverbe echivalente românești.

În **Structura și geneza basmului fantastic** sînt reluate și comentate pe larg categoriile morfologice, componențiale ale genului pe baza lucrării lui Propp și analizată polemica acestuia cu Cl. Lévi-Strauss, care invinuia pe autorul **Morfologiei basmului** și al **Rădăcinilor istorice ale basmului** de formalism. „Judecarea” acestei polemici în detaliu și pe fundalul orientărilor științifice de largă rezonanță — școala formală rusă și structuralismul — cu nuanțarea tezelor și fixarea propriilor poziții merită toată atenția cititorului, ca de altfel și examinarea corela-

țiilor mit-basm, unde contribuția lui N. Roșianu este esențială, el indicînd etapele desacralizării, trecerea de la sinecristismul primitiv și ritual, precum și de la fantezia concretă de natură etnografică, la fantezia de natură poetică.

Din punct de vedere tematic acestul eseu îi este atașat încă unul, **Destinele folclorului**, care abordează prin prisma genurilor și a procesului de creație populară (creație, conservare, circulație, interpretare) schimbările survenite de-a lungul secolelor, pînă în zilele noastre: esecurile „folclorului nou”, pseudofolclorul, semifolclorul, vitalitatea cîntecului liric etc.

Formula imposibilului, unul dintre cele mai „rotunde” eseuri din volum, aruncă o rază de lumină concentrată asupra poeziei diferitelor specii folclorice: basmul, descîntecul, proverbele și zicătorile. În mit și în „basmul primitiv”, fantasticul era un element de credință, prin urmare de ceva neverosimil (imposibil) nu putea să fie vorba. Numai cînd s-a trecut de la sacru la profan a apărut și imposibilul. Formule precum „Cînd cerul era aproape de pămînt”, „cînd animalele vorbeau” sînt legate de credință, dar cînd apare ironia: „cînd ouăle se coceau în gheață”, „cînd puricii în cer zburau și pe sfinții li chișcau” etc., despre credință nu mai poate fi vorba și la nivelul semantic „negarea veridicității este evidentă”. Formulele imposibilului au însă, cum demonstrează autorul, un rol structurant în opere. Totuși n-ar trebui să reducem pe plan semantic conținutul acestor formule la o singură idee: „a nu fi”.

Eseurile care nu au fost amintite pînă acum — **Folclorul și realitatea, Eroul basmului fantastic, Universal și național în folclor** — se concentrează și ele asupra unor probleme interesante, poate nu mai puțin importante decît celelalte. Ultimul studiu, la prima vedere pur informativ, **Repere istorico-teoretice în folcloristica rusă**, se citește și el cu mult interes, fiindcă autorul selecționează, scoate în prim plan numai ceea ce i se potrivește, ceea ce îl incită imaginația. În mod deosebit sînt evidențiate personalități ca A. N. Veselovski, V. M. Jirmunski, și cei mai apropiați în timp: E. M. Meletinski, cu principalele sale lucrări, puțin valorificate pînă acum — despre eda și primele forme ale eposului, despre poezia mitului; V. M. Gațak — despre eposul eroic românesc în contextul sud est-european; N. I. Kravțov, P. G. Bogatirov — cu lucrări despre folclorul ca artă a cuvîntului și altele.

Cu **Eseuri despre folclor** — susținut în **Post scriptum** de o bibliografie selectivă și de un rezumat în limba franceză — ne aflăm în fața unor remarcabile realizări într-un domeniu eminamente multidisciplinar. Cu aceste eseuri ne apropiem de un țărîm mult visat: interpretarea individuală a operelor de folclor — fie și întreprinsă de o critică specializată — ca opere de artă.

Kovács Albert

Miza romanului

UN ROMAN bine scris, cu observații foarte fine despre moravurile unei epoci și cu o tipologie ce se ține minte, publică Virgil Duda, aflat la a șaptea carte. **Războiul amintirilor** (*), romanul de acum, are patru părți, dintre care primele trei constituie jurnalul unei existențe mărunte (fără nume, ca la Proust), iar ultima, intitulată **Demonul constructiv**, este o proză de tip obiectiv. Naratorul se separă, aici, de personajul central, iar autorul, până acum absent, pătrunde autoritar și ironic într-un text ce descrie o istorie detașată de întâmplările dinainte. Miza romanului este lipsită în chip deliberat de orice notă spectaculoasă. Lipsesc marile înclăștări ale istoriei, lipsesc destinele exemplare, lipsește chiar maniera aceea incandescentă de a povesti evenimentele grave, dar nu lipsește — vreau să subliniez — un sentiment profund al vieții și un mod discret de a sugera mișcarea istoriei.

Romancierul are o teorie în acest sens și ține s-o afirme în mai multe rânduri în roman zicând, în esență, că nu dimensiunile faptelor contează într-o narațiune, ci „proiecția subiectivă a faptelor, rolul exercitat asupra propriei conștiințe, adică creșterea lor în memorie”, ceea ce este, indiscutabil, just din punct de vedere estetic. Virgil Duda va înfățișa, în consecință, biografia unui copil (**Copilul în zăbii**), afirmarea conștiinței politice la un adolescent (**Roman politic**) și, în fine, viața erotică a tinărului în circumstanțele unei epoci dificile (**Fragment din istoria dreptății**). Să nu se înțeleagă de aici că e vorba de un roman de formație sau de un roman autobiografic, deși există în **Războiul amintirilor** elemente din ambele categorii. E un roman despre obsedantul deceniu gândit și scris altfel decât altele, un roman polemic (polemic, în primul rând, față de clișeele romanului cu teme similare), un roman politic, dacă vrem să-l spunem astfel, fără ca viața politică să stea în atenția prozatorului. Politicul pătrunde discret în universul mic al copilului și hotărăște într-un mod, iarăși, imperceptibil destinul tinărului plecat din Birladul natal să cucerească lumea plină de promisiuni a Capitalei. Aici îl așteaptă încercări de mai mult feluri, în primul rând o boală dură (Eberth) care-l scoate, pentru moment, din orice competiție. Naratorul trăiește acum într-un plan secund al vieții și așa se va petrece până la sfârșitul romanului. Istoria nu-l împinge niciodată în față, nici el, naratorul, nu forțază istoria să-l ia în seamă. Nu știu însă cum se face, dar din această poziție marginală epoca se vede în toată gravitatea și complexitatea ei, istoria care nu dă niciodată întâlnire eroului, respiră, în plenitudinea ei, prin măruntele evenimente. Într-o judicioasă cronică („România literară”, 4 martie 1982), Valeriu Cristea a demonstrat cum, din adăptura faptelor mărunte, se degajă în cartea lui Virgil Duda o „extraordinară impresie de densitate a vieții, [...] o tulburătoare aură existențială...”.

Să mai spunem că miza romanului este de a nu-și propune o mare miză (dintre care la care iau ochii cititorului) și că prozatorul acesta discret și serios, de o admirabilă conștiință profesională, scrie senin, adesea ironic, despre fapte care, altfel, ne-ar putea umple de spaimă. Nu e nevoie ca într-o pagină literară să fie trei încercări și multă filosofie minioasă pentru a da senzația de frustrare și violență. E suficient ca un copil care umblă toată ziua, năuc de fericire, în așteptarea clipei cind va primi delegație pentru Festivalul Tineretului, e suficient, zic, ca acest înmormântat și tinăr activist să fie în ultimul moment șters de pe listă pentru ca sugestia de injustiție să fie puternică. Talentul lui Virgil Duda iese, în primul rând, din știința cu care înfățișează asemenea mărunte scene și, încă o dată, din fuga lui sistematică de grandiosul livresc în care eșuează multe din romanele noastre. Mai este ceva de semnalat în **Războiul amintirilor**: plăcerea de a nara. Virgil Duda povestește cu vervă și, am semnalat deja, cu o ironie de bună calitate. Fraza e plină și ritmurile narațiunii bat în chip egal de la început până la sfârșit.

Virgil Duda și-a creat prin romanele anterioare reputația unui priceput analist. **Războiul amintirilor** este însă o carte în care creația (dacă acceptăm vechea disociere) primează. Reflecția (analiza) nu este eliminată din pagină, însă întâmplările vin mai rapid în mintea naratorului care n-are, în privința trecutului, o viziune dinainte stabilită.

Naratorul notează spre sfârșitul romanului: „vin din copilărie ca dintr-o țară”. Aceste cuvinte le spune un procuror unui adolescent care își atribuie o falsă identitate și săvârșește fapte ce tulbură birocrația unui mic oraș de provincie. Sint scriitori moderni (Malraux, Sartre) care-și detestă pur și simplu copilăria, virsta fără conștiință. Sint alții care o adoră (Creangă, Eugène Ionesco). In alt plan și cu alte mijloace epice, Virgil Duda nu adoră, nici nu detestă copilăria. Se mulțumește să spună că ea există și că din ea venim toți, mari și mici, filosofi și ne-filosofi.

*) Virgil Duda, **Războiul amintirilor**, Ed. Cartea Românească

O idee mai generală despre copilărie există, totuși, în carte și aceasta mi se pare a fi aceea de sursă poate sartriană, și anume că violența istoriei (istoria celor mari!) pătrunde și în universul copilăriei, virsta imitației. În **Războiul amintirilor** ideea capătă o justificare epică remarcabilă. Copiii de pe strada Strole Beloiescu se joacă într-un loc numit **Cercul** și jocurile lor se bazează pe o severă relație de autoritate. Există un șef absolut, o eminență cenușie (Naratorul însuși), un fals șef (Liliac) detronat după oarecare vreme și supus la probe umilitoare, există, firește, un număr de infanțiști de rind, aceia care ascultă orbește ordinele de sus și trec prin încercări dure. Copiii, ierarhizați în acest fel, mai-mușcăresc viața oamenilor maturi cu o cruzime și o putere de inventivitate care, uneori, uluiesc. Dan Bărbosu, un băiat ținut de scurt de familie, apare rar în cercul copiilor și, cind apare, se manifestă sălbatic și dezordonat. E „răsfățatul răzvrătit”, băiețandru tandru și smucit care, scăpat de supravegherea părinților, înalcă orice noțiune de ordine. Eminența cenușie (Naratorul) îl supune unei verificări teribile: îl obligă să treacă de mai multe ori printr-o apă puturoasă, plină de pisici în descompunere... Un altul este obligat să dea ochii cu dușmanii grupului de pe Beloiescu și să-l apere, la nevoie, demnitatea prin luptă. Personajul se poartă lamentabil, adoptă rezistența pasivă, umilitoare, pierzându-și astfel locul în ierarhia grupului.

Sint, în **Războiul amintirilor**, și notații care depășesc sfera jocului. O imagine foarte densă a orașului de provincie se impune la urmă. Pe strada Beloiescu este un magazin de tăbăcărie ținut de dl. Epstein, ceva mai departe se află olăria d-lui Pascal și lângă ea circumsa lui Moș Bențe. Bucătăreasa Sita se pierde în unele zile ale săptămânii printre dărmături cu un domn corpolent și, vigilenți, curioși, copiii descoperă secretul acestor evaziuni. Un funcționar de bancă ține o colecție de fotografii și suvețe de păr, probele unui trecut amoros bogat și trist. Doamna Cornelia Marin s-a avut bine în timpul războiului cu ofițerii nemți și, pentru a-și spăla păcatele, adăpostește acum familia numeroasă a croitorului Katz. Ea face, în fapt, negoț cu haine condiționate și numitul Katz îi este de mare ajutor. Un prozator mai vechi, obsedat de probleme rasiale, ar fi găsit aici prilejul să descrie pe larg relația dintre comunitățile umane. Virgil Duda le tratează normal, cu ochiul atent la ceea ce se petrece în plan existențial. Poziție lucidă de prozator realist, străin de orice complex aberant.

Copilul (Naratorul) n-are decât o dorință: să vadă, și o singură, irepresibilă ambiție: să înțeleagă lumea în care se pregătește să intre. Simbolul privirii mi se pare esențial în roman. Naratorul este dus într-o zi de Anișoara Marin, fiica doamnei cu moralitatea indolentă, în podul casei și, de acolo, observă printr-un luminator ceea ce se petrece în interior. Și cite nu se petrec! Doamna Marin, asuprită de virstă și de istorie, își agrează sexual soful imobilizat în pat. Constanța, sora năvalnicilor doamne, este asaltată în camera alăturată de comisarul Antonașcu care, pentru a izbui, face și presiuni de ordin politic. Comisarul reușește, în fine, și după oarecare timp burta

neștiutoarei Constanța începe să crească... Un nou chirias la locul comisarului dispărut din orizontul Naratorului care, oriunde s-ar afla, descoperă mereu un luminator prin care descoperă viața de sub acoperișuri. Cind privirile sint pe punctul de a deveni indiscrete, Naratorul se oprește: „Zadarnic; totul rămâne de neînțeles”. Astfel se întâmplă în timp ce copilul observă scena din amintitul alcov. El nu vrea să meargă mai departe, nu vrea să înțeleagă mai mult decât trebuie. Este o stăruitoare impresie de puritate în cartea lui Virgil Duda, deși, se va vedea, scenele erotice acaparează la un moment dat narațiunea (și viața) eroului.

PLACEREA jocului dispare în **Războiul amintirilor** odată ce apare conștiința politică a Naratorului. Și acest lucru se petrece repede. Eminența cenușie din spațiul **Cercul** devine un veritabil lider politic: sever și înțelegător, autoritar și concesiv, orgolios cu măsură, necruțător în lupta ideologică. E secretar al U.T.M.-ului din clasele a opta și, în această calitate, veghează asupra rosturilor unei lumi de adolescenți. Secretarul nu este ocolit și de alte ambiții, aceea de a plăcea, de pildă, fetelor de virsta lui. Devine curind „fratele de imprumut” al unei Victorii care dă de pe acum dovadă de duplicitate întrucit se întâlnește, în ascuns, cu doctorul familiei. Iubirea nu-i încă pentru eroul nostru un sentiment acaparator. Politica este pasiunea lui dominantă, dar pasiunea (vocația) va fi brutal curmată prin descoperirea unui amănunt biografic: mama ținuse, în vremea războiului, un mic negoț cu care își hrănește copiii. In absența tatălui deportat. Detaliul este speculat, și ambițiosul secretar este exclus din organizația de tineret la virsta de 14 ani. Cariera lui politică se încheie în mod lamentabil și nu va fi nici mai tirziu refăcută. Momentul acestei prăbușiri este admirabil prezentat în roman. Am citat deja ziua aceea lungă și fericită în care eroul, pornit din Iași, ajunge în Birladul în care trebuie să primească prețioasa delegație. O stare de teamă și beatitudine, o pregătire solemnă, o rățacire senzațională în căutarea unui costum adecvat, o atmosferă de fervoare, urmată de un sentiment de înfrângere și umilință... totul este descris în citeva zeci de pagini substanțiale. Adolescentul uluit, contrariat, victima prea crudă a marelui mecanism (e momentul devierii de dreapta!) întâlnește pe Virgil Periețanu, profesorul de sport, și din replica fostului legionar, până atunci mleros, înțelege că destinul lui mărunț se leagă, fără știința lui de alt destin: „A murit Stalin — îi spune acel mizerabil profesor — gata, s-a zis și cu tine...”

Pe această notă se încheie **romanul politic**. Începe romanul erotic (**Fragment din istoria dreptății**), de o mare fantezie epică. Naratorul ajunge student la drept și o boală oportună îl scapă de marile purgații politice ale momentului. Destinul lui se revelează, acum, în plan sentimental. Se îndrăgostește de o Rodică, soția unui conferențiar universitar, după ce fusese atras mai întâi de Elvira (Pula), dezamăgita fiică a unor oameni bine plasați. Recapare inaccesibila Victorie, ființă imprezvizibilă, de o pasionalitate dezordonată și o luciditate monstruoasă. Luat de valul unui senti-

ment nou, eroul trece prin mai multe experiențe și este pregătit să înceapă altele. „Drumul nădejilor nelămurite trece, în asemenea împrejurări, în primul rind prin iubire” — zice el, justificind beatitudinea sexuală de care e cuprins. Romanul, descriind-o, se apropie până la un punct de o bogată literatură pe aceeași temă, de la Hasdeu (Micuța) până la Gib Mihăescu (Zilele și nopțile unui student întirziat) și Mircea Eliade. Se desparte, totuși, de ea în mai multe privințe. Virgil Duda nu scrie un roman erotic pur și nici nu vrea să explice un destin prin iubire. Nu leagă, apoi, de sentimentul dragostei o filosofie de viață. Sugerează doar că, în circumstanțe confuze, iubirea poate fi pentru un individ o împlinire și o salvare. Impresia este de revanșă obscură a spiritului tinăr față de o istorie care în chip absurd îl este potrivnică. Un Filip Condor, șef local, îl urmărește cu discreție. El s-a specializat în demascări, știe să tacă, a învățat să aștepte, apoi lovește necruțător. Pe Nic Pavelescu, student eminent, îl elimină din facultate. Altora le face viața imposibilă, mai puțin Naratorului care este apărut nu se știe de cine, poate de Rodica, femeia curajoasă și sentimentală, cu funcții secrete în administrație. În timpul unei acțiuni patriotice la o fermă agricolă, studentul în drept este atras de Nuța, prietena Rodicăi, o Șeherezadă care povestește la nesfârșit istoriile auzite de la o teribilă bunică. Șeherezada are și altă vocație în afara aceleia narativ, și tinărul nu rămâne insensibil. Scena finală a acestui alert roman erotic este lămuritoare: Naratorul, retras după o lungă petrecere într-o cămaruță, este agresat de cele două prietene, Rodica și Nuța, cuprins de frenezia unui joc primejdios... O euforie, consimte Naratorul (și, totodată, să nu uităm, eroul acestor întâmplări), „cu care simți că n-ai să te mai întâlnești...”

Și, dacă ne luăm după datele romanului, așa se și întâmplă. **Demonul constructiv** (partea a patra) pune între acest joc erotic și evenimentele narate până aici un spațiu de 20 de ani. Studentul melancolizat de iubire este acum procuror de minori într-un oraș din nord și, în împrejurările citate, anchetează pe adolescentul impositor, o intrupare simbolică a propriei adolescențe. Impostorul dispare fără urme înainte de a fi judecat, dispariție — inutil să mai spun — semnificativă... Mi-am pus întrebarea dacă această ultimă parte mai era necesară în roman. Oricum ea este altfel scrisă, nu zic mai bine sau mai rău decât cele precedente, dar în altă tonalitate și cu altă substanță epică. Cele mai bune pagini, sub raport estetic, sint acelea despre copilărie și despre viața erotică a eroului. Aici Virgil Duda dovedește calități remarcabile de prozator, inventiv și ironic, reflexiv cu măsură, într-o frază cursivă, nuanțată de subtilitatea gândului. **Războiul amintirilor** îmi pare, în totalitate, un roman profund.

Eugen Simion

Prima verba

Spre locul propriu

UN poet format, cu înclinații limpezite și suficient exercițiu este Dan Radu Stănescu (**Mine, poemul acesta**, Ed. Eminescu). Divers tematic, debutul său este, stilistic vorbind, mai aproape de poezia anilor șaptezeci decât de a momentului de acum, deși citeva texte, grupate într-un ciclu final, lasă să se vadă un efort de adaptare la stilul clipei, cu prudență însă și în variantă personală. Temperamentalul poetul e un melancolic cu simț muzical și gesturi sobre, atras de stările de echilibru și încercind în consecință să găsească un drum de mijloc între exaltarea afectivă și interogația reflexivă. Un sens de carpe diem asumat ca imperativ existențial se asociază unui climat extatic, de bucurie a viului, întrezărit, ca prilej, în fiecare întâmplare sentimentală: „Atita bunătațe, atita bucurie, / atitea sărbători în care mai vreau să petrec / noaptea să-mi fie roșie, / ziua albastră să-mi fie, / Doamne, întirzie-mă de la inec // nu-mi socoti dările și luările / pentru mina mea largă nu mă lua la refec, / tipă în lenea mea nemaistările / în cei patru pereți tropăite-mi sunt zările / Doamne, întirzie-mă de la inec // mă mai mingie pe ceața frunții / și te mai uită, Doamne, cum trec / peste prăpăstii dind flăcări punții / vădanul tinăr din noaptea nuntii / nu mă lăsa să mă inec // doar dacă apa e prea minunată / și de uimire dac-a rămas

greă / uită ruga mea înflorată / încă o dată și încă o dată / rostogolește-mă-n ea”.

Pe de altă parte, cenzura reflexivă, examinind interogativ variatele dispoziții de afect coboară reveria în real și dă un sens relativist tendințelor euforice, punind într-un acord subtil viața cu literatura: „Aplaud și cînt, mai surid / uneori cu lehamite / noaptea plîng pe ascuns / moartea lentă după o lungă / și grea suferință a unui adolescent / care zace încă pe undeva / neîngropat // chem în amintirea lui și a / altor morți cîți i se alătură-n lume / umbrele celor vii la priveghi // scot o carte din spatele meu / încovoiat de o bibliotecă de fum / și le spun obosit: este ora tăcerii / cîtiți, de ce altfel s-ar / fi născut binecuvîntata lumină? // am trăit o vreme cînd / pentru banala rostire / aprindea lumina, trebuia să faci / literatură”. Între aceste două poziții e loc pentru o sumedenie de stări și atitudini complementare, mai cu seamă în registrul erotic și în cel al confesiunii. Textele au melodie interioară, gravitate a semnificației și tandrețe în expresie. Poetul nu pare însă mulțumit cu acest spațiu stilistic, își caută încă locul poetic propriu, cel puțin așa lasă impresia poemele din ciclul final, cel care dă, dealtfel, și titlul pla-chetei. Calca pe care tinde s-o urmeze e a unei poezii a „rostului”, a revelării

de sine discursive, de un lirism mai puțin vaporos, mai puțin inefabil, mai contaminat de concret. O idee despre ce va să fie poezia lui ne putem face prin, bunăoară, textul numit „Intermezzo” care, precum buzduganul zmeului din basm, anunță iminenta sosire: „Pace la toate ferestrele / perdele căzute pe gînduri / numai departe un andante spianatto / în odaia copiilor o navetă spațială / agățată-n balans de abajur / trece sfîrșind liniștit portavionul / midway înconjurat de un grup argintiu / de delfini mamă nu mă mai tînd / nimeni nu e tuns soldătește / la roland garros / în încăperea mai strîmtă / de-aături mama împrăstie aburi / portocalii electrocutați de cite un fir / de ceapă de cite o bucată de carne / toate amestecate cu / ce le dau mine / munți de spălat, ghețe de pingelit / ciorapi de cîrpit / tața o mîngie tandru și zimbește-mpăcat / matilda aceea roșcată / care servește la birt a căzut / de acord numai dacă / aș găsi undeva / să-mprumut / bu-bu-bunica se trezește și / nu-și dă seama că s-a trezit / ursulețul de pluș nu-și dă seama / că doarme dumnezeul culorilor / mută lucrurile din locul lor / incurcat se reînvîntează nisipul / din care se fac pietre de riu / din care se fac ziduri pereți / din care din care din care din care / un andante spianatto departe / prin perdele căzute / pace la toate ferestrele // mine poemul acesta va umbla / ca un cîine urmărit de hingheri / căutîndu-și un rost”.

Aștept cu încredere și curiozitate următoarea carte a lui Dan Radu Stănescu.

Laurențiu Ulici

VICTORIE — sculptură de
Gh. D. Anghel

SENTIMENTUL INDEPENDENȚEI

■ CUCERIREA independenței României — urmare directă și firească a Unirii Principatelor și creării statului național român — a deschis o epocă nouă în istoria milenară a poporului român, afirmind cu putere, în fața întregii omeniri, voința și hotărârea sa de a trăi liber, stăpîn în țară și pe destinul său.

În mod fericit la 8 Mai sărbătorim făurirea, în 1921, a Partidului Comunist Român, care reprezintă astăzi forța politică conducătoare a întregii națiuni și căruia îi datorăm minunatele condiții de viață actuale, adevărata independență a patriei noastre.

Și la 9 Mai sărbătorim marea victorie din 1945 asupra fascismului, la care poporul nostru, după răsturnarea dictaturii fasciste la 23 August 1944, a fost participant activ, cucerindu-și pe front libertatea, independența, dreptul la o viață nouă.

NICOLAE CEAUȘESCU

ANIVERSAREA marilor noastre evenimente naționale, a acelor evenimente în care, la puternice intensități, ne găsim istoria de astăzi, reprezintă, implicit, o vibrantă reconstituire, un prilej de lucidă privire asupra a ceea ce sintem și trebuie să fim. Cei o sută cinci ani scurși de la cucerirea de către români a Independenței de stat, de la imprimarea apăsătoare și pentru totdeauna de neșters pe harta lumii a numelui de România, sub semnul propriei stăpîniri, sub semnul propriei suveranități, sub semnul izgonirii aceluiași verb „a atirna” dintr-o istorie geografică, pentru că moralmente, spiritualmente, nu am atîrnat decît de propriile puteri de a ne urma drumul în timp, acești o sută cinci ani, așadar, sărbătorim astăzi, în 1982, în condițiile României socialiste, au din plin calitatea dublă de a ne obliga la meditație asupra momentului de atunci, la o arheologie afectivă, și de a ne măsura cu timpul de azi.

Istoria ne deschide calendarul fără de cețuri și confuzii al faptelor de atunci, și o cercetare a lui ne va dezvălui, ceas cu ceas, minut cu minut, marea efort de gândire și singe, de înțelepciune și bărbăție vitejească din care se înalță, acum mai bine de un veac, România. Dar în rigoarea istoriei, în hrîsovia ei cu care ne putem prezenta la orice judecăți, ca autori, făurari ai suveranității noastre naționale, palpită seva puternică a sentimentului independenței, a conștiinței de sine ca neam, ca popor născut aici și pentru aici, care a alimentat veacuri și milenii aspirația, suprema aspirație națională de a nu datora nimic nimănui, de a fi noi înșine, s-a strîns din nenumărate izvoare care curgeau în același unic fluviu al conștiinței unității noastre și a dreptului de a ne avea țara. În cuvîntul cronicarului care reflecta asupra originii noastre „de la Râm”, era de fapt, o sinteză a doinei spusă în aceeași limbă, și gîndită, și plînsă în același suflet, o sinteză a bucuriei cîntată în același ritm de existență, în aceeași simțire care, acum o sută cinci ani, nu avea nevoie — și o dobîndea — decît de emblema impunerii unui adevăr pentru alții și împotriva nimănui, că România există și va exista în acest spirit.

Arheologia afectivă pe care o încercăm ori de cîte ori medităm la acest moment de răscruce din istoria noastră acoperă, de fapt, întreaga istorie; o acoperă și o luminează în același adevăr al existenței unei organice conștiințe naționale, al existenței unui drept și demn sentiment al independenței de spirit. Simptomatic ar fi pentru istoric — și pentru scriitor — să urmeze albia clară a acestui sentiment prin prisma, de pildă, a unei cronologii a răzvrătirilor, a nesupunerii față de orice impulare, de orice jug care atenta la ființa națiunii, a poporului. Ea, albia de care vorbeam, vine de foarte departe, și cu dovezi incontestabile ale științei, o aflăm pînă înapoi în timpul antic, ca vis și suprem sens al rațiunii de a fi al celor ce erau daco-tracii lui Burebista, al lui Decebal, poporul românesc din cnezatele lui Glad, Gelu, Menumorud, muntenii lui Mircea cel Bătrîn, moldovenii lui Ștefan cel Mare, românii, uniți în strălucirea secunde cititorită de Mihail Viteazul; albia aceasta străbate întreaga lume românească de cînd e ea, o parcurge ca o arteră de maximă lumină, în reflexele căreia un neam, deși despărțit de vitregii dinafara lui, deși trăind în condițiile inegalității sociale, a văzut întotdeauna ca primordială datoria de

a-și salva independența. De a-și salva independența, pe cît de prezentă în conștiințe, pe atît de amenințată. O istorie a răzvrătirilor, a răscoalelor care în acest nume sînt iscate. Ea ar arăta că a curs, în paharul durerii și jertfei și nădejdei, și singele sîracului, pâlmașului, iobagului, și cel al răzeșului, și cel al domnului uneori.

Așadar, de-a lungul veacurilor, o luptă eroică, o luptă animată de înaltul ideal al întrepătrunderii dreptății dinlăuntru cu independența națională. O luptă în care crezul în datoria sfîntă de a apăra independența patriei a fost scris cu tributul de singe adus de România la izbinda popoarelor împotriva celei mai crunte siluri și agresiuni cunoscute în istorie — fascismul.

ASTAZI, reconstituind o fulgerare rodnică a istoriei naționale a României, reconstituind-o afectiv, azi, în România socialistă, angajată pe calea unei dezvoltări care a dat independenței noastre și sentimentului de independență semnificații majore fără precedent, să vedem și să simțim ca o înaltă expresie a omagierii independenței naționale faptul că o sărbătorim în spațiul spiritual al unei țări libere, condusă de cel mai inspirat organizator al gândirii și energiilor poporului — Partidul Comunist Român —, la cîrma căreia se află, cu prestigiul său național și internațional de vastă anvergură, confirmat de valoarea faptelor pentru țară și binele lumii în care trăim, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În asimilarea lucidă, științifică a trecutului, ca pirghie pentru prezent și viitor, cuvintele de înaltă prețuire rostite de secretarul general al partidului pentru imensa muncă istorică a tuturor celor ce au făurit independența de stat a României ne sînt, deopotrivă, pildă de cinstire a înaintașilor și îndemn la adîncime de gândire, la rigoare a sufletelor pentru apărarea acestui bun de neprețuit care este independența. O independență națională între hotare drepte, o independență de a ne gîndi și hotări evoluția istorică, o independență de a ne scruta și perfecționa neconținut ca indivizi și ca popor, o independență înțeleaptă și constructivă, și dreaptă pe arena internațională.

Istoria ultimilor șaptesprezece ani, cu reala ei dialectică, istorie care a impus în lume numele României cum n-a fost niciodată, acest spirit al dreptei și democratice independențe îl reprezintă. Creativitatea, cu valori de mare prestigiu în toate domeniile, creativitatea cu competiții de spirit și talent în literatură, care însumează operele cele mai puternice, ivite din diverse generații de scriitori, acest spirit de independență îl măsoară. Cîștigul, moștenirea transmisă prin mesagerul an 1877, amplificată, adîncită în calitate, de partidul comunistilor, de efortul vast al transformării în construcție, în muncă eficientă, modernă, a libertății, este manifestul înflăcărât, de gândire densă și flacăra de singe, de a nu ne abate nici o clipă de la suprema îndatorire a apărării și înnoirii și prefacerii în creație rodnică pentru această țară și acest popor, a sentimentului independenței. E un superb memento adresat înveșnicirii sensibilității spiritului, pentru lucida încredere în noi înșine și în viitor.

Platon Pardău

Adunarea deputaților votează declarația de independență, la 9 mai 1877. 1 de pe statuia lui C. A. Rosetti din 1

9 mai 1877:

„Sîntem națiune de sine stătătoare

■ DESPRE evenimentele politice petrecute în țara noastră acum 105 ani, reproducem un reportaj apărut în ziarul din Capitală :

„Adunarea Deputaților s-a întrunit, ieri, 9 mai 1877, în ședință extraordinară, la ora unu și jumătate. Sînt prezenți 84 de deputați. Prezidează domnul C. A. Rosetti. Domnul N. Flea adresează guvernului o interpelare : Dacă în starea de răzbel în care ne găsim, în urma provocățiunii Turciei, domnul ministru de externe a rechemat pe agentul nostru de la Constantinopol și dacă s-a comunicat în mod oficial, puterilor, această stare de răzbel, și dacă s-au luat toate măsurile necesare ?” La tribună se ridică domnul M. Kogălniceanu, ministru de externe, care spune (reproducem un rezumat al cuvîntării, n.n.) : „Domnilor, Camera și Senatul au recunoscut că sintem în stare de răzbel, au recunoscut că sintem dezlegați de legăturile noastre cu înalta Poartă și că acele legături sînt rupte mai întîi de Poartă [...]. Sîntem independenți ; sintem națiune de sine stătătoare ! [...] Nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanței națio-

nale că sintem o națiune liberă și independentă [...]. Trebuie să dovedim că sintem o națiune vie, trebuie să dovedim că sintem o națiune care are conștiința misiunii noastre și să dovedim că sintem în stare să facem sacrificii pentru a păstra țara și drepturile ei pentru copiii și această misiune în momentul este incredințată fraților și fiilor care mor peste hotare [...]. Trăim dovedim că, dacă voim să fim liberi și independenți, nu este suficient să nălmînim pe vecinii noștri, pentru ca să fim un popor de dinșii ; din contră, să a sintem o națiune hotărîtă să ne de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, de dezvoltarea ei, de de bună stări materiale și morale [...]. Să fim independenți, pentru că trăim cu viața noastră proprie o dată declar în numele guvernului noi ne privim ca în răzbel cu țările care ne legăturile noastre cu Poarta și că guvernul va face tot ce-i stă în putință ca starea noastră de Stat să fie de sine stătătoare să fie recunoscută de Europa, la viitoarea pace [...].

Mersul evenimentelor

■ ÎN primele zile ale lunii ianuarie 1877 turcii pregătesc o agresiune împotriva României, concentrînd pe linia Dunării o armată de 200 000 de oameni. Țara noastră avea pe atunci 5 000 000 de locuitori. Armata sa era organizată în patru divizii de infanterie, cavalerie și artilerie. În fața semnelor de agresiune străină, această armată începe construirea de fortificații la Calafat.

La 23 februarie turcii încep primele atacuri, trecînd Dunărea și jefuind satele din regiunea Giurgiu. În martie armata turcească este masată la Rucîș.

Aprilie : Mihail Kogălniceanu este numit ministru de externe, iar generalul Alexandru Cernat, ministru de război. Se semnează la București convenția româno-rusă, privind trecerea armatei ruse, prin România, spre Turcia, în caz de război. La 6 aprilie este decretată mobilizarea armatei române. La 12 aprilie Rusia declară război Turciei. Armata română este egalată de-a lungul Dunării, de la Turnu-Severin pînă la Calafat. 26 aprilie : turcii bombardează Calafatul și Oltenița. Adunarea Deputaților votează, la 29 aprilie, o moțiune în care se cere proclamarea stării de război cu Turcia. La 4 mai bateriile românești răspund atacurilor turcești, bombardînd Turtucaia. La 9 mai 1877 Adunarea deputaților și Senatul pro-

clamă independența de stat a României. Alte fragmente din cuvîntările lui Kogălniceanu ținute în fața deputaților și senatorilor : „Mai întîi de toate, să ne facem întrebarea : ce înaintea de declararea războiului ? noi vasafi ai Turciei ? Fost-am independenți către Turcia ? Fost-am vincie turcească ? Avut-am noi suzeran ? Străinii au zis aceas nu am zis niciodată. Între noi ei legăturii sui-generis, niște legături erau slabe cînd românii erau tari legăturii care erau tari cînd românii erau slabi [...]. Pretențiile Turciei cînd ni s-au manifestat mai cu se ultimii din urmă 20 de ani, ei ne între în înțelegere cu noi spre a acele legături sui-generis, care sînt ale secolului actual, și care mai erau de folos pentru noi erau de folos nici pentru noi. Aceasta este ceea ce ne-a adus în trista necesitate de a îndrepta noastre contra armelor turcești în contra noastră [...]. Mă rezumez, lor : voim să fim independenți ; că voim să trăim cu viața noastră, pentru că nu mai voim să trăim pentru greșelile altora, pentru că la gurile Dunării de jos să ne bucurăm în contra războiului [...].

Primul instantaneu fotografic de la 1877 : Dorobanți în marș. Realizator : Cai de Sza

Trecerea Dunării

■ **MOTIUNILE** privind starea de război cu Turcia au fost votate la Adunarea Deputaților cu 77 de voturi pentru și 2 abțineri; la Senat — 32 de voturi pentru, nici unul contra, nici o abținere.

Războiul, început de turci în februarie 1877, ia amploare după votarea acestor motiuni. În iunie, artileria română bombardează zi de zi Vidinul și Turtucaia. La 16 iulie primele unități românești trec Dunărea, la Nicopol. Pentru a face față situației de la Plevna, marele comandament rus cere ajutorul armatei române. Unitățile noastre sint eșalonate

spre aceste fronturi. La 19 august pontonierii români termină construirea podului de vase peste Dunăre, între Siliștea și Măgura (1 036 de metri). La 26 august începe marșul asupra Plevnei, armata română aruncând în lupte 30 000 de oameni, 7 000 de cai și 103 tunuri. La 30 august trupele române cuceresc reduta Grivița I. Pierderile noastre sint mari: 27 de ofițeri și 1 300 de ostași. Alți 1 693 de ostași și ofițeri vor cădea în luptele din septembrie și octombrie din fața redutei Grivița II.

Armata română trece Dunărea, la Zimnicea, Iulie 1877.

Rahova și Plevna.

■ **IN** luna octombrie, după lupte grele, sint luați prizonieri primii 4 000 de ostași turci. La 7 noiembrie începe marea bătălie de la Rahova, iar la 28 noiembrie se dă atacul decisiv asupra Plevnei. Reduta Grivița II este cucerită de trupele române și Osman-pașa, comandantul suprem al forțelor turcești, rănit în timpul luptelor, se predă colonelului român Mihail Cerchez. Plevna a căzut. Sint capturați 45 000 de ostași turci și 77 de tunuri. Românii vor prelua din această captură 10 500 de prizonieri, 24 de tunuri și 5 000 de puști.

La 2 decembrie domnitorul Carol dă un ordin de zi în care mulțumește ostașilor români pentru străduințele și sacrificiile de pe marile fronturi. La 5 decembrie marele duce Nicolae al Rusiei dă un ordin de zi în care își exprimă recunoștința față de armata română care a contribuit la înfrângerea dușmanului comun: „Mulțumesc din inimă tuturor comandantilor de corpuri de armată, șefilor de diviziuni, ofițerilor și ostașilor români, pentru vitejia lor neînfrântă față de un dușman care se lupta cu disperare”.

La 23 decembrie 1877 turcii cer armistițiu. Ultimele lupte se mai dau în ianuarie 1878, pînă cînd românii ocupă Smirdanul. La 24 ianuarie se ordonă încetarea focului, iar la 4 februarie 1878 încetează starea de război. La 19 februarie se încheie pacea de la San Stefano. Prin tratatul semnat atunci turcii au recunoscut independența României. Această recunoaștere o va face, la 1 iulie, și Con-

Relatare, pe prima pagină, din ziarul „Resboiul”, la 22 octombrie 1877: „Luarea steagului turcesc, de soldatul Grigore Ion din Batalionul al 2-lea de Vinători, în ziua de 13 august 1877”.

gresul de pace ținut la Berlin. La 29 iulie 1878 armata română este trecută pe picior de pace.

Elogiile presei străine

■ **CORRESPONDENȚII** ziarelor străine, sosiți pe fronturile de luptă, au elogiat, în unanimitate, eroismul armatei române, „care lupta pentru cauza dreaptă a României”. Reproducem cîteva extrase: „The Times” — 8 iunie 1877: „Am fost informați în chip oficial că armata română, gata pentru operații, numără 55 000 de oameni instruiți [...]. Populația română începe a fi foarte pornită contra turcilor și un entuziasm războinic se vede în toate clasele populației. Atît rezerviștii, cit și milițienii răspund cu grabă la chemarea autorităților și arată dorința de a fi la înălțimea bravurii camarazilor lor de la Plevna”.

„The Daily Telegraph” — 17 septembrie 1877: „Trupele române s-au purtat cu un curaj lăudabil și au pornit în repetate rânduri la asalt în luptele de la Plevna. Mulți ostași români au fost uciși chiar pe zidurile redutelor turcești, la care ajunseser cu mare curaj și tenacitate. Despre armata română se vorbește în termeni de nestîngherită laudă. Că n-au dat înapoi o dovedește faptul că

din 7 000 de oameni porniți la atac, la Plevna, 2 000 au pierit”.

„The Morning Post” — 15 septembrie 1877: „In asaltul contra Griviței, românii s-au distins mult. La al treilea atac, întăriturile turcești au fost luate prin folosirea scărilor”. 24 decembrie: „Osman-pașa s-a predat românilor. Al 6-lea regiment din divizia a doua română a intrat cel dintîi în Plevna”.

„Ilustración Española y Americana” — august 1877: „Pentru cine ar vrea să studieze filosofic ce se petrece pe țărmurile Dunării, ceea ce ar trebui să atragă mai mult atenția lui e steagul tricolor românesc care se ridică lingă cel rusesc; e acel popor care în Orient are un nume ce seamănă cu acela al vechii stăpînitoare a Apusului; e acea limbă neolatina vorbită în mijlocul popoarelor germane, slave și orientale [...]. Acel popor caută acum să rupă complet lanțurile [...]. În români vedem urmași ai acelor legiuni care ne-au împus civilizația și limba doamnei lumii antice”.

11 ofițeri eroi, căzuți în luptele pentru independența țării: căp. Valter Mărăcineanu, cap. M. Romano, maior Nicolae Ion, căp. Gr. Giorgievici, locot. Paul Bordeanu, căp. I. Bogdan, căp. Dim. Bușilă, căp. N. Macarescu, locot. I. Rădulescu, căp. N. V. Păun și căp. Ioan Bajgoiu. (Din „Resboiul”, decembrie 1877)

Defilarea învingătorilor

■ **TRUPELE** române, învingătoare pe fronturile războiului pentru independența, își fac intrarea în București, la 8 octombrie 1878, pe sub un Arc de Triumf ridicat „la capul Podului” — adică în Piața Victoriei. Sint înșirați de-a lungul Podului Mogoșoaiei — care se va numi din ziua aceea Calea Victoriei — zeci de mii de cetățeni ce vor arunca înaintea coloanelor militare flori multe, atît de multe încît „Calea a devenit un frumos și strălucitor covor de flori” — după cum consemnau ziarele. Defilarea începe la ora 12. În frunte este o unitate de ordine, calare. Vin apoi: raniții, trofeele luate de la inamic, Domnitorul, statul major al armatei, comandanții trupelor,

muzicile militare, regimentele și batalioanele care au luptat. Arcul de Triumf, pe sub care a trecut întreaga coloană, îl vedem în fotografia alăturată, singura care ni s-a păstrat și care se află astăzi la Cabinetul de stampe al Academiei Române. Are forma clasicelor arcuri de triumf. Pe platforma de sus se află o statuie a Victoriei, sub care strălucește inscripția: „Apărătorilor Independenței”; iar mai jos, pe ambele laturi, numele localităților unde s-au dat marile bătălii: Grivița, Opanez, Plevna, Rahova, Arcer-Palanka, Lom-Palanka, Smirdan, Vidin. În dreapta și în stînga Arcului se văd tribunele.

8 octombrie 1878. Defilarea trupelor învingătoare pe sub Arcul de Triumf

Arc peste timp

■ **IN** 1944 ostașii români au adus noi jefte în apărarea independenței țării. La 1 mai 1944 Frontul Unic Muncitoresc adresează un apel către întreaga națiune: „Români! [...] Muncitorimea organizată, unită de la comunisti pînă la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile indiferent de culoarea politică, credința religioasă și apartenență socială, la luptă hotărîtă pentru Pace imediată; Răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național, din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distru-

gerea mașinei de război germane [...]”!

În iunie, iulie și august, reprezentanții Partidului Comunist Român sint convocați la Palat unde, în urma consfătuirilor avute, s-au făcut pregătirile pentru ceea ce a rămas consemnat în istoria patriei noastre sub denumirea de: **Marea insursecție națională armată, antifascistă și antiliberaristă**. România ieșea astfel din alianța militară cu Germania hitleristă și se alătura coaliției Națiunilor Unite, pornind pe un drum nou — cel pentru înfruntarea și izgonirea trupelor hitleriste din Capitală și din regiunea Prahovei, pentru eliberarea Ardealului de Nord, pentru zdrobirea militară a fascismului prin campania din Ungaria și Cehoslovacia, pînă la victoria finală de la 9 mai 1945.

Victoria finală

■ **ARMATA** română și-a continuat operațiunile și după eliberarea totală a Transilvaniei. Alături de armata sovietică, ostașii noștri au înfruntat greutățile fronturilor și s-au jertfit pentru eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei. În ajunul victoriei totale, la 8 mai 1945, trupele române mai luptau încă — la Praga.

Timp de 260 de zile, 540 000 de ostași români au participat la bătăliile de pe teritoriile României, Ungariei și Cehoslovaciei, străbătînd mai mult de 1 000 de km., traversînd 17 masive muntoase, forțînd 12 cursuri mari de ape și eliberînd 3 831 de localități — dintre care 53 de orașe. Ostașii români au provocat inamicului pierderi care s-au cifrat la 117 798 de prizonieri și 18 731 de morți. Totalul pierderilor din armata română: 170 000 de morți. După calcule sumare, făcute la încheierea războiului, efortul economic al României pentru susținerea frontului antihitlerist s-a cifrat la mai mult de un miliard de dolari.

La încheierea acestui bilanț citim în ziarele din Capitală:

„Ieri, 23 august 1945, la ora 10.30, a început defilarea [...]. Uracele multîmii au întîmpinat pe briați ostași întorși de pe frontul zdrobirii. După defilarea elevilor din școlile de infanterie, a artileriei, a tancurilor, genului și artileriei antiaeriene, a început trecerea trupelor combătante: unitățile din regimentele de infanterie, de artilerie grea și ușoară, vînătorii de munte, grănicerii, cavaleria, tanchiștii, marina, garda călare — care au luptat pînă la victoria finală. Și în acest timp avioanele zburau la mică înălțime, deasupra Arcului de Triumf”.

Arcul peste timp unea cele două date simbolice ale istoriei naționale: 9 Mai 1877 — 9 Mai 1945.

Ion Munteanu

Ana BLANDIANA

Rochia de inger

M-AM pomenit din nou, ca de atâtea ori (mai precis ca întotdeauna după cite o zi deprimantă, nu dintr-un motiv concret și remedial, ci numai din cauza agitației sterile, de neoprit), în clădirea aceea pe care o știu pe dinafară, formată dintr-un număr interminabil de încăperi uriașe, deschizându-se una dintr-alta și dind spre o curte ale cărei margini nu se văd, într-atât ramurile teilor bătrâni și creșcuți fără socoteală s-au împreunat și se încălesc în dreptul ferestrelor. E o casă cum nu cred să mai existe multe la această dată, solidă și friabilă în același timp, construită din piatră pe un schelet enorm de grinzi care nu par supuse timpului, dar care sînt, tocmai de aceea, prea vii pentru a nu vibra imperceptibil, pentru a nu scîrțîi, a nu trosni, a nu scoate din cînd în cînd, inexplicabil, sunete lungi, aproape animalice, încărcate de sugestiile grele, bolnave, greu de descifrat. Stucaturile și ornamentele care cîndva, de mult, trebuie să fi contribuit la frumusețea odărilor nu sînt acum decît un mijloc de datare, un argument al bătrîneții rămase în picioare, de pe care praful spulberat la cea mai mică suflare sau trecere în preajmă pare să fie gata a se desprinde la infinit, pînă la totala destrămare a figurilor. Parchetul și ușile, teracotele și cadrele ferestrelor sînt și ele legate de un timp anume. La urma urmei nu chiar atît de îndepărtat (de cite ori le privesc îmi dau seama că asemenea case nu puteau fi seama cu înțelepciune înaintea de mijlocul secolului trecut), dar o anumită răceală străină a clădirii, sau poate numai părăsirea ei care îl amolifică timpul singurătății, o îndepărtează în vreme și îi dau dreptul să se simtă jignită de atribuirea unui biet secol de existență. Dealtfel, chiar mobilele — răspindite ici-colo prin odăi, îngrămădite uneori în cite un colț, ca și cum ar fi fost făcute să alunece pe un plan înclinat obținut prin ridicarea cite unui colț al încăperii, sau, dimpotrivă, pîndind alteora a nu fi fost mișcate niciodată de pe locul funcționării lor de demult, în timpul vieții — nu aparțin unei epoci mai îndepărtate decît încheietura dintre sfîrșitul și începutul de secol, și totuși sînt atît de pătrunse în singurătate incît moartea însăși nu e decît un rezer demult depășit al pustietății lor. De cite ori mi se întîmplă să vizitez casa — și, ciudat, de fiecare dată am aerul că o fac cu gîndul mutării în ea — prezența mobilelor mă stînjenește și mă împiedică să mă hotărîsc, pentru că, de fiecare dată, par a fi obligată să le accept și pe ele odată cu clădirea, iar această meșteșugărie încărcată mă face, intimidată, să șovăi. De fapt, ceea ce mă încurcă

este că nu știu dacă am sau nu vreau legătură cu toate acele savante îmbucări de lemn mort de mult. Clădirea nu-mi trezește îndoiele, m-am obișnuit cu ea și, chiar dacă nu mi-ar fi fost din prima clipă familiară, repetatele mele bîntuiri și întrebări ne-au înrudit de-a lungul anilor. Chiar dacă a existat la început o clipă — pe care dealtfel n-o mai țin minte — cînd mi-a fost străină, cu timpul ne-am creat propria noastră istorie comună la care mă pot referi și care îmi poate oferi în momentele de deasă puncte gingașe de sprijin. Așa, bunăoară, este destul să-mi amintesc repetatele dați cînd, neliniștită, am încercat să aflui orașul căruia îi aparținea casa aceea, pentru că — deși n-am ajuns niciodată la o concluzie — întrebarea, revenind mereu, la fel de imperativă, să nu mă mai însoțească la fel. La urma urmei, chiar și o soaimă devenită familiară este mai ușor de suportat.

Cu mobilele însă nu am intrat niciodată în nici un fel de relații. Am avut de la început senzația că mă antipatizează și nici eu n-am putut să le răspund diferit. Spre deosebire de clădire, erau îngrozitor de urite și de masive, lipsite cu desăvîrșire de grație și părăsite astfel și de ultima fărîmă de viață care, prin frumusețe, ar mai fi putut să persiste în scîndurile lor, unde și carii muriseră demult. Sertarele pe care le trăseseam erau întotdeauna goale, ușile se deschideau, fără mister, lăsînd să se vadă numai vîgăunile întinse ale rafturilor. Și totuși exista un lucru plăcut și cu adevărat atrăgător chiar și în acele repugnante paturi nesățioase și bufete boltite împodobite cu ghirlande aproape mortuare de metal, iar acest lucru, imperceptibil și greu de definit, dar din ce în ce mai puternic și mai sugestiv, era mirosul. Era un miros care părea să crească de la o vizită la alta, ambiguu desigur, dar tot mai hotărît, purtător evident al unui mesaj pe care nu lipsa lui de forță, ci lipsa de finețe a antenelor mele mă împiedica să-l recepționez în toată complicitatea lui alcătuită și să-l descifrez adevărurile savante și de neîrădus. Era, desigur, un miros de lemn vechi, dar dincolo de el era o mierească de miere zaharisită în găvane și, mai departe încă, o adiere de petale uscate nemaistînd căror flori le aparținuseră, dar înobilind acum universul mineral. Această confuzie între regnuri, care nu putea fi decît opera timpului, mă fascina, mai ales, și mă făcea, de fiecare dată, să întredeschid ușile și să inspir, în semn de omagiu, izul acela de moarte aromată de propria ei vechime.

Și de data asta s-a întîmplat la fel. După ce mi-am dat seama că mă aflu în casa

aceea și nu în alta, după ce am stabilit că totul era așa cum știam din celelalte dați, că nimic nu se schimbaseră, nici măcar obligația mea de a hotărî dacă voi locui sau nu în continuare acolo, am întredeschis ușa mieunătoare prelungă a unui dulap, inspirînd, ca pe un ultim semn de recunoaștere, întinericul acela plin numai de mirosul timpului trecut. Dar dulapul nu mai era gol. Fostul la atingere, pe un raft, un morman albicios dintr-o materie indefinibilă, dar cunoscută, îmi amintea ceva. Era prima dată cînd mi se întîmpla să descopăr ceva în interiorul goale, cu desăvîrșire goale, ale mobilelor pe care le inspectasem de nenumărate ori. Și înainte de a mă bucura că acel ceva îmi aparține — pentru că, nu mă îndoiam, materia aceea albicioasă o mai văzusem, o știam bine, era a mea — m-am bucurat că ea există, oricît de derizorie, că este mai mult decît nimic. Apoi am știut. Am știut chiar înainte de a o desface și a-l vedea forma, din secunda în care, atingînd-o, mi-am dat seama că, împăturită și înfioată nefirește, dar nu întîmplător, materia era hirtie creponată. Mi-am amintit imediat, atît de exact incît nici nu m-am grăbit s-o scot la lumină și s-o revăd. Locul ei fusese, de-a lungul copilăriei mele, pe dulapul din antreu, într-un geamantan de carton scos din uz și transformat în sicriu de circumstanță. Pentru că mormanul de hirtie creponată era rochia mea de inger. Și, dacă mă gîndeam bine, trebuia să recunosc că, oricît aș fi coborît de adînc în timp, nu reușeam să-i găsesc rochia de inger un alt statut decît acela de amintire. Oricît de demult reușeam s-o evoc, prezentul ei se terminase și mai demult. Rolul ei era consumat. Vreau să spun că nu eram în stare să-mi aduc aminte cînd o purtasem, ci numai clipele în care ceream mamei să-mi dea voie să o cobor de pe dulap pentru a-mi aminti cînd o purtasem. Ea era deci o amintire în amintire, o amintire de gradul doi, ba chiar un fel de material didactic pe care am învățat noțiunea de amintire. Priveam colina aceea alburie și prăfoasă de pe raftul dulapului și simțeam încă fizic în mine — reconstituit brusc cu o minuție care îi proba intensitatea de la început — sentimentul de mîndrie trăit de mult, atunci cînd, suită pe scaun, nu aveam răbdare să dau geamantanul jos de pe dulap, ci îl ridicam puțin capacul, să zăresc proba materială a istoriei mele. Pentru că de asta eram mîndră de faptul că posedam o istorie.

CÎTI mi trebuie să fi avut pe cînd mă obișnuisem să întind ușor, cu grijă, pe covorașul din antreu, rochia de hirtie creponată cu volane abundente, răsucite la margine în staniol, cu aripile prelungi de carton, înestate cu bronz? Opt, zece, doisprezece? Nu mai mult, cu siguranță, pentru că nu eram intrată în adolescență, mă aflam încă în plină copilărie și tocmai asta mă fermeca și mă umplea de mîndrie: că, deși nu eram decît un copil, lăsasem în urma mea o istorie, de care nu puteam să mă îndoiesc din moment ce dovezile ei, îngălbenite de vechime, îmi stăteau în față. Pentru că, nu trebuia să uit, încă de atunci albul hirtiei creponate și al cartonului se transformase într-un galben cenușiu pe care stielele pictate cu o pensulă grăbită se reliefau fără strălucire, îmbătrînite. Cîți ani trebuia să fi avut dacă încă de pe atunci epoca purtării rochiei era îndepărtată, pierdută în timp? Și,

mai ales, cîți ani trebuia să fie avut cînd o purtasem? Doi? Trei? Ba nu, mult mai mult, pentru că spuseseam și un text, un text destul de lung pe care îl învățasem pe dinafară cu o ușurință de care, după ani de zile, mama încă mai emînă (o mîndrie pe care, ciudat, o resimteam de fiecare dată ca pe o imputare, ca și cum ar fi fost îndreptată împotriva mea, cea care crescusem și nu mai puteam uimi prin asemenea performanțe). Patru? Cinci? Deși știam că îmi ajunsese pînă în pămînt (și mama, nu eu, își amintea cum era să mă împiedic pe scenă, și îmi arăta locul unde călcasem pe marginea ei, incît hirtia se vedea sfîșiată puțin, iar staniolul desprins) nu avea nici pe departe aerul unei rochii lungi, părea mai curînd o cămășută oprită asupra genunchilor sau o rochie de jucărie (din acelea care se tăiau din hirtie și se primeau, printr-un fel de cirlișe îndoit, pe trupul unor păpuși decupate și ele din carton). N-am aflat niciodată cu precizie vîrsta la care fusese inger și nici n-am știut de fapt ce fel de piesă fusese cea în care interpretasem rolul. Poate de aceea rochia aceea de hirtie păstrase pentru mine o aură misterioasă, la care-mi făcea plăcere să mă întorc din cînd în cînd și să-i atribui mereu alte și alte semnificații.

Am început și acum, deci, să scot și să întind, cu gesturile știute din copilărie, pe podeaua ciudat de curată a încăperii, rochia de inger. După refulul primei secunde — cînd mă temusem că totul s-ar putea pulveriza, asemenea conținutului acelor mormite străvechi păstrate de-a lungul milenilor și destrămate ireversibil la contactul cu aerul, cu prezentul — fosnind ca o întreagă pădure, armonios, polifonic, hirtia s-a lăsat desfacută, modelată chiar, pentru a primi forma unui trup, pe care involburarea ei încerca să-l mimeze candid. Deși sifonată, cu volanele plisate de presunea anilor, cu fundele strimbe și staniolul mototolit, rochia păstra ceva viu și fermecător în lînta ei pretențioasă infantilă și în candoarea ei îngălbenită de timp. Aripile, în schimb, muriseră de mult, virfurile li se îndoiseră clăpăuge, stielele abia dacă se mai zăreau, mate, pe suprafața strălucitoare cîndva a cartonului. Cu greu puteai să le mai numeri colturile, care mă fascinaseră altădată prin dezordinea — nu știam dacă nu semnificativă — a numărului lor: pensula schitate în grabă patru, cinci, șase, șapte și chiar zece colturi, distribuite inegal de jur împrejurul cite unui centru aproximativ și el, lăsînd, poate tocmai din cauza acestor aproximații, o impresie de strălucire necontrolată, nestăpînită, din care nu mai rămăsese decît indisciplina stîngace a unor pete întîmplătoare. Elasticul care le fusese legate cîndva de umeri atîrna obosit și el de neîntîlnită, incapabil să lase cea mai mică iluzie de zbor.

Mi-ar fi plăcut să am în preajmă un copil de umerii căruia să încerc să prind aripile să văd dacă mai funcționează, pentru că îmi aminteam precis (țineam minte chiar eu, nu era vorba de o falsă amintire, provenită din repetatele povestiri ale mamei) mișcarea pe care reușeam să le-o imprim prin rotirea omoplaților, gimnastică destul de savantă, cu greu învățată înaintea spectacolului și care îmi dădea apoi, odată cu orgoliul reușitei, emoționanta senzație a unui simulacru de zbor. De fapt și rochia mi-ar fi plăcut să o văd îmbrăcată pe un trup de copil. Ceea ce, bineînțeles, era imposibil. Știam că sînt singură, cu desăvîrșire singură în

O rană schematică

DE fapt, în clipa în care am auzit uruitul violent al salupelor, am știut că trebuie să mor. — recunosc în sinea sa, oarecum intimidat de puterea imanenței, delfinul. Nu depinsese decît de el să se îndepărteze, nici măcar cu mare viteză. Faptul că n-o făcuse era o dovadă că totul trebuia să se întîmple așa cum s-a întîmplat. Și era chiar puțin încîntat de aceasta. Dacă ar fi îndrăznit să-și mărturisească totul, ar fi recunoscut că încerca un sentiment oarecum plăcut, ca și cum s-ar fi simțit măgulit de importanța care brusc i se acorda, de prim-planul pe care trebuia să-l ocupe, chiar și numai pentru citeva clipe.

Acum se lăsa dus de valurile pe care era obișnuit să le despică, fără a avea vreodată timpul să le contemple, și descoperea cit de plăcut e să fii mort și să te lași în voia elementelor nebănuite de blinde. Cînd a fost aruncat pe fîrm — mai precis, cînd a fost deșus cu gingășie pe nisip și, după ce s-a asigurat că poate să-l părăsească liniștită, marea s-a retras ușor, prelungindu-se pe lîngă trupul lui masiv și prelung, aureolat de un luciu

metalic — a avut o clipă de spalmă, ca și cum ar fi vrut să se întoarcă în grabă și, numai descoperînd că nu e în stare s-o facă, înțelese că nici nu mai are de ce să se teamă. Rămase așa, nemîșcat pentru prima oară în viață, și chiar dacă expresia i se păru cit se poate de improprie, nu renunță la superlativul aplicat unei realități la care nu mai avea dreptul. Pentru prima oară nemîșcat reprezenta o asemenea revelație, incît descoperirea nemîșcării se îngloba, paradoxal, vieții, fiind prea intensă pentru a putea fi socotită în afara ei. Apoi, cu excepția nemîșcării, nu se mai întîmplă nimic, iar acest nimic era una dintre cele mai plăcute stări pe care le cunoscuse vreodată.

— Pare mai mult un mulaj — auzi deodată o voce surprinzător de apropiată.

— În orice caz, un corp geometric perfect gîndit. Totul există pentru a sluji înaintării, cu cit mai mare viteză, prin apă. Capul — tip submarin, trupul — un fuselaj aerodinamic, coada — o cîrmă și în același timp o elice. Nimic în minus, nimic în plus; dintre toate supozitiile, cel mai greu de admis este că avem de-a face cu un animal, cu o făptură — com-

pletă altcineva într-un fel tărăgănat, care are darul să-l enerveze brusc pe delfin.

— Ochiul mai ales, absolut nenatural — adăugă primul glas, atît de serios incît delfinului îi trecu supărarea. I-ar fi plăcut să încheie de două-trei ori pleoapa demonstrativ, dar faptul că nu mai era în stare să demonstreze așa ceva nu îl întristă, ci îl amuză în continuare.

— Și pielea este asemănătoare plasticului, preciza cineva pedant și binecrescut. — Asemănătoare? — rise altul. Este chiar plastic — polietilenă, poliuretan, policlorură de vinil! Uite-te aici, se vede fibra țesăturii industriale, marca fabricii!

Delfinul ar fi vrut, bineînțeles, să vadă și el locul în care pielea lui se dovedea a fi un produs industrial, dar nu mai fu nevoit să-și aducă aminte că nu poate să se miște, începea să descopere linițele și avantajele noii sale situații.

— Iar acest așa-zis ochi, tălat atît de geometric — continuă doct, și simțindu-se ascultat, același glas batjocoritor — cine ar putea pretinde că ar fi în stare să vadă? Imitația vieții este atît de stîngace și lipsită de fiorul autenticității, incît nici cel mai naiv copil nu l-ar putea lua drept un ochi adevărat. Totul făcut în grabă, la normă, la minimă rezistență și din cele mai ieftine materiale.

În mod ciudat, cuvîntul ieftin îl jigni pe delfin mai puțin decît cuvîntul material.

— S-au obișnuit să nu mai facă nici un efort, să nu mai investească nimic, prostii de consumatori inghit orice, se mulțumesc oricîm — se montă de-a binelea cel ce perora. Nenorocii! Aștia de copii trebuie să ia drept delfin bucata asta de masă plastică, produsă în serie. Și, bineînțeles, părinții trebuie să plătească.

— Nu cere nimeni plată — observă riguros vocea pedantă de la început. Și totuși, cred că aveți dreptate. Este prea perfect desenat pentru a fi adevărat, animal. Coada, mai ales, respectă cu stric-

tețe legile nauticii și dinamicii, ca și silueta dealtfel. Viața nu e niciodată atît de ireproșabilă.

„La drept vorbind, ar trebui să flu flata. În felul lor, fără să-și dea seama, îmi aduc aberante elogi“, se ironiza delfinul, obosit puțin de situație și fără nimic din beatitudinea pe care i se părea că o descoperise.

— Ireproșabilă, pe naiba, vociferă revoltat, au încropit o formă bună pentru idioți, în care au turnat cincizeci de exemplare pe care le-au distribuit pe toată plaja, în poziții „naturale“. Delfinul dumneavoastră perfecti sînt trecuți în inventarul litoralului, ca scrîncioburile și aparatele de gimnastică.

„Și eu, care mă credeam unic“, se amuză fără prea multă veselie delfinul. La drept vorbind, începea să fie plictisit de gălăgia omenească în care nimerise și să se întrebe dacă nu cumva sporovăiala asta prostească și absurdă era ceea ce se numea moarte.

— Dar, tăticule, e un delfin adevărat, uite, e și rînit.

RANA ca argument al autenticității, nu e rău“, se gîndi delfinul. Și își aminti, ca pe o plăcută senzație, durerea violentă care citeva secunde înaintea morții însemnase pentru el rana. Fusese ca o revelație brutală a unui univers intens strălucitor, despre care nu știa nimic și care încetase să existe înainte de a se fi lăsat descoperit. Nemîșcarea albă care îi luase locul fusese apoi prea acaparată și prea desfrînată pentru a mai lăsa loc regretelor și nostalgiei. Abia acum, ascultînd vocile celor care aveau asupra lui imensul ascendent de a-l putea privi (pe lîngă această avidă contemplare, a fi mincat la repezeală de pești apărea ca un nesferat privilegiu), delfinul își aminti cu părere de rău scurtimea durerii intense și răvășitor de

toată casa. Am mai privit puțin hirtile mototolite, dar nu lipsite de o anume tinută, de o anume demnitate a situației lor. Mi se întindeau la picioare, asemenea unei umbre mult mai scurte decât statura mea, desenată de un soare aflat încă în apropierea zenitului. La drept vorbind ideea umbrei mi-a venit numai după ce călcașem, trecind mai departe, peste ele, cu pasul lungit puțin pentru a nu le atinge. Atunci m-am gândit că nu este bine să calci peste propria tă umbră.

Dar eu mă aflam în casa aceea, ca de atâtea alte ori, pentru a mă hotări dacă vreau sau nu să locuiesc acolo, și trebuia să o străbat, să o cercetez, iar popasul acelei descoperiri, prelungit prea mult și devenit suspect prin insistență, putea fi numai o încercare de a mă convinge să rămân, de a-mi dovedi că am motive să o fac. La urma urmei, cum ajunsese continutul geamantanului de pe dulapul din antreul copilăriei mele în casa aceea, mult mai apropiată de moarte decât de viață, pe care o colindam numai după zilele de mare sterilitate? Există ceva comun — un element oricât de nesemnificativ și de derizoriu între casa aceasta, neclintită din vis, și cealaltă casă, neclintită din amintire? Poate încălceala tellor din droptul geamurilor sau nici atita... Sau poate... stai puțin!... Încercam să-mi amintesc, goală, întreaga casă... Noi locuiam numai trei încăperi, periferice, în timp ce restul nesfârșit de lung al clădirii avea sticla ferestrelor acoperită cu vopsea de ulei, fiind de fapt depozitul secret al unei biblioteci închise publicului, junglă ispititoare, formată numai din cărți intrinsece... Aceeasi dispunere a odăilor dintr-una într-alta, într-un sir interminabil, același parter înalt, dispunând pământul și pârând — prin cele douăsprezece trepte largi — a se desprinde, nu a se lega de el... Nu cumva, dară le-aș fi văzut goale, încăperile bibliotecii — pe care niciodată nu le-am străbătut și care, spionate prin gaura neobisnuit de mare a cheilor, nu-și lăsau demascate decât mormanele misterioase de cărți — ar fi semănat acestor camere în atâtea rinduri cercetate? Sau, ca să merg și mai departe cu închipuirea, nu cumva era vorba de una și aceeași clădire? La drept vorbind, ce importanță putea să aibă?... Somatica de a mă muta în ea, care se repetă de fiecare dată imperios, după momentele de derută, de oboseală, de zădărnici, este o invitație în afara prezentului, în afara vieții, în trecut. Faptul de a descoperi că e vorba chiar de trecutul meu nu schimbă prea mult lucrurile....

Am întors capul brusc, și țin minte bruschetea gestului pentru că a fost intenționată, ca și cum aș fi vrut să demasc ceva, ca și cum nu m-aș fi mirat să nu mai găsească pata albă a rochiei rămășiță în urmă sau ca și cum m-aș fi așteptat s-o surprind dispărând. Dar nu, ea era acolo, întinsă cuminte pe podea, cu aripile strînse cuminti pe lângă trupul inexistent și chiar cu stelele în patru, cinci, șase sau zece colturi, zărindu-se surprinzător de limpezi în penumbră.

CEEA CE deosebește în istoria mea onirică visele cu casa de celelalte vise este capacitatea celor dintii de a păstra nu numai un neîntre-rup aspect realist desfășurării, ci și de a nu uita nici o clipă că este vorba de un

vis, dar de un vis la fel de solid, de îndubitabil, ca și realitatea, din moment ce pot să-l părăsesc, să mă întorc în el și să-l găsesc neschimbat, din moment ce deține deja propriul său sistem de amintiri și de referințe și chiar din moment ce nu se teme să-și proclame cu un fel de insolentă statutul de vis. Alte vise își întăresc resursele de spaimă dându-se drept realitate, în timp ce acestea nu au nevoie de poltroneria travestiului, după cum nu au nevoie de amenințările spaimiei. Nu, ele își sint suficiente lor însele, au propriul lor conținut, care li-e suficient și propriul lor stil, pe care și l-au impus cu timpul. (Odată, totuși, trecind din odaie în odaie, am descoperit, spre uimirea mea, o scară ce ducea spre un fel de mansardă a cărei existență nu o bănuisem până atunci, mansarda era inundată de o scinteietoare lumină verzuie și de la geamul ei, surprinzător de larg, aproape cit un ecran, am zărit stupefiată, foarte aproape, marea. În mod evident, logica internă a poveștii fusese călcată, de la geamul mansardei, aflat pe aceeași parte cu restul geamurilor clădirii, ar fi trebuit să se vadă tot ramurile tellor. Desigur, nimic nu împiedica visul să-și aibă extravagantele sale, dar uimirea mea poate, sau numai bunul simț constient de respectul pe care și-l datora siesi, au provocat un imperceptibil recul. Dotat cu sensibilitatea unui animal de rasă, visul simțise că încălcarea propriilor rigori era nu numai o lipsă de gust, ci și o pierdere de credibilitate. Și dăduse înapoi. Chiar în timp ce priveam am observat că ceea ce îmi apăruse ca un geam dînd spre mare se transforma, se estompa într-un imens și straniu de sugestiv tablou, o aproape scinteietoare marină. N-am insistat. Și situația nu s-a mai repetat). Dealtfel, ceea ce făcea farmecul și forța acestor vise era tocmai faptul că ele se repetau neschimbate, aproape neepice. O casă, mereu aceeași, pe care o străbăteam la intervale neregulate, dar aproape previzibile (ajunsesem să fiu în stare să prezic, cu minime șanse de nereușită, după cite o zi deprimantă, reapariția casei în vis), o casă care nu avea nimic înspăimîntător, dimpotrivă, era plină de nostalgie și farmec, reușind să neliniștească doar prin tenacitatea de a nu dispărea la capătul visului, prin invitația, nedescurajată de nimic, pe care o rețeta, ca și cum ar fi fost sigură că voi sfîrși prin a o accepta. Apariția rochiei de inger era o derogare de la această regulă sobră, era un semn de oboseală poate a visului, o dovadă că începuse să-și piardă încrederea în lapidara sa putere de persuasiune, că încerca să se îmbogățească suspect, recurgînd la realitate.

Nu mă convinsese. Nu mă puteam hotări. Dar cred că îmi permiteam să amîn mereu răspunsul, tocmai pentru că eram sigură că invitația se va rețeta. Dacă mi s-ar fi spus că nu voi mai visa niciodată casa aceea, pierderea ei m-ar fi înspăimîntat cu siguranță, mai mult decât insistența invitației de acum. Dar nu m-a amenințat nimeni cu asta, iar eu, întorcînd ultima oară capul, am privit îndelung forma tot mai difuză a rochiei de inger, încercînd să-mi fixez în memorie locul în care se afla, pentru a verifica dacă o voi mai găsi exact acolo în visul următor.

zirea. Dar auzi glasul scăzut, în continuare furios, al tatălui revoltat:

— Ne-am pervertit de tot, nu mai sîtem în stare să deosebim o vîietate de o copie nenorocită de plastic. Ne-au învățat să ne bănuim într-atita unui pe altii, că am ajuns să suspiciunăm pînă și natura. Nici viața nu mai sîtem în stare s-o recunoaștem, într-atita ne-am obișnuit cu falsurile și surrogatele.

„La fel de pasionat și mereu în greșeală”, se gîndi delfinul cu un fel de dispreț îndurerat pe care îl uită imediat. Ca și cum moartea n-ar fi fost decât un prilej de renunțare la anumite simțuri pentru a trece asupra altora ascuțimea lor, simțea mingilirea apei pe trup, apăsarea grea, aproape senzuală a valului, pe care nu avusese niciodată timp s-o observe, și mai ales nesfîrșita adîncime a legănării, reverberată pînă-n străfunduri și întoarsă mai largă încă la suprafață.

Perfecțiunea aproape insuportabilă a universului pe care îl străbătuse cu aroganța înconștientă a vieții, știindu-se parte din ea, i se releva nemărginit de blîndă și crudă acum, în clipa în care, în sfîrșit, nu-i mai aparținea. Sau poate nici nu era vorba despre asta, ci numai de treptata, gradată descoperire a beatitudinii de a nu mai fi...

— Eu am avut dreptate, e viu, uite-l cum lunecă printre valuri, e viu! — îl mai ajunse, ironic ecou, țipătul stîns isteric al copilului.

— Da, Trebuie să recunosc că m-am înșelat — desluși abia, neînchipuit de îndepărtată, o voce pedantă care, așa cum rostea cuvintele, rotunjindu-le, părea absolut încîntată că s-a înșelat. Perfecțiunea...

Dar, fericit, delfinul nu mai auzea. Se îndepărtase prea tare de țarm sau pur și simplu murise de tot.

Florin Mugur

In memoriam

Și cine-ar putea înțelege
tremurul morților —

o, e atît de încet, atît de încet
de parcă s-ar scutura de polen

mai încet decât viermii
tremurul morților

mai încet decât ingerii cu nervii uzați
ai poetului Emil Botta

mai încet decât nebulina sfioasă
pe fața săracului

nu-i nimic, o să treacă
hainele morților se decolorează încet

carnea pleacă încet ca un murmur
se duce și secolul, trece și el

încet și timid ca ntunericul morții
printr-un cap străveziu de copil.

Oprire

În dimineața asta n-am fost nebun
nici o clipă
în dimineața asta
m-am întîlnit cu un om fericit.
Arăta mai degrabă rău.
Avea sprincenele zburliate, pantalonii mototoliți
nu mai putea sta locului
de bucuros ce era
prezența mea îl înveselea nespus.
Era un fel de stop scinteietor
al marelui meu tremur
era un fel de stație fragilă și aburită
în mijlocul beznei
era un fel de oprire stranie
cu miros de violele
în inimo unui vechi hohot de plîns —
mai mult nu știu
dar se uita la mine fără să se sature
și prezența mea îl înveselea nespus.

Un țap

Țapul numit Tache
vine la mine și-mi face semn cu capul
să-i dau cîteva prune.
Na, mă, sint verzi
na, sint acre, îți string gura.
Țapul Tache cu gura pungă
îmi cere-n continuare prune.
Na, mă, cit ai cîntări tu
în ochii unui geniu?
Na, mă, sinucidere veselă
mestecă prune.
Departa în vale o lume plînsă
departa în vale remușcarea unui cuvînt lucid.
Na, mă, țopăială ușoară ca spiritul
na, mă, drace cu coarnele ude
na, mă, risc inutil care-mi lingi palmele și rîzi
na, mă, prostie care te rotești
în aerul sumbru și animal
al trupului meu
na, mă, gură-cască
na, mă, libertate mediocră
na, tremure care te ndepărtezi
în salturi mari, elastice, ferindu-te
să n-atingi trupurile-nsingerate ale geniilor
risipite în iarăbură.

Grădina

E glasul vrăbiilor
e seara care începe
e o întunecare ușoară a ierbii
o liniște religioasă la în palmă păsările una cite una
și le dă nume
trandafirul sălbatic e cel dintii care dă semne de primăvară

e atita împăcare incît totul pare ușor demodat
în rai un copil se roagă și-i cad ochelarii
o, dulce miopie —
trebuie să apropii dealul de obraz
ca să-l mai poți zări
hirtia din fața mea abia se mai vede
eu însumi abia mă mai văd
și dacă voi spune că sint aproape fericit
glasul meu venind din semiîntuneric
va suna poate credibil.

vil, ca pe o șansă pe lingă care trecuse prostește, fără să o folosească.

— Cred că l-a lovit cineva, tată — se auzi vocea copilului, îngrijorată, ca și cum s-ar fi temut să nu rănească sau să nu agraveze durerea. Sau poate s-a lovit singur, adăugă încă mai trist, ca o concluzie numai pentru el.

— O rană cit se poate de schematică, făcută cu vopsele ordinare, dar violente, ca să se vadă — răspunse contrariată, cu un fel de isterie, vocea mereu mai iritată a celui care susținea originea industrială a delfinului și care se dovedi astfel a fi tatăl copilului. Și adăugă, printre dintii: au ajuns să imite pînă și rănile.

— Dar, tăticule, este o rană adevărată, uite, a curs și sînge, este un delfin adevărat, strigă disperat în fața lipsei de credibilitate a evidenței, gata să izbucnească în plîns, copilul. Și în aceeași secundă izbucni într-o incredibilă explozie de bucurie, țipînd cit îl luau gura: se mișcă, uite, tăticule, e adevărat, e viu, se mișcă, se mișcă!

Delfinul aștepta o clipă contraargumen-tul tatălui și, numai după ce se convinsese că nu mai vine, recunoscu și el sfîrșitul nemîșcării. Fusese luat înapoi. Se îndepărta încet, purtat de mișcările conștiente ale undei, retrăgîndu-se de fiecare dată ceva mai mult decît înaintase. Dar știa că nu se schimbase nimic. Nu el era cel ce se mișca. Glasurile pe care le auzea încă bine nu păreau, de aceea, decât un contrapunct mai batjocoritor.

— V-am spus, v-am spus eu! Nu m-ați crezut! — triumfa copilul — uite cum mai plesnește valul cu aripioarele, uite, uite!

De fapt valul era cel care plesnea sub aripioarele obligate să tresalte ritmic. Delfinul se lăsa purtat pe suprafața tresăritoare a mării, supunîndu-se ritmului atît de egal cu sine incît nu părea decât o altă ipostază a nemîșcării. „E bine și așa” se gîndi fericit și așteptînd putre-

Însemnări de la Tg. Mureș

● CAP DE AFIȘ al stagiunii Secției maghiare a Teatrului Național din Tîrgu Mureș e **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale. Trebuie să constatăm reliefurile nesigurate depozitei spectaculare, oscilațiile, urcușurile către scene bogate, de pitorescă strălucire, precum și prăbușirile în rostiri de tensiune săracă; e o șerpuire între o viguroasă comedie de moravuri, aspră catilinară politică și glume moi, între o reală forță satirică și volatilitate vodevil. E greu admisibilă, dar evidentă strădania unor actori de a juca o dramă romantică, iar a altora de a distra lumea cum nu se poate mai burlesc. Csorba András schițează un Trahanache grav, rigid, măcinat de triste discursuri interioare, iar Toth Tamás e un Pristanda care nu se zărește, deși comite pantomime de tot soiul. Gyarmati István produce un Dandanache floral, efeminat, trecînd draguț și foarte discret de la un arlecchin la celălalt, iar Tatai Sándor, Tipărescu, interpretează alb un personaj alit de suculent.

În general, prima parte a mizanscenelor, cu puține excepții, e mai puțin convingătoare.

Excepțiile le constituie trei interpretări briante: Lohinszky Lorand — Furfurdi, matador politic tenebros, afanizat și gerontoman, un corb schiop, jumuit, cu complexe de albatros; în preajma lui, ancilar, minuscul, un copil grăsuț, ostentînd să-și doborîcească și să-și apiaude matern prea înaltul magistrul, Brinzoveanu — Kárp György. Vesele apariții! Muscătoare terfeleale a marilor, eternele combinații politice oculte! Fără aplomb fizic, dar impetuos, cu violențe ciocăiești și cu circotoșă umilință, o ambiție tot timpul retractilă, dispusă să reîntre în cochilia servitului cu aplecări iobage — aceasta e imaginea lui Boer Ferenc despre Całavencu, parvenit așteptîndu-și rîndul și la farmece Zoi.

Cetățeanul turmentat (Tarr László) și Zoe (Naszta Katalin) au partea de interpretări oneste. (Corectă e și scenografia — o reproducere de epocă — elaborată de Traian Nițescu.)

În partea a doua a reprezentației, lucrurile se animă. Celor trei inspirații interpreti mai sus menționați li se adaugă Keresztes Sándor (Ionescu) și Zongor István (Popescu), precum și o figurație minuțios aleasă și îndrumată.

Intrunirea politică și defilarea finală sînt cele mai bune scene din spectacol. Scelitoare. Corozive. Publicul „ședinței”, mișcîndu-se după partizanatură iute infilripate și iute destrămate, are ceva dintr-un convoi de furnici orbe, iar cîteva dintre personaje, „cetățeanul care ia noțte”, „cetățeanul care doarme”, „cetățeanul care sare la bătaie”, „cetățeanul care nu înțelege” etc., se încheagă vii, autentice, convingătoare.

Prin scenele și interpretările apreciate de noi, creația lui Dan Alcesandrescu este novatoare și atîșantă. Inegalitățile spectacolului sînt, însă, amănitoare. Contrarietăți sînt chiar irit.

AL dolcea teatru din Tîrgu Mureș e cel studentesc. După (tot) **O scrisoare pierdută**, într-o organizare inhibitoare pentru tinerii actori, și soporifică pentru spectatori — așezată pe scindura încrezătoare și mută a scenei de Adrian Mazarache — studenții își dau adevărata măsură sub conducerea lui Kincses Elmer în **Pescărușul de Cehov**. Decorul și costumele, de bună atmosferă, aparțin lui Papp Judit. Tot atmosferă — crepuscule de efect, lungi tăceri, molcome pilpiiri gâlbui, izbucniri violente, rapid întoarse în șoaptă dureroasă — desenează apăsător și regizorul.

Sînt sigur că vom mai auzi de Tatiana Ionesi, un mare talent. Cred, de asemenea, în vocația lui Marius Bodochi, a Ninei Udrescu și Floricăi Dinicu. Așa cum cred în Rozsnyai Julia, Kalamar György, Incze Ildiko, Szabo Ildiko, László Attila, studenții-actori aleși în **Furtuna** de A. N. Ostrovski, de către profesorul Csorba András, împreună cu o bogată figurație din anii doi și trei, desenînd, cu unele crispări și note false, dar cu destule fine tuse, lumea unui sat rusesc cu blinde culori, dar tarată de lăcomie și prejudecăți. Cadrul — trunchiuri contorsionate, aluviuni abandonate — e un simbol funcțional al dramei, imaginat de László Ildiko.

Radu Anton Roman

„Frumoșii nebuni” din teatrul lui Fănuș Neagu

FĂNUȘ NEAGU e din familia rară a creatorilor de spațiu în proză precum, astăzi, dintre contemporanii săi, D.R. Popescu sau Ștefan Bănulescu. Senzația, la lectura nuvelor sau romanelor sale, este de tensiune dar și încintare. O întreagă populație trăiește prin grația verbului său creator și intră în eternitatea cuvîntului.

Scriind în general puțin, Fănuș Neagu a dat proze — nuvele sau romane — unde instinctul artistului este pe deplin sesizabil: **Acasă, Dincolo de nisipuri, Doi saci de poștă, sau Ingerul a strigat, Frumoșii nebuni ai marilor orașe, Insomniile de mătase**. Prozatorul a intrat surprinzător în dramaturgia contemporană cu două piese, reunite acum în volum în colecția „Rampa” a editurii „Eminescu”, care prilejuiesc în momentul de față două spectacole remarcabile: **Echipa de zgomote**, scrisă în 1971 și reprezentată de teatrul Giulești și **Scoica de lemn**, scrisă în 1977 și jucată la teatrul „Nottara”.

Însemnele spiritualității care guvernează spațiul ficțiunilor sale rămîn, și în teatru, prezente, dezvoltînd acele elemente ale fabulosului din **Ingerul a strigat** care determinau tensionalitatea atmosferei. Călătoria „strămutărilor din Dobrogea”, din roman, devine, în teatru, călătoria într-un spațiu închis — o mică sală de înregistrări (**Echipa de zgomote**), o casă modestă (**Scoica de lemn**) — unde personajele animate de genul narativ dezvăluie resorturi tensionale accentuate de o stranie poezie a existenței.

Piese sale au mai puțin indicii de reprezentabilitate ai genului în accepția tradițională. „Acțiunea” aici nu este evidentă. Personajele din **Echipa de zgomote**, Mușat Rîmniceanu, Nil, frațele său, Alexandru, fiul său, Maria, soția sa, Ioana, logodnica lui Alexandru și Vinzătoarea de evantaie, delimitează un spațiu al declinului. „Echipa de zgomote” nu mai trăiește viața așa cum e, sub imperiul unor puternice impulsuri, ci, acum, „crează” zgomote, adjuvante, care vin într-o ridicolă contradicție cu noblețea lor umană de odinioară. Ca și la D.R. Popescu, unde certitudinea era simbolul perfecțiunii, la Fănuș Neagu același rol îl are bizonul. Întreaga piesă este dominată de magia obscură a acestei embleme spirituale pe care nu o mai poartă nici unul din descendenții ultimului bizon — bătrînul Rîmniceanu. Fiii lui, Mușat și Nil și toți ceilalți, tiranizați de vocea inginerului de sunet, produc sunete — galopul cailor, furtuni etc., pentru ca spectatorii să stea cu răsufletul tăiat în sălile de spectacol. Un dureros sentiment al artificialității se instaurează în piesă și nici venirea lui Nil, „fiul rătăcitor al familiei”, nici revoltele unui posibil bizon, Alexandru, nu reușesc să confere din nou demnitate și prestigiul existenței umane unei comunități destrămate, acum, de senzația timpului irevocabil. Poezia dramatică a piesei este susținută de această senzație. Replicile sînt construite dintr-un amestec de duritate și imagini care caracterizează exact statutul actual al unor personaje silite să trăiască într-un mediu sufocant, derizoriu, obligînd la compromis. Spațiul închis este, aici, cușca în care noblețea regnului se atrofiază. „Frumoșii nebuni” ai lui Fănuș Neagu devin, în final, figuri ale unui carnaval grotesc care anihilează valorile. Asaltul cîinilor asupra încăperii accentuează un straniu și dureros „amestec de mizerie și de cruzime”. Echipa de zgomote, terorizată la rîndu-i de zgomote — lătrăturile cîinilor — reia lucrul, își pune copitele de cal, sugestia unei metamorfoze derizorii fiind evasideplină.

Spectacole în care apar măștile proprii personalității, piesele lui Fănuș Neagu aduc pe scenă atmosfera tulburătoare a prozei sale. Armonica imbinare în dialog a elementelor concrete și a celor fabuloase produce trăsătura distinctivă a caracterului dramatic; piesa nu este o înșiruire de etape care să culmineze cu deznodămîntul. **Intriga** are legături puternice, dacă nu totale, cu trecutul, cu **preistoria** personajelor. Spațiul scenic este luminat de fulgerătoare figuri ale unui **illo tempore** în care zac ascunse năzuințe și gînduri. Personajele din **Scoica de lemn** caută periodic același spațiu al posibilității de a visa — casa de la mare a lui Sergiu Famagusta. Radu Palea, Mihai, Lidia și Iris David se întîlnesc aici în „Scoica de lemn” („lemnul, spre deosebire de sidof, e viu și păstrează toate sunetelile”) dar întîlnirea lor de acum se va sfîrși brutal — visul e oprit, în final, de o moarte autentică (Mihai și

Iris David). Biografiile „nebunilor” înt impregnate de același pitoresc ca în romane. Aparținînd unui spațiu anume creat pentru ele, acea zonă a „sudului” de care vorbea N. Balotă (**„Universul prozei”**), personajele dramatice ale lui Fănuș Neagu copleșesc prezentul lor cu amintiri, trăiri și credințe specifice unui timp crepuscular. Cele două Iris David caracterizează acest statut dublu al timpului — cel trăit și cel visat. („Mihai: Toată povestea noastră a fost un vis: jumătate viață, jumătate amăgire”). Trăsătură definitorie a teatrului modern — ambiguitatea este de regăsit și la Fănuș Neagu. Finalurile celor două piese sînt construite într-un teritoriu al interpretabilului.

Mai puțin preocupat de o construcție dramatică rigidă, canonică, Fănuș Neagu exersează în spațiile dramaticului o artă a dialogului care a dat rezultate remarcabile în **Ingerul a strigat**. Personajele, la fel ca la Dumitru Radu Popescu în romane, nu se diferențiază prin limbaj. Ele susțin tensiunea dramatică mai puțin prin revelarea caracterologicului cît mai ales datorită puterii de a capta prin oralitate, de a stăpîni timpul prin Verb. Gestul, fapta definitorie, insolitul fixează personajele în memorie. Alternanța trecut-prezent, mai puțin aplicată în **Echipa de zgomote**, este acum, în **Scoica de lemn**, un procedeu funcțional. Fănuș Neagu aduce personajele prozei sale în teatru fără ca deplasarea aceasta să atenueze verosimilitatea existenței lor ciudate. „Frumoșii nebuni”, reprezentînd o tipologie certă a prozei românești contemporane, își cîștigă același loc și în teatru, unde creația lor, la fel ca prințul Cantemir cu marionetele **Istoriei ieroglifice**, stăpînește suveran un teritoriu al imaginarii fabulos. Această țară a cuvîntului se numește Fănuș Neagu.

Marian Popescu

Debut dramaturgic

■ CONFORM cu un angajament ce și l-a luat în fața colegilor din Secția de dramaturgie și critică teatrală a Asociației scriitorilor din București, Dinu Săraru, directorul Teatrului Mic, a inaugurat, luna trecută, seria spectacolelor-lectură cu piese ale tinerilor dramaturgi români. Prima manifestare a acestui ciclu — care va include lucrări recomandate (și susținute public) de dramaturgi experimentați, critici, regizori și, bineînțeles, secretariatul literar al instituției-gazde — a fost prilejuită de interpretarea comediei satirice a lui Dumitru Dinulescu, **Casa dragostei noastre**, reprezentînd debutul în literatura dramatică al tînărului prozator.

Dinu Săraru a vorbit, în deschiderea serii, despre sensul inițiativei, despre dorința Teatrului Mic de a contribui astfel la afirmarea a noi autori, despre literatura scriitorului supus discuției. Valentin Silvestru a prezentat piesa și personalitatea dramaturgului debutant, iar după lectură a condus colloquiul cu spectatorii — care um-

pleau sala Teatrului Foarte Mic, și care au apreciat lucrarea cu cea mai mare căldură, în considerații analitice și în raportări la contextul teatral actual, exprimîndu-și speranța că o vor vedea și pusă în scenă.

Atît criticul, cît și participanții la dezbateri, nu mai puțin autorul, au elogiat calitatea spectacolului-lectură, regizat de Cristian Hadji Culea și susținut, excelent, cu umor exploziv (beneficiînd și de aplauze la „lectură deschisă”) de actorii Nicolae Dinică, Petru Moraru, Monica Mihăilescu, Monica Gniuta, Lucian Iancu, Rodica Negrea. În cursul discuțiilor, unii dintre actori și-au manifestat și explicit aderența la text, relevîndu-i valorile de conținut și de expresie, teatralitatea. Participanții i-au făcut autorului și observații critice privind anume cruditatea de limbaj, nerezolvarea finalului și altele, pe care tînărul scriitor le-a acceptat spre meditație și posibilă ameliorare a piesei.

M.C.

În repetiție, la Teatrul „Victor Ion Popa” din Birlad, piesa lui Paul Cornel Chitic, **Europa, aport, viu sau mort**, evocînd figura marelui Bălcescu, în împrejurările anului revoluționar 1848 pe continent. Premiera (absolută) va avea loc în luna mai

Un nou film românesc

Cinema

Lumina

■ PUBLICUL care a intrat în sala „Capitol”, la sfârșitul săptămânii trecute, venind întâmplător sau dorind firesc să revadă **Pădurea spinzuraților** (programat în ciclul „Omenirea împotriva războiului”), s-ar fi convenit să înțeleagă că, trăind una dintre sărtătorile românești ale artei a șaptea, repetă un rafinat ceremonial cinematografic. Era normal, chiar și pentru necinefili, să cunoască înalta semnificație a premiului cucerit, în mai 1935, la Festivalul internațional de la Cannes, de filmul scris de Titus Popovici și regizat de Liviu Ciulei (ori să afle, măcar înaintea proiectiei, dintr-un simplu afiș, că această ecranizare după Liviu Rebreanu s-a înscris, în strălucitorul palmares, împreună cu operele altor creatori de renume, precum Richard Lester, Masaki Kobayashi, William Wyler sau Sidney Lumet). Astfel privirile tuturor ar fi avut o mai pătrunzătoare forță de a descifra semnele fascinantului univers.

Reportajul auster de front și meandrele destinului lui Apostol Bologa se desfășoară în cadențele muzicale ale mișcărilor de aparat, din detalii de atmosferă, elemente de autentică substanță istorică și, în egală măsură, de original relief literar și plastic. Neîncetat se alătură antologice secvențe, Liviu Ciulei alcătuiind cu impecabilă, dar neostentativă virtuozitate, o tragedie modernă, din care nu lipsesc însă nici contrapuncticele accente comice — de la umorul negru la cel senin, de la ironie la sarcasm. Fiecare dintre eroii **Pădurii spinzuraților** caută să se apere de invazia violentă și necruțătoare a războiului. Noroiului și întinericului, minciunii, trădării, morții se opun Klapka și Roza, Cervenko, Muller și Petre, Iona și Bologa.

„Nu blestema lumina”, „Mi-a fost cu neputință să distrug lumina” sunt replici integratoare ale celorlalte metafore filmice; puritatea ori numai aspirația către neîntinare, voința de a rămâne fidel propriei conștiințe coboară direct în gesturile personajelor, fie purtând pecetea simplității, fie cizelate în inserții filosofice. Dominată de orizontul întotdeauna înnoat, cenușiu, apăsător, imaginea — alcătuită cu mină de maestru de regretatul Ovidiu Gologan — cheamă, invocă, modelează reflexele flăcării de luminare, scipirile unui candelabru și cele ale unei modeste lămpi; iar alteori pulsează dureros, se mistuie, arde, captind exploziile luminoase.

Pădurea spinzuraților — la șaptesprezece ani de la premieră — nu a îmbătrânit. Anvergura actului creator se păstrează intactă, confirmată de fiecare nouă întâlnire cu filmul. Parcă mereu „aparatură de filmat a lui Coutard (celebru operator al „Noului val”) explorează scene compuse de Eisenstein. I s-a reproșat doar lungimea — preciza un critic francez, remarcind de asemenea uimit: „Dar cine s-a preocupat vreodată de numărul de pagini din **Război și pace**?”

Ioana Creangă

ÎN pliantul de lansare al filmului **Întoarce-te și mai privește o dată**, scenaristul Dumitru Carabăț mărturisește că a vrut să evoce „unele aspecte din lupta muncitorimii române conduse de comuniști împotriva legionarilor, într-un sens mai larg, împotriva fascismului, într-un moment de grea cumpănă pentru națiunea noastră — anul 1940. Fără să-și propună să epuizeze problematica acelei epoci (care film sau oricare altă lucrare artistică și-ar putea propune cu seriozitate o asemenea performanță?), filmul sugerează cu mijloacele ficțiunii afirmarea unei noi promoții de tineri revoluționari — asemenea lui Ion, eroul nostru”. Întîlnim enunțată aici o gravă și esențială problemă estetică narativă. O temă are nenumărate fețe. A o trata original înseamnă tocmai a alege cutare aspect și a nu le trata pe toate celelalte. Se va insista deci asupra unui singur unghi de privire, dar nu ignorind, nu suprimind aspectele importante.

Deci protagonistul filmului scris de Dumitru Carabăț și regizat de Dinu Tănase e comunistul Ion, interpretat de debutantul Valentin Voicilă. Totuși despre el nu aflăm prea multe lucruri; îl vedem vorbind cu tăbăcarii, îl vedem tăcînd cu îndirjire sau făcînd firesc nobile gesturi. Dar cum organizează el rezistența, grevele, protestele muncitorilor din tăbăcăria al cărei proprietar e o căpetenie legionară,

spectatorul nu știe, ci trebuie să-și imagineze singur. De asemenea, incompletă e zugrăvirea acelor monștri, acelor cimpanzei caraghios cuvîntători. În film sînt prezentați doi „caizi”. Unul e un prinț blond, celălalt un golan foarte negricios. Prințul poartă cioc și mănuși albe „glace”; celălalt e îmbrăcat ca o paparudă dintr-un desen animat. Primul, cu fudulie de aristocrat, se comportă ca un șef important; celălalt declară că puțin îi pasă de credințele și de moaștele „sfînte”. Personajul afirmă că e legionar ca să se „pricopsească”. Și cînd este arătat „pricopsindu-se”, va fi într-adevăr vorba de o nemernicie care n-avea nimic „politic”. Simplu matrapazlic de bisnițar. Individul, de pildă, voia nu să cumpere, ci să ciști-ge la joc, la o partidă de biliard, o prăvălie. Se încheie chiar un contract pe hirtie. Și pierde; apoi dă foc prăvăliei. Va arde tot: și imobil, și pe partenerul său de biliard, inclusiv vestonul în care se afla hirtiuța cu contractul. Stupiditatea personajului apăruse, dealtfel, încă de la început. Partida de biliard fusese o mare prostie, fiindcă tot cartierul știa că tocmai celălalt, adversarul său, era un jucător imbatabil. De fapt, toată această întîmplare complicată — și deseori ilogică — își justifică prezența în film doar pentru că reliefează un dat istoric adevărat: legionarii rezolvau orice problemă numai prin violență.

Caidul „prinț” vorbește natural, adică distins, distinct și distant. Caidul golan vorbește în cel mai pungășec vocabular. Dar nici unul nu folosește stilul umflat, făcut din vorbe late și „sacre”, caracteristic legionarilor; lipsește din caracterizarea personajelor limbajul „incrincentat” și voievodal.

Există în filmul **Întoarce-te și mai privește o dată** și inadvertențe, și naivități (indeosebi de ordin scenaristic). Iată, de pildă, legătura între taciturnul Ion și conducerea centrală a partidului o face o tovarășă Caterina. Convorbirile cu dînsa sînt un așa-zis model de clandestinitate. Cei doi pășesc pe stradă la distanță de 10 metri unul de altul. Din cînd în cînd, cel din spate iuștește pasul și, în momentul cînd întrece pe celălalt, sloboade scurt și tute o frază, fie întrebare, fie răspuns, fie informație. După aceea, schimbă viteza și iarăși reface distanța „reglementară” de 10 metri. Asta ca să nu-l observe nimeni!

Rămîne deci o nobilă mistuie, încă neîmplinită de cineștii noștri, să realizeze filme adevărate și elocvente despre extraordinara activitate a comunistilor din acel an 1940, plin de evenimente naționale și internaționale, oglindite, toate, înțelept, viteaz, ingenios și variat în gîndul și fapta comunistilor români.

D.I. Suchianu

ROMANIAFILM prezintă: „CALCULATORUL MARTURISEȘTE”,

o producție a Casei de filme Unu. Scenariul: Radu Aneste Petrescu, Mihai Dimitriu; decoruri: Mircea Ribinschi; costume: Dorina Șortan; muzica: Ramon Tavernier; imaginea: Vivi Drăgan Vasile; regia: George Cornea.

Cu: George Constantin, Mircea Diaconu, Sebastian Papaiani, Dana Dogaru, Ioana Pavelescu, Octavian Cotescu, George Motoi, Tatiana Filip, Dan Condurache, Corina Constantinescu, Elisabeta Adam, Dan Damian, Andrei Bursaci și Alexandru Repan.

Film realizat în studiourile Centrului de Producție Cinematografică „București”

Radio
Televiziune

Tradiția
unor
emisiuni

■ Cu o experiență bine edificată în timp, **Revista literară** ocupă un loc central în structura programului cultural al radioului. Ea ține seama de contribuția celorlalte emisiuni dedicate săptămînal cărții, emisiuni de istorie și critică literară (acestea din urmă folosind diverse formule, de la foileton, la cronică sau la studiu de sinteză) și reușește a-și defini stilul specific. Un punct însemnat al Revistei sînt debaterile (ultima: **Patriotismul — dimensiune fundamentală**, mereu actuală a literaturii cu participarea lui Ion Dodu Bălan și a lui Nikolaus Berwanger). De la o săp-

tămînă la alta, tema pusă în discuție reliefează un aspect definitoriu pentru actualitatea literară, evidențiind fie dinamica unui gen, fie pe cea a unui concept de largă rezonanță. **Revista** este atentă, apoi, la semnificația evenimentului literar (o carte remarcabilă, o aniversare) proiectîndu-l sub orizontul integrator al culturii naționale. Lecturi de poeme sau pagini de proză, reportaje, note și informații completează emisiunea ce este gîdită constant nu ca o succesiune de „puncte” ci ca o demonstrație de idei.

■ În tradiția serilor radiofonice de duminică (programul II, ora 21,00) au intrat cîteva cicluri difuzate alternativ. Astfel, dacă ne referim doar la 1982: **Carte românească de luptă și glorie** (**Permanența ideii de unitate la români**), **Figuri de seamă din istoria culturii românești** (Cristian Tell, Calistrat Hogas), **Figuri de seamă din istoria culturii universale** (Charles Dickens, Walt Whitman), **Jurnale și memorii** (Goldoni, Sarah Bernard, Delacroix, Charles Darwin) și, mai ales, **Biografia unei capodopere** (din ianuarie pînă acum: **Nunta lui Figaro** de Beaumarchais, **Mizantropul** de Molière, **Sim-**

fonia a IX-a de Beethoven, **Vlaicu-vodă** de Alexandru Davilla, **Răscoala** de Liviu Rebreanu, **Valsul vîenez**, **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu, **Cîntare omului de Tudor Arghezi**). Ascultăm emisiunea dedicată marelui poem arghezian, apărut, coincidentă simbolică, în același an cu **Primele iubiri** ale adolescentului Labiș, și regăseam calități ale ciclului așa cum s-a afirmat el de-a lungul timpului. Beneficiind de pregnanța mijloacelor de expresie radiofonică, **Biografia unei capodopere** alătură detaliul documentar înregistrărilor memorabile, știe a dinamiza informația prin includerea într-o evocatoare contextualitate. Excesul bibliografic este bine temperat, iar realizatorii au conștiința că originalitatea imuabilă și ilimitarea simbolică, pe care Tudor Vianu le vedea ca marcă a capodoperei, sînt greu de cuprins (și surprîns) într-o unică, rapidă formulă. Ca atare, **Biografia** se constituie în mers, proces de adîncă efervescență spirituală. Nu știu în ce măsură cele mai bune emisiuni ale ciclului cunosc o difuziune mai largă (discursi, case-te) dar în această direcție ar trebui, credem, serios acționat.

Ioana Mălin

TELECINEMA

■ ASEMENEA unui organism viu, **Lumini și umbre** și-a avut perioada lui „de creștere”. Ea pare să se apropie de sfîrșit, dacă nu cumva chiar s-a încheiat. Ca orice copil, a fost așteptat și primit cu bucurie, chiar dacă după aceea (și împrejurarea era de așteptat, normală aș spune) au început și micile sau mai marile dificultăți (fiind vorba de cea dintîi întreprindere de acest fel la noi). Dar care copil crește ușor, fără a pretinde din partea celorlalți multă, uneori foarte multă răbdare?...

Serialul de simbioză seara a avut nevoie — zic eu — de o asemenea răbdare. Răbdarea (privitorului) de a accepta apariția și mișcarea ca și browniană, la început, a zeci de personaje, unele doar de o scenă sau de una-două replici. Altfel spus, răbdarea de a accepta ideea că aproape nici una din aceste apariții nu este întîmplătoare (cu fireștile excepții), că ele își răspund unele altora uneori abia peste cîteva episoade, că „legăturile” nu sînt din prima clipă evidente. Așa cum, spre deosebire de destule alte seriale (și, în

genere, față de o lege ne-scrisă a „genului”), nici psihologii, nici caracterele nu sînt aici luminate deplin dintru început, personajele păstrîndu-și, mai toate, în felul lor, o zonă de umbră, chip de a

spune că evoluția lor nu e tocmai ușor previzibilă. Un fel de „puzzle”, așa-dar, alcătuit din nenumărate „fotografii în mișcare”, lucru iarăși mai puțin familiar telespectatorului nostru, căruia i se cere și din acest punct de vedere anumită răbdare.

Analiză și sinteză

El nu se află în fața unei schife sau a unei nuvele ce pot fi citite dintr-o suflare, ci în fața unui „roman cinematografic” (așa cum e subintitlat, de altfel, serialul), adică în fața unei opere de respirație largă și cu bătaie lungă, în care, deocamdată, au fost ridicate schelele, iar construcția abia începe, contururile ei abia încep să se întrezărească...

Odată încheiată această perioadă „de creștere”, de „așteptare”, ochiul poate descifra și selecta de acum, din nolanul de întîmplări și personaje, pe acelea semnificative, relevante. Lintile de forță se precizează, iar interesul e focalizat. Ultimul episod prezentat, al nouălea, o dovedește din plin (despre mulți dintre admirabili interpreți sper că voi mai avea prilejul să vorbesc.)

După ce a fotografiat peisajul „din avion”, trăsînd conturul hărții, serialul începe să prelucreză datele culese. El vrea să ajungă la miez, el nu mai expune pur și simplu, ci încearcă să analizeze, cu gîndul, probabil, la sinteză. Nu probabil, ci sigur.

Aurel Bădescu

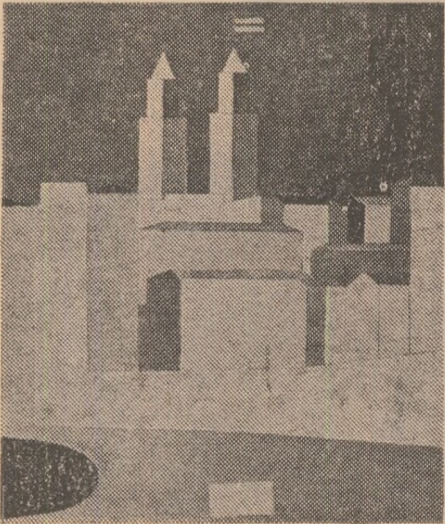
Orizont

■ **EXPOZIȚIA** lui VIRGIL PREDĂ, intitulată „Imagini siciliene” mai curînd din dorința de a sublinia motivația unei atitudini decît cu scop persuasiv, se putea numi la fel de bine și „Structuri siciliene” sau „Spiritul locului”, pentru că ea conține o permanență sintetizată și nu o restituire pitorească. Artistul, preocupat de rezultatele imagistice ale unei decantări operate logic asupra accidentului tegumentar al oricărui fenomen, operează cu rigoare asupra celor două cîmpuri de forță ale picturii: desenul, în sensul planurilor ce se articulează în forme coerente, și culoare. În această situație peisajul sicilian, purtător de valențe expresive intrinseci dar și de memorie afectivă descînsă dintr-o istorie pasionantă și atractivă, se reduce la ceea ce are el caracteristic la un prim contact vecin cu șocul. Linistea ulterioară se convertește în geometrie melodic ritmată, din trama detaliilor dătătoare de bucurii turistice ramîne doar esența structurală — în acest caz masa primordială, pură, a reperului citadin ce animă și prezența mării tutolare — și sentimentul difuz al specificității funciare prin care se regăsește un spirit și nu o aparență. Există în aceste compuneri o atență, severă compensare a limitelor de forță prin echilibrarea orizontalelor cu oblice sau verticale ce dinamizează spațiul fără a-l fragmenta, instalînd mai ales senzația unei tensiuni ascensionale. Efect la care contribuie și cromatică solară, redusă la cîteva tonuri ce se pun reciproc în valoare prin succesiunea ecranelor, gamele calde prevalînd ca o siglă intelectualizată a spațiului meridional, cele cîteva teme selenare integrîndu-se în tonalitatea dominantă dar estompîndu-și exuberanțele în acorduri vespérale. O linistă conținînd iminența unor evenimente inscrie pictura lui Virgil Predă în aria difuză a direcției De Chirico—Morandi, dar formula plastică intrinsecă este foarte personală, marcînd o voință de stil și mai ales prezența unei concepții forme, discrete și plină de forță.

Atelier 35

■ **ÎN** sala „Atelier 35” o restituire DANIEL CRISTOFOROVICI ne pune în contact cu un univers în constituire, brusc pulverizat, de o acută inteligență plastică și sensibilitate umană, deschis cu o lăcomie irepresibilă către o lume a interfețelor dintre real și fantastic. Artistul era un supranaturalist în afara definițiilor și clasificărilor livrese, cu un firesc propriu condiției de a fi și a se im-

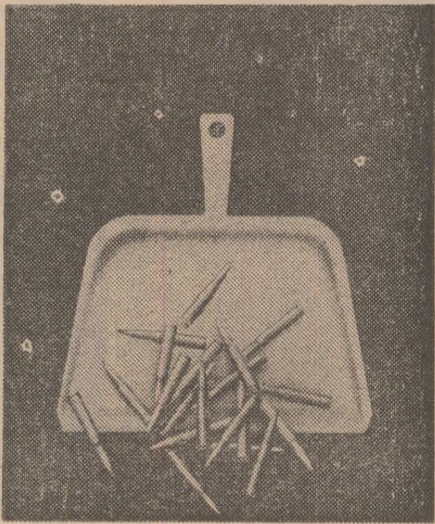
planta în existență, de unde și o anumită ingenuitate ironică sau malițioasă, discret dar ferm servită de siguranța procedurilor utilizate. Desenul are acca elegantă fluență ce se obține prin exercițiu grefat pe instinct, linia caligrafiază certitudinile interioare brusc convertite în întrebări sau dileme ce ni se transmit în afara scenariului prezumtiv, aparițiile descînd din hilar în zonele unei meditații sapiențiale cu ascendență în jocurile manieriste sau în bestiarii fantast și eschatologic medieval. Daniel Cristoforovici reușise să-și redacteze deja un cod al său, o heraldică proprie cu funcție cathartică, aluzia la implacabilul destin de care era conștient plîndu-și ca un „memento” și transformînd unele desene în semne premonitori. Logica reprezentării este evidentă în unele lucrări, ca o exemplificare a capacității de a face corect și coerent, apoi apare deplasarea în sfera oniricului cordial sau a suprarealului sarcastic. Gluma plastică este ambiguă, pentru că ea nu urmărește miza umorului, existență prin paradox, ci o situație umană cu deschidere mai largă și un avertisment, datorită aberanțului disimulat. Rafinamentul asociațiilor cromatice din cîteva piese, forța asociativ-expresivă ne relevă brusc o capacitate de intervenție plastică ale cărei disponibilități treceau de limita desenului, în încercarea de a pune în libertate o sensibilitate exacerbată. Ecourile ei ajung acum la noi, amplificate și reverberate.

VIRGIL PREDĂ : Peisaj (Galeria „Orizont”)

Simeza

■ **O EXPOZIȚIE** compusă numai din afișe de calitate reprezintă o performanță remarcabilă de care artiștii noștri par capabili, cea semnată de NICOLAE CORNELIU constituind o confirmare incontestabilă. Dacă ar trebui, înaintea oricărei analize adecvate genului, să izolăm caracteristicile esențiale ale compunerii de la „Simeza”, am sublinia profundimea tematică și acuratețea aproape aseptică a realizării grafice. Implicarea artistului se face pe cale afectivă, fiecare subiect devine o responsabilitate asumată, o condiție condensată într-o imagine-semn, transferul iconic se face rațional, printr-o grilă culturală solid constituită din acumularea selectivă a patrimoniului contemporan, cu utilizarea logic echilibrată a procedurilor formative. Rezultă o structură complexă, provocatoare de șoc la primul contact, acel „Blickfang” ce deosebește bunul afiș de narațiunile fastidioase, apoi de meditație în jurul ideii metaforizate dar ușor decodificabilă. Nerefuzîndu-și plăcerea calofiliei atent regizate, Nicolae Corneliu știe să o treacă pe un plan secund în coabitarea ei cu stringentul mesaj încorporat, pentru ca acuitatea acestuia să prevaleze în relația activă cu receptorul. Lumea și destinul

Afișe de NICOLAE CORNELIU (Galeria „Simeza”)

Virgil Mocanu

Muzica

Primăvara talentelor tinere

LA Rimnicu Vilcea, în fiecare sfîrșit de aprilie, se reîntorc, de patru ani încoace, buchele alcătuite din cei mai buni studenți ai Conservatoarelor și liceelor de artă ale țării pentru a da viață unuia dintre cele mai revelatoare festivaluri create de Colegiul criticilor muzicali, „Tineri talente”. Asociația oamenilor de teatru și muzică (A.T.M.), cu sprijinul forurilor vilcene de cultură și mai recent al organizațiilor de tineret, dovedește astfel că se îngrijește de soarta schimbului de miine al muzicii noastre și își face o îndatorire din a semnaliza periodic faptul că talentul neobișnuit al generațiilor meru înnoite de interpreți, cultivat de forțe pedagogice de verificată competență și abnegație, reprezintă pentru România socialistă un tezaur neprețuit, tot așa ca bogățiile acestui pămînt, și că el trebuie îngrijit și valorificat cu grija și solicitudine pentru a continua să ne dea roadele bogate pe care cu toții le așteptăm și le sperăm. Alături de colegii mei, care pricep că asemenea prilejuri aduc la suprafață undele unui izvor limpede și dătător de viață pentru arta noastră, m-am legat sufleteste puternic de acest festival și mă bucur că la cea de-a patra lui ediție el și-a dovedit din nou vitalitatea și însemnatatea, acordîndu-i-se sprijinul și popularizarea cuvenite din partea Radioteleviziunii; cu toate că nu e simplu de organizat, necesitînd numeroase și riguroase triceri prealabile, iar în momentul desfășurării lui preînde esteneli sensibile din partea vilcenilor, finalmente satisfacțiile sînt atât de generoase încît umbresc amintirea preutătorilor. Esențial este și faptul că la Rimnicu-Vilcea există un mînunchi de entuziaști și eficați „Prietenii ai muzicii” care își concentrează energiile pentru reușita manifestării, iar melomanilor înveterați li se adaugă an de an mulțimile porțe mai puțin experimentate și inițiate în marea muzică, dar din fericire atât de receptivă și fremătătoare, ale auditorilor tineri, care vin să asculte și să răsplătească pe colegii lor, ucenici-muzicieni. Ni se pare că în

această comuniune spirituală rezidă în largă măsură nobletea sensului manifestării „Tineri talente”; scriu acestea și pentru scepticii prea sensibili la micile rumori sau pasageri lipse de concentrare constatate în rîndurile unui public venit de curînd spre frumuseți sonore neștiute. În schimb, tinerii nu au prejudecăți și ancorări exclusiviste în repertoriul deja cunoscut și ne putem minuna de faptul că un program contemporan și destul de exigent (**Siluețe contemporane**) este urmărit cu tot atîta zel ca și cele clasice sau romantice precedente. O asemenea înțelegere muzicală ca aceea de la Rimnicu-Vilcea este interesantă din multe puncte de vedere și pentru cei ce se ocupă de aspectul sociologic al recepției muzicii de către un auditoriu în formare.

Bineînțeles, ne revine îndatorirea de a esalonua valorile și de a revela reușitele de prim ordin. De astă dată, în mod conștient au fost aduși pe estrada festivalului în primul rînd tinerii interpreți din Cluj-Napoca, ce beneficiaseră pînă acum în chip mai restrîns de atenția noastră; ceea ce nu înseamnă că studenții și elevii muzicienilor din București, Iași sau Timișoara nu ne-au rezervat multe satisfacții. Să începem cu vioara: Dorina Mangra ne-a oferit un Bach (fragmente din *Partita în si minor*) de o frumoasă acuratețe instrumentală și stilistică, slujit de o înzestrare însoțită, de un bun echilibru interior; la un alt pol temperamental, George Dudea, cu o sonoritate nu prea mare dar calitativă și cu predispoziții virtuozice vădite, ne-a arătat că înțelege și necesitățile de rafinament coloristic ale unei piese ca *Fintina Arctus* a centenarului maestru polonez Karol Szymanowski, sprijinit fiind de o parteneră pianistă de competență, lectorul Judith Ghitea. La pian, ne-am bucurat să ascultăm întreg grupul elevilor bucureșteni care au obținut de curînd un frumos succes la concursurile de la Barcelona: față de un recital colectiv ascultat la Studio-ul Ateneului în perioada anterioară concursului, impresiile au fost acum întrucîtva diferite, ceea ce

este firesc ținînd seama de fluctuațiile înregistrate la o vîrstă pianistică fragilă. Dacă atunci ne-a plăcut în chip deosebit talentul Olgăi Bolocan (care a obținut de altfel și premiul I la Barcelona), de astă dată *Poloneza în la bemol major* de Chopin a părut că întrece totuși posibilitățile junteii. În schimb, ne-au plăcut mobilitatea și înțelegerea muzicală ale lui Cristian Niculescu în dificile piese contemporane (Bartok, Cornel Tăranu). Aladar Racz a părut a-și stăpîni mai înțelegent impetuozitatea pianistică (Chopin, Bartok), iar Angelo Ripan ni s-a înfatat de un dramatism convingător într-o familiară pagină beethoveniană (*Pătețica*). Dintre clujeii, situați pe o treaptă ridicată a formării expresivității instrumentale — să nu uităm că la Rimnicu-Vilcea ascultăm, uneori în aceeași seară, elevi de liceu de artă și studenți din ultimul an de Conservator —, Oltea Gurgui a luminat valentele muzicale nobile ale unor pagini ca *Studiul de Scriabin* și *Rahmaninov*; mai tînărul András Vermes se mișcă cu dezinvoltură în teritoriile muzicale contemporane (Silvestri), iar pe Ligia Oprean am prețuit-o în primul rînd ca parteneră de mare suplete și intuitivă a ceea ce înseamnă frazarea într-un ansamblu cameral, atunci cînd l-a însoțit pe colegul mai tînăr Peter Szabo în paginile exigentei *Sonate Arpeggione* de Schubert. Nu se cuvine să uităm nici de mîlăditele talentului pianistic vilcean educate la Liceul de artă „George Enescu” din București, Simona Scăunaș și Luiza Borac, amîndouă cert promițătoare și demne de urmărit în evoluția lor viitoare.

Dintre violonceliști, amintînd Peter Szabo este un muzician potențial complet, cu o înțelegere matură a vibrațiilor rafinat diferențiate ale textului tălmăcit — și fără îndoială vom auzi multe despre el în anii ce vin; de la Iași, colegul său George Tănăsescu ne-a dăruit cu reculegere și înțelepciune *Sonata bizantină* de Paul Constantinescu.

De data aceasta, am urmărit în rîndul „Tinerelor talente” și instrumentiști suflători de prima mîină: Romica Rîmbu, de pildă, are la obol acea sonoritate concentrată într-un fir sonor de esență ardentă pe care o dorim dar o întîlnim atît de rar (Vivaldi), iar dintre țeseni, flautistul Cezar Horez a excelat în vioi-

ciune și scînteieri de fantezie (Casella), sprijinit de suportul pianistic de remarcabilă promptitudine și muzicalitate al asistentei Lucia Popa. Amintim că obolsul clujean a fost întovărsit la pian de profesoara Simona Mihal, o tînără concertistă de ale cărei virtuți solistice ne vom ocupa altădată mai pe îndelete. Și aici, ca o paranteză, să intercalăm aprecierile calde pentru un percuționist timișorean, Doru Roman, care și-a depășit și valoarea muzicii interpretate (Sarasate) și pe cea oarecum pitorească a instrumentului respectiv (xilofonul) pentru a ne convinge de resurse de îndeminare și înțelegere artistică excepționale.

Poate că o notă distinctivă a celor de a patra ediții a Festivalului „Tineri talente” față de cele anterioare a constatat în prezența unor ansambluri camerale de calitate care denotă o treaptă de muzicalitate evoluată a tinerilor instrumentiști, ce știu să-și contopească resursele în serviciul unor texte de mare consistență. Astfel, Viniciu Moroianu — pianist tînăr cu individualitate artistică proeminentă — alături de colege situate în elita generației lor, Cristina Anghelescu și Yvonne Timoiianu, a înscris cu *Trio-ul în do major* de Brahms unul din momentele de culme ale întîlnirii vilcene; tot așa, trio-ul alcătuit din Violeta Cirstea — vioară, Stefan Neagoe — violoncel, Gînul Aptulsh-Roșianu — pian, ne-a arătat că poate deveni formația constantă, de nedăjde, pe care o dorim afirmată consecvent în viața noastră muzicală. Alături de aceste două grupuri bucureștene, un trio de coarde (Simona Gocan, Iuliana Murgu, Patric Eisinger) și un cvintet de suflători (Constanța Bădăluță, Romica Rîmbu, Marcel Strubert, Mihai Dogaru, Nicolae Erdős) din Cluj-Napoca au împlinit armonios, de la Haydn la Zoltán Kodály și Jean Francaix, un orizont cameral amplu și variat.

În fine, amintirea unei voci de calitate aflate în plină formare, cea a basului Gelu Oală și a promisiunilor interpretativ-componistice ale unui remarcabil elev clujean, Adrian Stroiici. Si cred că nu mă înșel afirmînd că tinerii noștri muzicieni au și început să se gîndească la a cîncea ediția a festivalului vilcean.

Alfred Hoffman

Cultura greacă și rădăcinile spiritului european

Eseu

CINE este acela care ar putea strînge în cuvinte imaginea adevărată a Greciei magnifice? Cine ar avea temeritatea de a crede că mai poate adăuga ceva la tot ceea ce s-a spus despre această țară fără pereche?

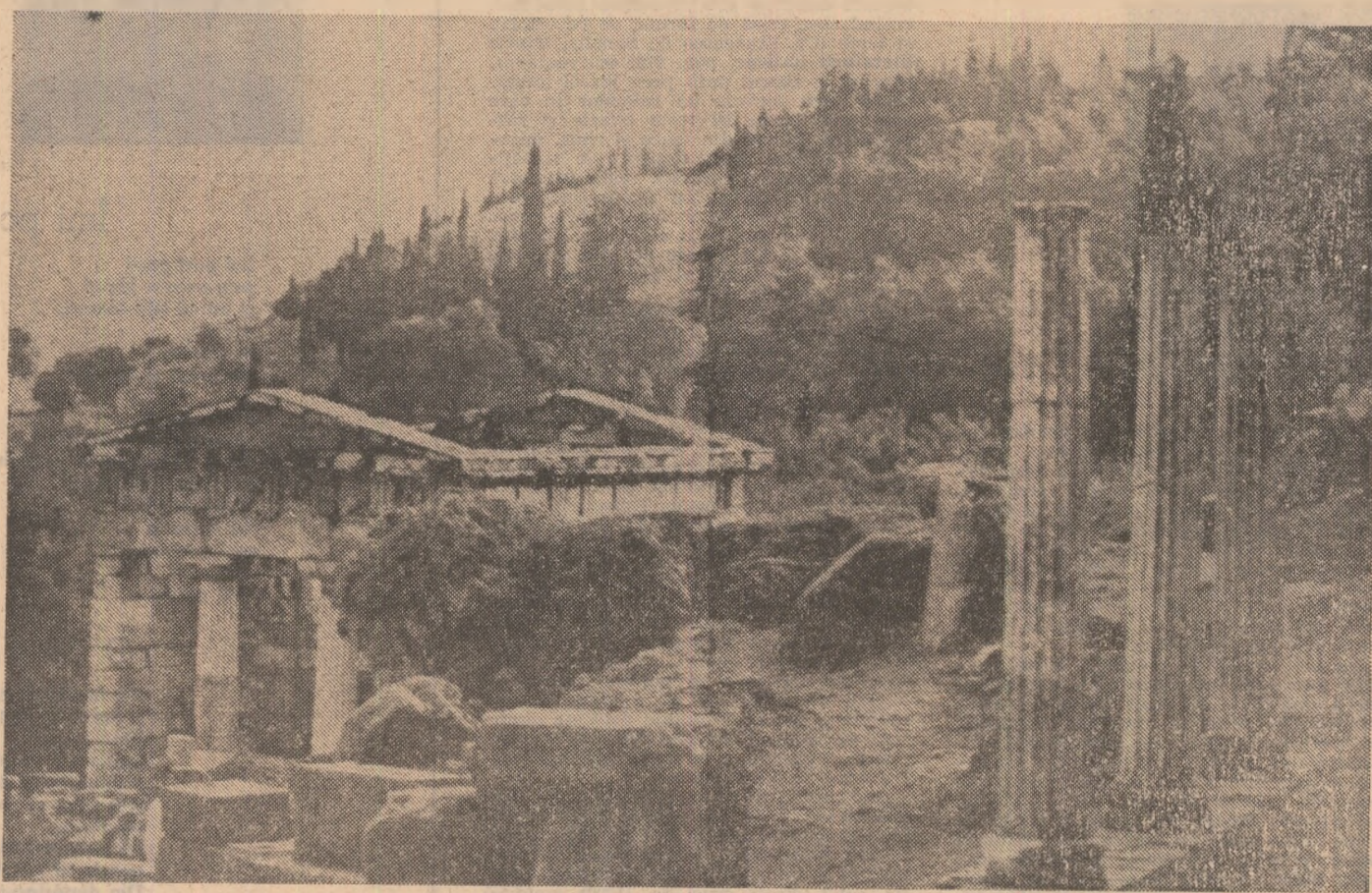
În ceea ce mă privește, mărturisesc cu umilință, pentru a salva conștiința mea de umanist, credința mea nestrămutată în ceea ce s-a numit **miracolul grec**. Căci nimeni nu va putea tăgădui niciodată, în numele vreunei metode de studiu, caracterul cu adevărat miraculos al evoluției extraordinare săvîrșite de Grecia, de gîndirea și de instituțiile ei, în raport cu desfășurarea atît de lentă încît părea o stagnare a fluviilor gigantice care erau vechiul Egipt ori India brahmană.

Urmărind diagrama evoluției grecești în Antichitate, observi creșterea uimitoare în cîteva secole, doar, a unei civilizații și a unei culturi pe toate planurile. De la gîndirea mitică la știință și filosofie, de la **zoana** primitivă la statuara clasică a lui Phidias și pînă la rafinamentul elegant al lui Praxiteles, de la organizarea lumii acheene, în fratrii conduse de basilei și pînă la democrația victorioasă a polis-ului clasic din secolul V, Grecia ne furnizează exemplul triumfător al unei dezvoltări de o impresionantă unitate și organicitate în complexitatea ei. Și evoluind, Grecia a dovedit valoarea și eficacitatea unei gîndiri libere care, nesupusă jugurilor vreunei caste, a crezut în perfectibilitatea ființei omenestii și a ajuns să stăpînească lumea, macrocosm și microcosm deopotrivă, interpretînd-o în scheme inteligibile, raționale. În toate etapele, în toate ipostazele ei, această gîndire a arătat nesecata putere a unui demers integrator și dialectic, egal în forță atît în direcția inductivă, ca și în cea deductivă, și a fixat pentru tot ciclul nostru de civilizație și cultură conceptele științei și filosofiei care au dat europenilor certitudinea unui statut uman al libertății, al inteligenței raționale și al demnității. De aceea, sintetizînd, Paul Valéry socotea gîndirea greacă drept primul pilon al spiritului european. Căci continentul nostru s-a constituit ca patrie a umanismului etern prin valorile dobîndite de educația clasică, de **paideia** și **kalokagathia**, ale căror tehnici au înfruntat decisiv devenirea sufletului individual, făcîndu-l să atingă treapta cea mai înaltă, a **sufletului frumos** (die schöne Seele), de regăsit în cele mai nobile opere ale lui Goethe, Schiller ori Hölderlin.

De altfel, miturile fundamentale ale Greciei antice, în ineputabilul lor belșug și în polisemia lor structurală, cuprind în egală măsură sensurile istoriei exterioare a umanității și pe acelea ale devenirii sufletului particular. **Odissea** consemnează, de pildă, totalitatea și universalitatea experiențelor posibile ale condiției umane, după cum concentrează devenirea unui spirit omenesc în etapele lui succesive.

DAR încă, mai relevantă, mai hotărîtoare pentru ce avea să fie viitorul spirit european, ni se pare legătura mitică dintre **Cnosos** și **Delphi** care concentrează parcă totalitatea ciclurilor umanității. În misterioasa capitală minoică, în Creta, ar trebui începută orice investigație profundă a spiritualității grecești și s-ar cuveni încheiată la Delphi, locul de elecție al luminii raționale împămîntenite, punct culminant al oricărui pelerinaj în Elada, cum spunea și Georges Méautis. Și cu cît ceața misterului se țese mai deasă în jurul orașului lui Minos, cu atît discernem mai degrabă printr-însa semnificațiile începuturilor unei anumite vîrste a umanității. În același timp simbolice pentru începuturile sufletului omenesc. Între htonic, neptunic și uranic, cum o arată culorile înseși ale palatului din Cnosos, se înalță dedalicul labirint al sufletului în care monstrul Minotaur își trăia somniile și veghele.

Dar printre ramificațiile numeroase și încalcite ale miturilor crescute în jurul lui Minos și al Pasiphaei, al lui Dedal și Icar, deslușim două ieșiri edificatoare. Pe de o parte Theseu, regele Athenei, va dobîndi mijloacele uciderii monstrului eliberînd cetatea zeiței de greul tribut plătit Minotaurului. Iar pe de altă parte, Apollo însuși, în chip de delfin, a constrîns corabia unor marinari cretani să navigheze spre nord și să acosteze la poalele muntelui unde avea să-și stabilească sanctuarul, la Delphi, după

Delphi - Tezaurul aenienilor

ce el însuși urma să imoleze monstrul Pytho.

Cum se vede, cei doi zei ai luminii raționale, ai inteligenței superioare, înțelepciunii și creativității au intervenit și aci, punînd capăt unei etape de istorie mitică, prin uciderea monstrilor, și deschizînd o etapă superioară. Și îmi îngădui a proceda la o analogie expresivă cu finalul **Orestiei**, cînd aceleași zeiități ale luminii și-au arătat intervenția benefică în acel lung șir de crime sîngeroase, izbăvind pe Oreste și transformînd monstruozitatea Erinii în Eumenide, binefăcătoarele paznice ale cetății Athena.

De ce oare n-am încerca să vedem în înlănțuirea faptelor mitice și o istorie a sufletului, nu numai o istorie exterioară, de succesiune a ciclurilor de civilizație? Cu atît mai mult cu cît pelerinajul pe drumul delphic, spre sanctuarul zeului, rezumă, în chip evident pentru cel care îl întreprinde cu avizată participare, fazele succesive ale devenirii sufletului.

Suferința și neliniștea îl însoțeau pe pelerin în urcușul său spre locul la care sufletul aspiră, încercările grele îi erau tovarășe pe drumul aspru.

Cînd pătrundea între munți, care păreau mișcători ca o stranie scenă tur-nantă, **epoptul** resimțea o curioasă stare nouă, amestec de spaimă și entuziasm, un presentiment neclar al unei temute transformări. Palestra era acolo, în apropiere, și-i supunea trupul la probe fizice echivalînd cu o riguroasă **askesis**, după care urma purificarea în apele lustrale ale Castaliei, între platanii răsfrînți în fîntina pură.

Apoi pelerinul pios intra în templul zeului, pe sub frontispiciul pe care era gravată formula atît de tipică pentru înțelepciunea greacă, pentru filosofia socratică: cunoaște-te pe tine însuși, invitație la deslușire lăuntrică, în tenebrele ființei, deslușire necesară înainte de atingerea centrului lumii. Căci **omphalos**-ul, marcînd acest centru, se afla în mijlocul templului care înfățișa universul însuși, o adevărată **imago mundi**.

Ajuns în preajma **omphalos**-ului, semnul zeului prin excelență structural, Apollo, pelerinul vedea cum se face lumină în sine, cum se limpezesc contururile interioare ale ființei, cum se cosmicizează puterile sufletului centrîndu-se ele înseși într-o armonioasă, echilibrată ordonare. Iar mai sus de sanctuar, se afla teatrul, acel loc unde sufletul celui care asista la reprezentarea tragică se descărca de ultimele umbre prin **catharsis**-ul benefic, înalt efect al **paideiei** grecești, sistemul genial de modelare și perfecționare a omului care dobîndea pentru înția oară în istorie atributele microcosmului conciliat cu macrocosmul și făcut să funcționeze după legi analoge.

Și de pe ultima treaptă a amfiteatrului, pelerinul devenit inițiat putea contempla acum marea albastră, superba **Thalassa**, simbolul scump pentru grec, al libertății absolute.

Trăind eu însămi, cu reculegere înflorată, etapele acestei aventuri a spiritului, pot spune că prin paradigma călătoriei zeului de la Cnosos la Delphi, antichitatea greacă a dat naștere unei noi forme a minții, caracteristică și definitorie pentru continentul european, dominată de victoria luminii apolinice, de o viziune a universului centrat triumfînd asupra monstrilor și labirinturilor, asupra forțelor obscure care amenințaseră fără încetare domnia zeului solar.

DACĂ ineputabilele mituri ale Greciei antice relateau aventura globală a ființei, fixînd stările și situațiile arhetipale posibile, știința și filosofia au scrutat elementele, cercetînd genezele, punînd temeliile investigației moderne științifice, ajungînd pînă la descoperirea structurii atomului, și nici un curent filosofic european, de la aristotelismul medieval și Renașterea platonizantă și pînă în zilele noastre, nu-și poate nega rădăcinile grecești.

S-a obiectat însă că această imagine unică, neschimbată, a vechii Elade și a moștenirii incalculabile lăsate continentului ar fi aparținut unei clasicități revolute și, în trăsături generale, a însemnat o convenție acceptată de o Europă neo-clasică tributară binecunoscutelor formule de **stil** **Gröpe**, măreție calmă, preluată de la Winckelmann pentru nevoile definirii, a circumscrierii fenomenului.

În fapt, s-a mai adăugat, această sintagmă acoperea contradicții puternice ce măcinau interiorul unei lumi ca oricare alta.

Dar, răspundem noi, unitatea superioară se instituie întotdeauna, în orice ordine a lucrurilor, pe deasupra și dincolo de lupta contrariilor depășite (căci și dialectica, să nu uităm, au învățat-o europenii tot de la greci) și este întreținută tocmai de o tensiune dramatică. Și unitatea culturii grecești s-a întemeiat tocmai pe polaritatea celebră apolinic-dionisiac care reproducea în ordinea culturii o dualitate de natură ontologică, stăpînită și supusă de rațiunea atotbiruitoare.

De altfel universul grec ne oferă încă de la stratul său geo-fizic jocul contrariilor celor mai trapante. Charles Maurras observa în reliefurile pămîntului deosebirii revelatorii, considerînd severele profiluri ale munților tăiați în piatră drept expresie a spiritului zeiței Palas Athena, în vreme ce dulcețea țărnilor nisipoase ce coboară domol către azurul mării îmbietoare îi vor-

bea despre șăgalnica Aphrodita Cypris ori Anadyomene.

Împingînd mai departe căutarea jocului de contrarii îl vom regăsi pînă în stilul dorje și în cel ionic, pînă în modurile muzicale și chiar pînă în instrumentele care le reprezintă (vezi lira lui Apollo și flautul frigian al lui Marsyas). Și așa mai departe.

De aceea socotim că în această civilizație și cultură în care nimic n-a murit și totul s-a prelungit într-o aură de viață care palpită neînterupt (avem nevoie de Parthenon ca să ne dezvoltăm viața, spunea un scriitor francez al sec. XX), dimensiunea romantică și luptătoare a Greciei moderne constituie celălalt pol al spiritualității grecești, alături și împreună cu cel clasic, întregînd în mod complementar tensiunea dramatică a unității aceluși spirit fără de moarte. Neîndoișor, și în **Farsii** lui Eschil răsună eroismul luptătorilor de la Salamina, în contextul măsuratei clasicități antice. Înconștabilă rămîne însă și valoarea exemplară a gestului romantic global al dezlănțuirii luptei întregului popor grec împotriva asupririi otomane în 1821, răsunătoare cruciadă a lumii moderne, cu ecouri nesfîrșite în istoria, precum și în cultura continentului.

Căci cunoașterea și căile ei deschise de mituri, mistere și gîndirea filosofico-științifică sînt la fel de importante cu cultivarea și glorificarea faptei, a acțiunii luptătoare, în tradiția eroică lăsată nouă de Grecia veche, ca și de cea modernă.

DE ACEEA România a privit întotdeauna spre Grecia cu admirație și iubire, găsind în această țară pildă și imbold pentru propriile ei lupte, într-o istorie comună de vicisitudini. În lunga coexistență în același spațiu, supus acelorăși încercări, Grecia și România s-au simțit strîns legate printr-o prietenie firească, al cărei adevăr i-a dat chiar înfățișarea unei înrudiri. Mod de viață, obiceiuri, moravuri, destine istorice, toate le-au unit, punîndu-le pecetea indelebilă a prieteniei durabile care rezistă prin secole, ratificînd o comunitate mai adîncă a spiritului.

Europeană ea însăși, România găsește și recunoaște în Grecia prietenă cea mare și ineputabilă sursă a spiritului european pe care, în agitata și contorsionată lume contemporană, amîndouă îl afirmă în ipostaza unui umanism al păcii și libertății, al cunoașterii reciproce și al înțelegerii între popoare. Și această atitudine stă la temelia însăși, atît de solidă, a autenticei, neștirbitei prietenii dintre țările noastre, care trebuie să creeze modelul relațiilor dintre statele și popoarele lumii.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

„Torquato Tasso“

ISTORIA universală a poeziei reține foarte puține nume care, într-o perioadă sau alta, s-au detașat de starea lirică generală, luând pe cont propriu viitorul acesteia. În mai toate părțile pământului au existat, așadar, momente mai puțin fericite pentru poezie, uneori epoci întregi în care cîntecul nu a mai putut înainta, asemenea unei corăbii care-și sfîșie pinzele, dar rămîne pe loc din pricina valurilor mult prea noroioase.

Nu sînt astfel de momente niște teritorii pustii. În interiorul lor cresc arbori înalți, încărcăți cu mult fîșnet, curg rîmuri din ce în ce mai bine măsurate, se sfîșiesc forme, se îmbogățesc expresivitatea și se fac permanente prăgătiri și repetiții pentru înnoire. Pentru că înnoirile poetice nu sînt atât de rapide pe cît s-ar crede. Ele nu apar brusc, în urma unui consemn sau a unei hotărîri tacite, ci sînt, de regulă, rezultatul unui efort subteran care înaintează lent, perceput numai de marile sensibilități. Ethosul, vocabularul și imaginea poetică sînt cele trei izvoare principale din care fișnește această dorită înnoire. O improspătare a modalităților de expresie, în acest caz, are valoarea repunerii sub cicluri fertile a unor ținuturi din care sufletul se retrăsese treptat, iar un ritm nou echivalează, pentru orice țară, cu descoperirea unui fluviu perfect navigabil.

Petrarca, dar nu numai el, reprezintă pentru Italia un astfel de moment. Pătrunderea endecasilabului (Attilio Levi a numărat 812 variante pentru endecasilabul italian...) în Spania (Garcilaso, 1526) este un moment de aceeași valoare, după cum John Donne și John Dryden constituie momentul (metafizic) englez, iar Andreas Gryphus, ceva mai tîrziu, pe cel din spațiul germanic. Corăbiile, în astfel de momente, își pun pinze noi pe catarge și plutirea nu mai e o problemă.

Torquato Tasso (1544-1596) e parcă mai mult decît atîta. Căci el, prin opera sa, nu a creat doar un moment din care să izvorască opera altora, ci o întrecăgă estetică nouă, avînd într-atîta calendarul liric, încît pe o durată de mai bine de un secol și jumătate, Italia nu a mai cunoscut un alt mare poet. E ceea ce, în felul său categoric, o spune Benedetto Croce: „L'Italia, dono il Tasso e fino all'Alfieri e al Foscolo, non ebbe grandi poeti, e così la Francia dopo il Racine fino al De Vigny...” (Ia poezia, Ed. Lăterza, 1968, pag. 320). Atîta doar că Benedetto Croce pune astfel de apariții în seama întîmplării: „...la grande poesia è un dono degli dei, che essi fanno quando vogliono farlo...”

După tinerețea în care-l va fi recitat pe de rost, după anii cînd, de la catedră, l-a interpretat pentru multele promoții de studenți, Alexandru Balaci se întoarce acum, asupra acestei iubiri, cu autoritatea și pătrunderea pe care le dă vîrsta (de fapt, printr-un mister al său, profesorul rămîne mereu foarte tînăr...), dăruindu-ne o monografie Torquato Tasso densă și plină de sugestii. O carte de excepție care fără să ignore lungul sir de cărți dedicate poetului, începînd cu paginile lui Manso di Villa, deschide o posibilitate nouă de studiu, în sensul că propune o abordare critică puțin folosită, în care Tassino nu mai este „îndurerată victimă a ideologiei sale”, ci drept „erou al gîndirii și artei timpului său”.

Ni se dezvăluie astfel, prin Torquato Tasso, un întreg continent: există încă multă materie literară italiană în Cinquecento peste care exegeza contemporană trece mult prea grăbită. Fascinată doar de datele și amănuntele care-i îngăduie să intre cînd vrea în Renaștere pentru a smulge cît mai mult teren din baroc, de obicei în favoarea manierismului, această exegeză pare să evite măsurarea directă cu marile valori postrenascentiste, cele care rămîn, pe nedrept, să îndeplinească doar funcția de „punte” spre o nouă sensibilitate artistică, exprimată în cele din urmă în explozia barocului.

Pămînt mult prea fertil și mult prea generos pentru artă, ne sugerează Alexandru Balaci, încît mai alimentează și azi cu murmur frumos fîntînile europene, Italia acelor ani nu putea să nu fi simțit, între primele țări, nevoia înnoirii. Renașterea își exprimase, în linii mari, toate dimensiunile posibile. Dintre acestea, unele vor continua să funcționeze, desăvîrșindu-se și desăvîrșind sensibilitatea renascentistă. În schimb, altele rămîneau

blocate definitiv sub presiunea barocului, creînd acea criză de forme, de rectoriu și teme (Cf. Francesco de Sanctis, *Istoria literaturii italiene*, pag. 675, ed. română), precum și zborul mult prea jos al imaginației care survola un calendar în care societatea însăși își trăia crizele și răscrucele ei. Ieșind din mare și riuri, mitologia invadase totul. Pajiștile se vestejiseră de atîtea divinități, care intraseră mai apoi în grădini, iar după aceea, prin pictură și marmură, în toate casele mari. Dacă nu mai puteau fi alungate, trebuiau să fie, cel puțin, jenate de alte prezențe în care să participe și pămîntului. Marmura se vroia fierbinte.

Și într-o astfel de nedumerire, cînd un Giovanni Andrea dell'Anguillara sau alți poeți, precum Annibal Caro, Jacopo Nardi sau Bernardo Davanzati „umflau” textele clasice cu atîta artă, încît astfel de contrafaceri „atrăgeau chiar și talentele cele mai viguroase, chiar și pe Guicciardini” (același de Sanctis), tînărul de numai 29 de ani, Torquato Tasso, scria *Aminia*, drama pastorală care după prezentarea de pe insula Belvedere făcea să prolifereze în multe opere și în multe pămînturi acest univers nou, reorientînd poezia spre temele ei dintotdeauna, precum dragostea, și promovînd dintr-o astfel de perspectivă întoarcerea spre natură. Tasso, reține Alexandru Balaci după cercetarea amănunțită a substanței și personajelor operei, „a devenit dirijorul de orchestră al poeziei europene pentru un secol”. Și nu e nimic exagerat într-o astfel de opinie dacă ne amintim cu autorul monografiei că această poezie a preluat prin Tasso întreaga zestre lirică de dinaintea sa.

Dar proiectul cel mai ambițios pe care Tasso l-a avut în vedere pentru a-și încununa existența sa atît de zbuciumată a fost, bineînțeles, *Ierusalimul liberat*, marele poem epic în care a brodat narațiunea celei dintîi cruciade (1099) condusă de Goffredo di Buglione.

Antichitatea își avusese marile ei poeme, tot așa Evul Mediu și Renașterea, iar Tasso dorea ca și timpul său să aibă o astfel de zestre. Dorința mult prea mare pentru un organism atît de fragil, bîntuit periodic de acea psihoză care i-a lăsat foarte puțini ani de liniște. Dorința mult prea mare și pentru că timpul său intrase în derivă, ori, cum foarte plastic spune Alexandru Balaci, se afla sub acea „melancolie absolută” generată de involuția istorică. O melancolie în care, pe de-o parte Contrareforma, Conciliul din Trento (echivalat pe plan estetic cu Accademia della Crusca...) sau Tribunalele Inchiziției, iar pe de altă parte puterile străine, în mod deosebit Spania care urca fără opreliști pînă spre Milano (spre disperarea Franței care vroia să coboare prin aceeași geografie), reprezintă cele două mari forțe care apăsau calendarul și pămîntul italian.

O cercetare a marelui poem elaborat de Tasso, avînd în vedere această involuție istorică, s-a încercat mereu (după Dante, Tasso este poate cel mai studiat poet italian), dar în interiorul acesteia a prevalat mai întotdeauna poetul și nu timpul. S-a invocat astfel gîndirea deloc originală a acestuia, religiozitatea sa, absolut italiană (și, deci, după același de Sanctis, „dogmatică, istorică și formală”) și s-au privit mai apoi sursele, arhitectura sau modalitățile de expresie. Alexandru Balaci nu se lasă ispitit de o astfel de cuprindere. Pentru el, Tasso nu a vrut să fie „poetul asediului Ierusalimului, cît creatorul unor protagoniști literari, asupra cărora s-a revărsat întreaga sa pasionalitate”. Cu experiența, cunoașterea și rigoarea catedrei, autorul monografiei dezbate pe rînd subiectul, construcția, semnificația istorică a timpului narat, trecînd după aceea la personajele poemului, la creștini și pagini, realizînd pagini magistrale cu portretele feminine — Clorinda, Armida, Erminia — sau cele masculine — Tancredi, Goffredo, Argante, Solimano etc. — pentru ca în final să se oprească asupra temelor, trăirilor, artei poetice sau lexicului, totul într-o perfectă unitate.

Faptul că mai tîrziu Tasso însuși avea să-și revadă poemul, retranscrîndu-l în acea variantă considerată de mulți, dacă nu o profanare, măcar dovadă unei slăbiciuni (dacă ochiul Inchiziției putea să fie o slăbiciune...), este explicat acum cu o pătrundere nouă, care nu-i neagă valoarea în sine și, în același timp, ne apropie mai mult de însăși condiția umană a poetului. Condiție pe care Alexandru Balaci nu o mai caută neapărat în *Epistolar*, ci, în mod deosebit, în opera. Și, îmi închipui, n-a fost o renunțare ușoară: după Montaigne (care n-a înțeles nimic din durerea poetului), după Goethe (ajuns în fața temniței, la Ferrara, la 16 octombrie 1786), după Leopardi și după atîtea nume celebre care au scrutat viața celui mai mare poet al Italiei din Cinquecento, extragerea unui portret al acestuia cu precădere din operă reprezintă o izbîndă pe care numai spiritele deosebite o pot reperta. O izbîndă, în acest caz, desăvîrșită. Și singura, în cele din urmă, care contează. Căci oricît timp de aici încolo ni se va arăta acel stejar fulgerat de pe Gianicolo, sub umbra căruia Tasso și-a așteptat încoronarea, trimițînd epistole la mai marii timpului, numai opera sa este cea care va dălnui.

Darie Novăceanu

Lambros Zogas

Îmi port pașii...

Îmi port pașii
prin aceste locuri
și parcă văd aievea,
alături,
în istorie,
pe greci și români.

Niciodată,
de-a lungul veacurilor,
nu și-au încrucișat spadele
pe cîmpul de luptă,
n-au încercat
să împartă
nici pămînt,
nici apă,
nici glorie.

Pașnici de felul lor,
chiar cînd au luptat,
au fost alături,
să-și apere crezul
și vatra.
Niciodată,
umbra amenințătoare
a dezbinării
n-a întunecat cerul
caldei lor prietenii.

Așa au pășit pînă acum,
așa pășesc azi
și așa vor păși
mîine
și-n veac.

O dată mai mult

Am încălecat calul mitului
și am venit să te întîlnesc,
Vlad Țepeș.
Spaimă a dușmanilor țării,
a tilharilor la drumul mare
și-a celor ce rîvneau
dinafară,
bunurile norodului tău,
acesta ai fost, Vlad Țepeș!
Din depărtarea vremii
se-nalță ecoul
faptelor tale
și înteleg,
o dată mai mult,
că oamenii acestor locuri
niciicînd nu și-au plecat capul
în fața asupritorilor străini,
a vrăjmașilor
de oriunde și orice fel.

Stea nepereche
a poeziei

Cu fruntea descoperită
și cu nemăsurată pioșenie
am venit la mormîntul
marelui Eminescu.
Părinte al cîntecului românesc,
stea nepereche a poeziei,
fie-ți somnul lin,
cu liniști de codru,
cu soaptă de ape,
cu fîșnet de tei înflorit!

Încărcat cu versuri
de dragoste

Las în urmă țărîmul României
și plec încărcat cu versuri de dragoste,
pe care mi le-au dăruit
Eminescu și Argehi.

Port cu mine,
daruri de preț,
doinile și cîntecele de veselie
primite de la oamenii simpli
ai acestui pămînt.

Sînt în palme
stringerea de mînă a muncitorilor,
duc în privire
zîmbetul senin al copiilor,
păstrez în inimă
dulcele ecou
al ospitalității.

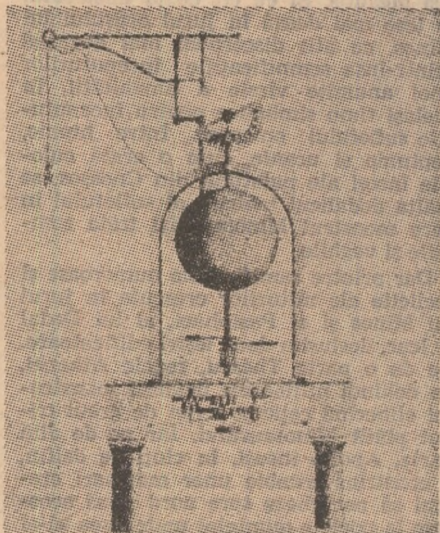
Ascultă, prietene

Ascultă, prietene!
Cînd întîlnești
cuvîntul : „România”,
citește : „Dragoste”.

Cînd buzele rostesc :
„România”,
sufletul tău să rețină
mesajul sincer al fraternității.

Cînd vezi
numele României,
fii sigur că el înseamnă :
„Prietenie”.

In românește de
Corneliu Șerban

Lucrări din expoziția de grafică a lui VINCENZO GATTI (Biblioteca italiană)

„Pace pe pământ“

■ Cei ce stau lângă rampele de lansare sau depozitele de armament nuclear — generalii, ofițerii, ostașii, conducătorii politici — nu trebuie să uite că dezlănțuirea războiului nuclear va duce întreaga omenire la pieire, la dezastru. Și generalii, și ofițerii, și soldații, și oamenii politici au mame, au soții, au fiice, surori, nepoți, nepoate, care vor cădea victime rachetelor nucleare; acestea vor fi poate primele victime. În numele existenței oamenilor, al copiilor, al viitorului lor, să oprim, până nu este prea târziu, politica de înarmare nucleară, politica de înarmare generală, să asigurăm dezarmarea și pacea pe pământ !

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Cuvîntarea rostită la Adunarea populară din Capitală — 5 decembrie 1981)

Tratat de pace încheiat între Ramses al II-lea, faraonul Egiptului, și Hattousilis, regele Hititilor (1278 î.e.n.)

[...] Ramses, Marele Rege al Egiptului, declară prin acest tratat pace și frăție lui Hattousilis, Marele Rege al Hititilor. Ramses a întocmit el însuși acest tratat. Hattousilis pentru a asigura pacea între cei doi regi; ei sînt frați unul cu altul, mai frați acum decît în trecut. Ramses este prietenul lui Hattousilis. Fiii lui vor fi frați cu fiii lui Hattousilis. Ei vor trăi pentru totdeauna în pace [...].

LAO TSE (600 î.e.n.)

TAO-TŪ KING

Cel ce se bucură de victoria sa Afără plăcere în a-l omori pe oameni Cel ce află plăcere în a-l omori pe oameni nu-și poate împlini năzuința în lume... Se cuvine să plîngem cu jale și amar Masacrul oamenilor Se cuvine a sărbători victoria în bătălii După ritualuri funerare [...].

ERASMUS

PLÎNGERE PENTRU PACE

[...] Deci natura ne învață în toate chipurile pacea și înțelegerea; farmecul lor nespus ne îndeamnă a le iubi și nenumărate legături, nenumărate motive ne invită a le păstra...

Războiul este flagelul statelor, mormîntul justiției. Legile sînt mute în fața armelor. Războiul încurajează omorul, infamia, adulterul, incestul [...].

De vreți să porniți război, începeți prin a vă gîndi serios la ce înseamnă el, ce înseamnă pacea; gîndiți-vă la avantajele și dezavantajele pe care aceste două elemente le atrag după sine. Reflecțiați dacă schimbarea păcii cu războiul aduce vreun folos public [...].

Cel mai mulți oameni urăsc războiul și invocă pacea. Puțini dintre ei, cei a căror blestemată fericire se clădește totdeauna pe nefericirea poporului, doresc războiul; să fie oare nevoie ca lînsa lor de omenie să învingă voința atîtor oameni de bine ? [...].

DIDEROT

ENCICLOPEDIA (1751)

[...] Războiul este un rod al depravării omenirii; este o boală convulsivă și violentă a organismului politic; aceasta nu este sănătos decît atunci cînd se bucură de pace; ea este aceea care dă vigoare cetăților, care menține ordinea printre cetățeni; ea investeste legile cu forța care le este necesară [...] într-un cuvînt le asigură popoarelor fericirea, năzuința a oricărei societăți [...].

Războiul, dimpotrivă, pustiește satele, făcînd să domnească dezordinea; legile sînt forțate să tacă, față de încălcările pe care el le provoacă; războiul face ca libertatea și proprietatea cetățenilor să fie nesigure; el tulbură și duce la negliarea comerțului; cîmpurile părăsite rămîn necultivate.

Victoriile cele mai răsunătoare nu pot desăgubi o națiune de pierderea mulțimii de cetățeni ai săi pe care îi sacrifică războiul; victoriile obținute în război produc răni adînci pe care numai pacea le poate vindeca [...].

VOLTAIRE

DICȚIONAR FILOSOFIC (1763)

[...] Ce importanță au omnia, binefăcerea, modestia, cumpătarea, blîndețea, mila, atîta vreme cît o jumătate oca de plumb azvîrlit de la șase sute de pași îmi zdrobește trupul și pier la douăzeci de ani în chinuri cumplite, în mijlocul a șase mil de muribunzi, în vreme ce ochii, care mi se deschid pentru cea din urmă oară, zăresc orașul în care am

văzut lumina zilei trecut prin foc și sâmbie, atîta vreme cît ultimele sunete pe care mi le aud urechile sînt strigăte de femei și copii care își dau sufletul printre ruine, și totuși pentru prelinsele interese ale unui om pe care nu-l cunoaștem [...].

IMMANUEL KANT

ESEU DESPRE PACEA ETERNĂ (1795)

PRIMUL CAPITOL REFERITOR LA ARTICOLELE PRELIMINARE ÎN VEDEREA PĂCII ETERNE A STATELOR

1. Nici un tratat de pace nu poate fi considerat ca atare dacă el cuprinde o temei nemărturisit pentru un război viitor...

2. Nici un stat independent (mic sau mare, nu are importanță) nu poate fi dobindit de către un alt stat pe cale de moștenire, schimb, cumpărare sau donație...

3. Armatele regulate trebuie să dispară total cu timpul [...].

PIERRE JOSEPH PROUDHON

RĂZBOIUL ȘI PACEA

[...] Pacea semnată cu cuțitul la gît înseamnă totdeauna o suspendare a ostilităților; pacea făurită la o consfătuire de economisți și de puritani ar stîrni risul [...]. Omenirea muncitoare este singura în stare să pună capăt războiului făurind un echilibru economic, fapt care presupune o răsturnare radicală în concepții și obiceiuri [...].

LEV NIKOLAEVICI TOLSTOI

CITEVA CUVINTE ÎN LEGATURĂ CU „RĂZBOI ȘI PACE“

[...] Un eveniment în care milioane de oameni se ucid între ei nu poate avea drept cauză voința unui singur om; după cum un singur muncitor nu poate săpa un munte, un singur om nu poate forța cîinele să se lăseze de mîi de oameni să moară [...].

Și totuși, pentru ce s-au ucid între ei milioane de oameni atunci cînd nici unul nu putea ca, prin aceasta, să se simtă mai bine și cînd toți erau amenințați să se afle într-o stare mai proastă ? Cine le-a ordonat ? De ce au făcut-o ? Iată întrebarea pe care, s-ar părea, și-o pune fiecare [...].

THOMAS WOODROW WILSON

DISCURS ÎN SENAT (22 Ianuarie 1917)

[...] Egalitatea națiunilor, pe care trebuie să se fundamenteze pacea pentru a fi durabilă, trebuie să fie o egalitate în drepturi; garanțiile reciproce nu trebuie să accentueze deosebiri care să decurgă din faptul că națiunile sînt mari sau mici, puternice sau slabe. Dreptul trebuie să se bazeze pe forța comună, nu pe forța individuală a națiunilor, a căror înțelegere va garanta pacea [...].

PACTUL SOCIETĂȚII NAȚIUNILOR (1920)

Marile puteri contractante,

Considerînd că, pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și a garanta pacea și securitatea, este important :

Să se asume unele obligații de a nu se recurge la război ;

Să se întreprindă relații internaționale deschise, bazate pe pace și pe onoare ;

Să se respecte riguros prevederile dreptului internațional recunoscute de acum înainte ca reguli de conduită efectivă a guvernelor ;

Să se procedeze astfel, încît să domnească justiția și să se respecte cu scrupulozitate toate obligațiile tratatelor în relațiile reciproce ale popoarelor organizate...

Să se adopte acest Pact care instituie Societatea Națiunilor.

■ PACEA-năzuință, pacea-obiect de studiu și reflecție, pacea-program politic sau temă literară, iată cîteva dintre ipostazele păcii puse în evidență de texte memorabile, reunite într-o prestigioasă antologie apărută sub egida UNESCO.

Organizația, care își semna Actul constitutiv în 1945, cînd ruinele lăuate de războiul abia încheiat fumegau încă, organizația care și-a făcut un titlu de glorie în a „înălța zidurile de apărare ale păcii în cugetul oamenilor“, contribuie, prin publicarea acestei antologii de excepție, la o operă cu adevărat cea mai nobilă dintre finalitățile statului său internațional.

Se află în antologie străvechi formule de armistițiu, cugetări, poeme, eseuri, discursuri, pacte consacrate păcii. Ele relevă „dincolo de particularitățile istorice și culturale — așa cum afirmă în prefață Amadou Mahtar M'Bow, directorul general al Organizației — continuitatea și comuniunea de aspirații ale omenirii“ în lupta ei pentru înțelegere și cooperare de-a lungul mileniilor.

În concepția antologiei UNESCO „pacea nu este un vis, un refugiu pentru sufletele frumoase, nici chiar o speranță a lumii de mîine, ci o sarcină politică a zilei de astăzi“.

Preocupați de a „deschide un drum către pace“, nenumărații cercetători, profesori, savanți care au ajutat la întocmirea acestei culegeri nu s-au oprit numai la cuvintele frumoase care s-au rostit despre pace, ci au trecut în revistă nenumăratele încercări pe care le-a făcut omenirea de-a lungul timpurilor de a da un statut juridic păcii, de a face din ea o normă de conviețuire, o garanție pentru viitor.

Textele antologiei au fost în chip fericit reunite astfel, încît să ilustreze cîteva idei directoare : „Pace și război de-a lungul secolelor“, „Fundamentele păcii“, „A construi pacea“. Orice de variație le este proveniența sau epoca în care au fost zămislite, textele reunite sub aceste idei generoase constituie remarcabile pledoarii pentru pace.

Se află de pildă în paginile antologiei tratatul de pace încheiat

ALBERT EINSTEIN

[...] De aceea aș vrea să pun următoarea întrebare : Să fie oare o dovadă de neiertată naivitate dacă sugerez celor care sînt la putere să decidă de comun acord că pe viitor orice conflict ar trebui reglementat pe cîl constituționale și nu cu prețul sacrificării nesăbuite a unui mare număr de vieți omeniești ? Atunci cînd o asemenea hotărîre va fi fost luată cu îndrăzneală, nimic nu ar mai fi „imposibil“. Dar ar trebui ca ea să fie urmată de o altă măsură și să ne asigurăm că nici o națiune nu va fi în stare să recurgă la propriul său arsenal militar în scopul de a-și impune voința altor națiuni [...].

Atîta vreme cît națiunile nu vor oferi într-adevăr garanții împotriva agresiunii, ele vor continua, în mod inevitabil, să se pregătească de război. Și istoria ne este martoră că atunci cînd se fac pregătiri de război, se ajunge totdeauna la el [...].

BERTRAND RUSSELL

VA SUPRAVIEȚUI OARE OMUL ? (1955)

[...] Un război care ar folosi bombe cu hidrogen ar putea să pună capăt rasei umane. O minoritate ar pleri dintr-o dată, în vreme ce majoritatea s-ar stinge la capătul unei boli lungi și cumplite : dezintegrarea lentă... Oamenii abia izbytesc să-și imagineze că amenințarea plancază nu numai asupra omenirii pe care o întrevăd cu dificultate, ci, totodată și mai ales, asupra lor înșeie, asupra copiilor și nepoților lor [...].

PABLO NERUDA

MĂRTURISESC CĂ AM TRĂIT

[...] Niciodată nu am conceput lupta ca fiind altceva decît un mijloc de a sfîrși cu lupta. Niciodată nu am conceput asprimea ca fiind altceva decît un mijloc de a sfîrși cu asprimea. Am urmat un drum deoarece cred că acest drum ne

de Ramses al II-lea cu Hattousilis, regele hititilor, străvechi poeme rituale africane, cugetările referitoare la pace sau război ale lui Platon, Erasmus, Diderot, Pablo Neruda, J. F. Kennedy, textele solemne ale unor cunoscute convenții internaționale, toate pledînd, în ciuda marilor diferențe de ton, aceeași înaltă cauză a păcii. Pledoarii la fel de convingătoare pentru o lume fără arme se află de pildă într-o naivă poveste somaleză cu aer de fabulă, ca și în strălucitele cugetări ale lui Immanuel Kant din celebrul său „Eseu asupra păcii veșnice“, iar versurile-îmne ale lui Paul Eluard au o vibranță care se apropie, în sinceritatea ei, de aceea a unui străvechi cîntec din Guineea, dedicat păcii. Căci, fie că se rostesc în discreta calligrafie lirică a unui poet persan, în fraza turnată în bronz a lui Voltaire, în lamentația cu accente de tam-tam a poetului Bernard Dadié din Coasta de Fildeș, pacea inspiră tuturor semnatarilor acestei antologii aceeași imperioasă strădanie de a sonda rațiunile sale adînci, de nezdruccinat, precum și căile prin care se poate ajunge la ea. Și a înțelege cît este de universală aspirația către pace, a înțelege în ce acord perfect se poate rosti ea, a avea în fața ochilor dovezi palpabile ale acestui acord, cred că este nu numai reconfortant, dar și promițător pentru victoria posibilă a celor care luptă astăzi, într-un uriaș consens mondial, pentru pacea atît de primejduită a lumii.

Din materia-tezur a acestei antologii, redăm cîteva din textele pe care le-am socotit deosebit de grăitoare.

M. C.

conduce pe toți spre o împăcare permanentă. Lupt pentru această bunătate generală, multiplicată, ineputabilă [...].

Scriu aceste rânduri știind bine că deasupra capetelor noastre, deasupra tuturor capetelor, planează pericolul bombeii atomice, al catastrofei nucleare, care nu va cruța pe nimeni, care nu va cruța nimic pe Pămînt. Oricum, aceasta nu mă descurajează. În clipa de cumpănă, de agonie, știu că lumina va pătrunde în ochii întredeschisi. Ne vom înțelege cu toții. Vom progresa împreună. Și această speranță este de neînălțurat [...].

JOHN FITZGERALD KENNEDY

DISCURS LA UNIVERSITATEA AMERICANĂ, WASHINGTON D.C. (10 iunie 1963)

Nu există o cheie simplă, unică pentru această pace; nu există formulă magică sau miraculoasă care să poată fi adoptată de către una sau două puteri. Adevărata pace trebuie să fie produsul eforturilor a numeroase națiuni, suma a numeroase acte. Ea trebuie să fie dinamică, nu statică, să evolueze, spre a putea răspunde întrebărilor ce se pun fiecărei noi generații. Căci pacea este o evoluție, un mod de a rezolva problemele [...].

MARTIN LUTHER KING

SINGURA REVOLUȚIE (1967)

[...] Nutresc încă visul că într-o bună zi se va pune capăt războiului, că oamenii își vor preschimba săbiile în brăzdare de plug și sulile în curățitoare de crengi, că națiunile nu se vor mai ridica unele împotriva altora și că nu se vor mai gîndi niciodată la război. Mai nutresc visul că într-o zi mielul și leul se vor odihni unul lângă celălalt, că toți oamenii se vor așeza sub umbrarul lor și sub smochinul lor și că nimeni nu se va mai teme [...].

Prezentare și traducere
Mariana Ceașu

Premiile Lenin pentru literatură și artă

● Premiile Lenin pe anul 1982 au fost atribuite următorilor creatori în domeniul literaturii și artei: poetul Mikola Bajani pentru volumul de versuri *Semne*; colectivul de realizatori ai filmului *Karl Marx. Anii de tinerețe* (Lev Kulidjanov, Anatoli Grebnev, Boris Dobrodeev, Vadim Iusov, Venčeslav Kisev, Renate Blüme); Kirill Lavrov, pentru interpretarea rolului lui Lenin în spectacolul *Recitind din nou...*; Dmitri Nalbandian, pentru seria de tablouri con-

sacrate lui Lenin; Evgheni Nesterenko, pentru interpretarea partiturii lui Ivan Susanin din opera cu același titlu de Glinka, precum și pentru alte creații; Natalia Saț, pentru concertele și spectacolele realizate în ultimii ani la Teatrul muzical pentru copii din Moscova (premiul pentru opere de literatură și artă adresate copiilor); Otar Taktakishvili, pentru opera muzicală *Răpirea lunii* și Concertul pentru vioară și orchestră.

„Scurtă istorie a literaturii germane”

● Realizată de un colectiv de autori din R.D. Germană, lucrarea *Kurze Geschichte der deutschen Literatur*, apărută recent în editura „Volk und Wissen” din Berlin, a fost prezentată în paginile ziarului „Neues Deutschland” ca o operă științifică de mare interes. Trecind în revistă o mie de ani de istorie literară a germanilor, volumul face analiza marilor epoci creatoare, curentelor și școlilor literare, precum și a interferențelor dintre

literatură și ansamblul vieții sociale, culturale și politice, a confluențelor cu literaturile altor popoare. Cele 831 de pagini de text sunt completate de ilustrații, tabele, indexuri. Dincolo de inevitabilele goluri de informare și inadecvări de interpretare, *Scurtă istorie a literaturii germane* este apreciată ca fiind un util instrument de lucru și în același timp o lectură agreabilă. (La imagine, o ilustrație din secolul al XVI-lea.)

Nastratin Hoge și prima operetă uzbekă

● Teatrul de Comedie Muzicală din Tashkent, capitala R.S.S. Uzbekistan, a prezentat de curind prima operetă uzbekă, avându-l ca erou pe Nastratin Hoge (Hogea Nasreddin), acest „Păcălă al Orientului”. Muzica operetei este semnată de compozitorul uzbek Enmark Salihov, autor de lucrări simfonice și al unor cintece de estradă de mare popularitate. Libretul este datorat lui Viktor Vitkovici. Acțiunea operetei se desfășoară la curtea emirului din Buhara, iar cadrul clasic se bazează pe un suculent umor popular și pe tradițiile spectacolului muzical teatral. Reprezentând un succes remarcabil, opereta „Hogea Nasreddin” a determinat și alte teatre de comedie muzicală să includă în repertoriul lor. După cum notează muzicologul V. Savranski în „Pravda”, „se pare că noului născut al scenei muzicale uzbecă îi este sortită o existență desfășurată pe un amplu spațiu geografic”.

„Lumina”

● Recentul număr al revistei de literatură, artă și cultură, „Lumina”, care apare la Pănciova, cuprinde, pe lângă articole social-politice sau din domeniul istoriei relațiilor româno-sirbe, versuri de Mariana Martin și Aurora Rotariu-Planjanin. Revista consacră totodată mai multe pagini de versuri și un eseu semnat de Taras Kernauner, poetul lui Edvard Kocbek (n. 1904) care a înecat din viață anul trecut. Kocbek, considerat cel mai mare poet sloven de după Presern, a publicat primul volum de versuri în anul 1934 și abia după 29 de ani, în 1963, și-a publicat cea mai bună carte a sa — *Spaimele*.

A fi negru în America

● În vîrstă de 56 de ani, John A. Williams (în imagine) a scris pînă acum multe cărți de beletristică și de proză eseuistică, reportericească etc., a căror temă majoră este: a fi negru în America. Noul său roman, intitulat *Click Song*, pare a fi, în parte cel puțin, autobiografic. Eroul principal este un scriitor negru, erou din cel de al doilea război mondial, profesor universitar de engleză (întocmai autorului), care serie bine dar nu are succes. Prietenul său cel mai bun, un alb,

este și el scriitor, dar cu mare succes de librărie și de critică. Bine lansat de editor, acesta cucerește chiar un premiu literar de mare prestigiu. Compararea se strecoară în sufletul scriitorului negru, amărîndu-l, deteriorîndu-i obiectivitatea judecăților și justicierea reacțiilor. Recenzind cartea, un cronicar al săptămînalului „Time” scrie: „E ca și cînd autorul își impune să numere pînă la zece, astfel încît romanul său să nu explodeze în autobiografie”.

Romancierul Henry Lopez

● În vîrstă de 45 de ani, fost prim ministru al Republicii Populare Congo, Henry Lopez (în imagine), fost consilier al directorului general al UNESCO, Amadou Mahtar M Bow, a devenit recent director general adjunct al acestei importante or-

ganizației internaționale a educației, științei și culturii. De formație istoric, Henry Lopez și-a început cariera fiind încă foarte tînr. A fost profesor, apoi funcționar superior în ministerul Educației naționale din Congo. Timp de doisprezece ani (1968—1980) a ocupat diverse funcții guvernamentale, încredințându-se, succesiv, funcțiile de ministru al educației și Afacerilor externe, de prim ministru și ministru de finanțe. În tot acest timp, și-a cultivat cu asiduitate și vocația de scriitor, publicînd trei romane — *Tribaliques*, *Sans Tam-tam*, *La Nouvelle Romance* —, toate consacrate eliberării naționale și procesului de statonnicare a noului stat Congo.

Congres asupra istoriei științei la arabi

● De curind s-a ținut cel de-al VI-lea Congres privind istoria științei la arabi, sub egida Universității din Alep, vechi și cunoscut centru cultural al Siriei de nord. Tema dezbătută de actualul congres la care au participat oameni de știință arabi și europeni au constituit-o traducerea și creația originală, precum și rolul arabilor în progresul civilizației mondiale în timpul Califatului abbasid (750—1258). În această perioadă, datorită activității organizate și sistematice a unei academii sule generale, „Casa înțelepciunii”, au fost traduse principalele opere

ale filosofiei, medicinei, matematicii, astronomiei și altor științe ale Greciei antice, punîndu-se bazele trainice ale unei intense și valoroase creații științifice în toate aceste domenii. Transpuse ulterior în limba latină, lucrările tîlmăcite de arabi au reprezentat primul contact al Occidentului medieval cu cultura arabilă, înainte ca Renașterea să redescopere sursele originale ale civilizației Eladului. Grație activității științifice din epoca abbasidă, o serie de cuceriri științifice și tehnice ale popoarelor Orientului au fost transmise Europei.

Marietta Șaghinian

● A înecat din viață, la Moscova, în vîrstă de 94 de ani (n. 1885), cunoscuta scriitoare sovietică Marietta Șaghinian, deținătoare a Premiului de Stat (1951) și a Premiului Lenin pentru literatură (1972). Cunoscută în special ca prozatoare, autoare a unor romane-cronici inspirate din războiul civil, Revoluția din Octombrie și construcția socialismului în U.R.S.S., Marietta Șaghinian a publicat și versuri adunate în volumele *Primele întîlniri* (1909) și *Orientalia* (1913), precum și studii de istorie literară despre *Taras Șevcenko* (1946) și *Goethe* (1952). Dintre lucrările în proză, cele care au consacrat-o sînt volumele *Familia Ulianov* (1938—1957) și *Hydrocentrala* (1930—1931).

98 721 scrisori...

● ...cuprind cele două volume de *Correspondență* a lui Lewis Carroll apărute în Anglia. *Correspondența* lui Carroll, alias Charles Lutwidge Dodgson (1832—1898), de la a cărui naștere s-au împlinit anul acesta 150 de ani, evidențiază faptul că autorul lui *Alice în Țara minunilor* (1865) a opus povestirii sentimentale a epocii victoriene o literatură pentru copii, de o bogată fantezie, în care predomină umorul absurd și satira. Pe lângă cele 98 721 scrisori, cele două volume de *correspondență* mai inserază în paginile lor scrieri din tinerețe ale lui Carroll, precum și numeroase fotografii de epocă și ale scriitorului.

Carl Orff

● Presa mondială consacră articole celui care a fost Carl Orff (1895—1982), celebru compozitor german care a ignorat complexe stiluri moderne pentru a-și făuri un foarte personal idiom inspirat din melosuri populare și ritmuri ele-

mentare. În *Carmina Burana*, cantata creată în 1936, bazată pe scrieri culese în secolul XIII, Orff (în imagine) a folosit tonuri simple, viguroase și cînturi corale pentru a celebra bucuriile fundamentale ale vieții. A colaborat apoi chiar la un primitivism mai stilizat în operele *Antigona* (1947—48) și *Oedip, tiranul* (1959).

Am citit despre...

Sfîrșit de lume

PE JULY nu-l chema de fapt July, ci Mwawate, „July era un nume pentru uzul albilor”. În cei 15 ani petrecuți ca „boy” în serviciul familiei Smales — oameni foarte cumsecade, liberali convinși că sud-africanii, indiferent de culoare, au tot dreptul la existență liberă în propria lor țară — care s-au purtat totdeauna cu el cu considerația cuvenită unui semen, unui egal, el nu le făcuse onoare de a-și dezvălui identitatea reală. Au aflat-o întîmplător după ce, prinși între focurile unui (viitor, ipotetic) război civil, au fugit, în ultima clipă, din Johannesburgul bombardat și au fost (generos!) adăpostiți de July la ai lui, într-un ținut sălbatic situat la o mie de kilometri de orașul lor.

Neamul lui July este, așadar, un roman de anticipație politică, povestea arhitectului Bamford Smales și mai ales a soției sale, Maureen, care, împreună cu cei trei copii ai lor, așteaptă limpezirea apelor într-un bordei de lut, sub protecția fostului lor slujitor.

Neamul lui July este și romanul răsturnării relației stăpîn-servitor, temă destul de bătută în literatură. Invitația la înțelegerea mai generală a procesului e implicită. Citisem — cu aproape un an înainte de apariția cărții — *Scrisoare din cel de-al 153-lea stat*, corespondența Nadinei Gordimer din „The New York Review of Books” la 18 săptămîni după proclamarea Republicii Zimbabwe, și imi vine să cred că un episod al dezbaterii parlamentare, la care a asistat și pe care l-a povestit și analizat pe larg, i-a dat ideea acestei cărți. Dacă nu cumva, dimpotrivă, tocmai pentru că luera la ea, a atribuit semnificații speciale controverselor parlamentare în jurul unei prevederi a unui proiect de lege privind concedierea ilegală a servitorilor și luarea în considerare a reclamațiilor acestora. „Întrucît albi sînt (aproape în exclusivitate) stăpîni, iar negrii — servitorii, dezbaterile se desfășura — nota ea — fără ca vreuna din părți să recunoască fățiș acest lucru, după scenariul clasic, și așa fi fost în stare să le suflu, din galeria publicului, dialogul care a urmat. Voci ale trecutului sunau spart în gura prezentului.

Nadine Gordimer analizează cu finețe conflictul dintre tentativa soților Smales de a-l trata, la el acasă, pe July, ca pe o gazdă respectabilă, ca pe prietenul de

zile grele, nu ca pe un „boy”, și refuzul încăpățînat al acestuia de a accepta noua convenție. Maureen, personajul principal al cărții, va sfîrși prin a înțelege „ce era el, pentru că nu putea să fie altceva, și cum tînuise ca acest lucru, pentru a-l face să se conformeze ideii ei despre ce-ar fi trebuit să fie. Din punctul lui de vedere, însă, a fi inteligent, cîștit, demn, în ochii ei, nu însemna nimic: măsura lui, ca om, era luată în altă parte și de alții. Ea nu era mama lui, soția lui, sora lui, prietena lui, neamul lui”.

Evoluția pe mîche de cuțit a relației Maureen — July, anevoioasă comunicare între adultii Smales și familia neanglofonă a lui July în contrast cu rapida, deplină comuniune a copiilor neperversiți de prejudecăți socio-culturale. Șocul întîlnirii dintre albi progresiști, luminați, și ultrareacționarul sef de trib al lui July, gata să apere cu arma în mîpă regimul racist de la Pretoria pentru că reprezenta statu-quo-ul și mai ales drama celor care, ca soții Smales (sau ca Nadine Gordimer!), au rămas pînă se făcuse prea tîrziu în țara lor, în singura lor țară, în țara lor dragă sortită pieirii din cauza tembeleii orbiri a liderilor ei — iată cîteva din promițătoarele chei de lectură ale acestei cărți dense, scrisă în engleză simplă, limpede, expresivă, proprie prozei sud-africane de substanță.

Neamul lui July se poate citi însă și așa cum m-am simțit îndemnat să-l citesc eu, ca romanul adaptării forțate a omului civilizat la degradarea condiției sale de viață. Cine a cunoscut sau e în stare să-și imagineze tragedia războiului, alte vremuri de bejenie, de cufundare în mizerie, va fi sensibil la căderea din paradisul confortului de la sine înțeles (electricitate și telefon, frigider și ziare, cameră de baie și salubritate, igienă, în toate ipostazele lor de uz curent, mîncare consistentă, variată, gătită cu dichis, îmbrăcăminte potrivită și — pur și simplu! — încălțăminte) într-o existență lipsită de cele mai rudimentare înlesniri. Toată ziua desculți prin noroi — aici „nu mai putea fi vorba să-și schimbe zilnic șosetele și chiloții” — hrăniți cu mixturi de ierburii și cu alte produse ale pădurii pe care înainte nu le-ar fi considerat alimente, bind apă de riu, cu siguranță infestată, și dormind în devălmașle cu găinile, „copiii au început să tușască în somn, tusca aceea soare pe care o au veșnic copiii negri”. Cum rezistă spiritul la asemenea umiliri și regresii fizice? Cum se văd, unul pe celălalt, izgoiți din paradis lipsiți de atribuțiile exterioare ale demnității lor? Neamul lui July este o carte despre supraviețuire atunci cînd viața nu mai e viață.

Felicia Antip

„Visul din pavilionul roșu” ca temă filatelică

● Celebrul roman **Visul din pavilionul roșu**, al marelui scriitor chinez Cao Xueqin (?—1763) a

inspirat o serie de timbre filatelice emise în R.P. Chineză și intitulată „Visul din pavilionul roșu

— cele douăsprezece frumoase din Jinling” (în imagine — o selecție din această serie).

Scriitorii și pacea

● În cadrul Congresului internațional al scriitorilor de la Köln (18—25 iunie) sînt programate Zi-lele literaturii internaționale — Interlit —, sub motto-ul „Scriitorii contemporani și pacea — limite și posibilități”. Dezbaterile în jurul acestei probleme se vor desfășura în cadrul a patru seminarii. La sfîrșitul manifestării este prevăzută o adunare publică unde autori cunoscuți vor informa despre acțiunile în favoarea păcii inițiate în țările lor. După cum a anunțat Gerd Hofmann, membru în conducerea Asociației scriitorilor vest-germani, Apelul pentru pace al scriitorilor europeni însu-mează, pînă în prezent, 2.700 de semnături.

Un film controversat

● Cenzura braziliană a interzis difuzarea filmului „Înainte Brazilia” realizat de regizorul Roberto Farias. Pelicula, pregătită pentru ediția din acest an a festivalului de la Cannes, se ocupă de activitățile paramilitare ale grupărilor fasciste din anii ’70. Se pare că funcționarii cenzurii au fost șocați mai ales de scenele de tortură din film. Decizia a contrariat cercurile de specialitate deoarece filmul a fost distins cu premiul I, la cel mai important festival brazilian al filmului, desfășurat în luna martie, la Gramado. Directorul societății Embrafil, care a asigurat două treimi din cheltuielile de producție, a fost nevoit să demisioneze la puțin timp după succesul înregistrat de film la Festivalul de la Gramado.

„Scriitorul și ilustratorul”

● Astfel se intitulază albumul care grupează ilustrațiile de pictorul sovietic Iliia Glazunov la opere ale unor scriitori și poeți ruși, apărute în editura „Izobrazitelnoe Iskusstvo” (Arta figurativă). În introducerea sa, scriitorul Vladimir Solouhin reflectează asupra rolului artistului care ilustrează o operă literară sau alta. Autorul subliniază comunitatea de gând și sentiment ce se naște între scriitor și ilustratorul operei sale.

Opera „Electra” filmată

● La Viena a fost realizată o adaptare cinematografică a operei „Electra” de Richard Strauss. Rolul titular este interpretat de Leonie Rysanek.

André Breton

● Ultimul număr apărut (4/1981) al publicației trimestriale „Revue des sciences humaines” este consacrat în întregime poetului André Breton (1896—1966). Dintre cele două studii inserate aici menționăm *Le Surrealisme interdit* de Jean-Luc Steinmetz, *Écriture automatique et instance du sujet* de Claude Abastado, *Le Poète et la statue* de Jean Decotignies și, în fine, „H”: *L'Enigme au-delà de l'enigme* de Roger Little.

Cintecul lui Jamandu Palacios

● Unul dintre cei mai reputați cîntăreți revoluționari din America Latină, uruguayeanul Jamandu Palacios trăiește din 1975 în exil în Spania, unde, pe lângă apreciația activității concertistice, participă intens, prin arta cîntecului sau prin acțiune directă, la ceea ce el consideră esențial în lumea contemporană: lupta pentru pace, pentru preîntîmpinarea unui război nuclear. Și-a început cariera în anul 1958 și pînă la plecarea forțată din patria sa a slujit cu devotament cauza poporului uruguayean, interpretînd cu deosebit succes cîntece pătrunse de spirit revoluționar. Într-un interviu acordat ziarului „Diario” din Lisabona, Palacios înfățișă greutățile pe care le-au întâmpinat oamenii de cultură progresiști din țara sa după instaurarea dictaturii militare din 1973, arătînd că nu există interpret de cîntece populare care să nu fi trecut prin ororile închisorilor. Mulți dintre ei au fost nevoiți

să-și părăsească țara, dar ștafeta lor a fost preluată de participanții la mișcarea ilegală care continuă să poarte stindardul înălțat de generația mai veche.

După „Oscar”

● Statueta simbolizînd premiul „Oscar” primit de Henry Fonda pentru rolul său din filmul *On Golden Pond* i-a fost predată de fiica sa, Jane, acasă, unde este în convalescență. (în imagine). Realizat pe baza unui

scenariu scris de actorul Ernest Thompson și regizat de Mark Rydell, filmul pare să fie cel mai apreciat de public dintre toate filmele distinses cu premiile din ultima ediție a „Oscarului”.

Inițiere în artă

● „Imagique” este titlul noii colecții adresată copiilor de către „Larousse-Jeunesse”, descoperire a imaginii prin modalități accesibile și atrăgătoare pentru cei mici. Fiecare carte este o poveste ale cărei episoade alcătuiesc, ca într-un mozaic, un element de imagine. La sfîrșit, prin asamblarea tuturor elementelor, este recompusă imaginea totală. Primele titluri: *Un matin à Venise*, inspirată dintr-un tablou de Canaletto, *La Gare de Claire*, bazată pe o pictură de Paul Delvaux, *Voyage dans un timbre*, după un timbru din Canada, *Alchimist mirebolant*, inspirată după o operă de Joan Miró.

Ecranizare

● Romanul *Întoarcerea soldaților* al scriitoarei Rebecca West este ecranizat de regizorul Alan Bridges. Într-o distribuție care include ca interpreți pe Julie Christie, Glenda Jackson, Ann Margaret, Allan Bates.

La modă, romanul istoric

● Spre surprinderea editorilor francezi, romanul istoric cunoaște de citiva timp o revenire, fenomen apreciat de specialiști ca un simptom al perioadelor de criză. De mare succes se bucură cărți ca *Wilhelm Cuceritorul* de Guy Rachet, *La Bongainvillee* de Fanny Deschamps, *Princesse Renaissance* de Jacqueline Monsigny, *L'Exil de Babylone* de Marc Flament, *La Nonne militaire d'Espagne*, singurul roman istoric al lui Thomas de Quincey și multe altele. Concluzia unui critic: vara 1982 va fi foarte caldă. Pe planul lecturii, o certitudine: cititorii vor visa la splendorile, lubrile și marile frămîntări de odinioară.

Premiile Athinai și Olympia

● Decernat la Atena de Fundația Alexandre Onassis — printr-un juriu internațional alcătuit din personalități proeminente, premiul Athinai (1981) a fost atribuit doctorului Bernard Kouchner, președinte și fondator al organizației „Medicii lumii”, pentru asistența medicală asigurată în regiunile lumii victime ale războiului și catastrofelor naturale. Același juriu a decis atribuirea premiului Olympia (1981) arheologului grec Manolis Andronikos, profesor la Universitatea din Salonic, care a condus săpăturile primei capitale cunoscute a Macedoniei, Vergina.

Sub semnul centenarului Stravinski

● A 45-a ediție a festivalului muzical de la Florență — Maggio musicale — se va desfășura anul acesta sub semnul centenarului Stravinski. Concertul inaugural a fost dirijat, la 27 aprilie, de Ricardo Mutti. În programul festivalului mai figurează: opera *Cariera unui libertin* — în regia lui Ken Russell, baletul *Cintecul privighetorilor și Sărutul zmei*.

„Documente privind istoria României din colecții britanice”

■ ORGANIZATA în colaborare cu prestigioase instituții britanice (Biblioteca Britanică din Londra, Bodleiană din Oxford, Muzeul Victoria and Albert, Muzeul din Carlisle, bibliotecile Universității din Liverpool și a Școlii de studii slave și est-europene din Londra), expoziția deschisă la Muzeul de artă oferă prilejul întâlnirii cu manuscrise, documente și lucrări artistice de excepțională valoare, pentru prima oară reunite, grupate astfel încît să ilustreze momente de deosebit interes din istoria noastră.

Printre cele 41 de exponate provenite din colecțiile britanice, fericit plasate în contextul istoric și artistic original prin asocierea cu un mare număr de piese selectate din fondurile Bibliotecii Academiei, Bibliotecii centrale de stat și ale Arhivelor Statului, se află unicate reprezentative pentru cultura medievală românească, manuscrise și documente referitoare la primele contacte româno-britanice, texte dedicate unor momente sau personalități cu deosebită pondere în textura politică și culturală a sud-estului european, pasaje din cronici, adevărate fresce ale momentelor de cumpănă, note și însemnări de călătorie, surse documentare de primă mînă pentru viața de toate zilele din secolele XVIII—XIX. Cităm, cronologic, ca prime mărturii pentru vechimea contactelor româno-britanice, inscripția romană din secolul II e.n. care atestă prezența unei unități militare formată din daci în provincia Britania, inscripție ornată cu renumita sabie curbă dacică (sica), scrisoarea lui Petru Cercul către secretarul reginei Elisabeta, document pe care se află primul sigiliu cunoscut cu text românesc, salvconductul reginei Elisabeta acordat lui Ioan Bogdan, principe al Moldovei, scrisoarea lui Carol al II-lea către sultanul Mahomed al IV-lea prin care regele Angliei intervine în sprijinul fostului domn al Moldovei, Gheorghe Ștefan, și alte documente ce

Mihai Viteazul — miniatură în culori din Istoria domniei lui Mihai Viteazul de Gheorghe Palamed

trebuie reamintite dacă evocăm, oricît de succint, momentul istoric care le-a dat naștere.

Multe dintre manuscrise prilejuiesc, suplimentar, și cunoașterea nemijlocită a unor procedee artistice predominante în epocă. Amintim, în acest sens, excepționalul *Tetraevangel* scris la porunca țarului Ivan Alexandru al Bulgariei la Tirnovo, între anii 1356—1357, împodobit cu 368 miniaturi în aur și culori, răscumpărat de Alexandru cel Bun, donat apoi, după două secole, unei mînăstiri de la Muntele Athos. De aici va fi achiziționat de călătorul și colecționarul englez Robert Curzon și adus, la 1873, în Anglia. Nu pot fi omise nici *Istoria otomanilor* de Sinan Celebi, tetraevangelul scris la porunca domnilor români, *Istoria domniei lui Mihai Viteazul* scrisă în greacă de Gheorghe Palamed, cu un puțin cunoscut portret al voievodului, albumul dedicat costumelor populare din Transilvania secolului XVII, *Didahiile* lui Antim Ivireanul sau portulanul și hărțile din secolul XVI. Toate aceste piese capătă valențe deosebite și pentru un ochi mai puțin avizat prin asocierea cu numeroase stampe, gravuri, portrete, peceti și sigilii, hărți, scheme și documente de factură apropiată destinate reconstituirii complexe a epocii. Formulă de prezentare de mare eficiență la succesul căreia a contribuit, în mare măsură, și catalogul editat cu acest prilej.

Inscrisă printre manifestările ilustrative pentru promovarea sistematică a spiritului de cunoaștere reciprocă și colaborare activă între popoare prin valorificarea complexă a patrimoniilor culturale naționale, expoziția deschisă la Muzeul de artă oferă posibilitatea unor întâlniri rare, emoționante, cu mărturii ale spiritualității noastre aflate la loc de cinste în colecțiile britanice.

Mihai Pascu

Portulan din secolul XVI, pergament. Include și Țara Românească. Suveranii, cetățile, fauna caracteristică fiecărei regiuni sînt reprezentate prin miniaturi în culori

Cel mai bun Yves Montand

■ SPECTACOLUL dat de Yves Montand la Olympia și care, prin intermediul televiziunii, a ajuns pînă la noi, ține în bună măsură de miracol. Am putut vedea un Yves Montand de 60 de ani, cu fața trasă și ridurile marcate — cu figura stîrind de sudoare și epulzată, dar înfinit preferabil măștii de tinerete, frumosului nonsalant care ne cînta, înconștient, *J'aime flâner sur les Grands Boulevards*. Ar trebui ascultate din nou toate cîntecele programului, aproape rostite cu o voce acum voalată, dar profundă, pentru a constata că există și miracole inverse — cîntăreți ce ating perfecțiunea în pragul senectuții.

„Este un tînr de statură înaltă, cu trupul drept și zvelt, cu dinții sănătoși, cu coamă țepoasă. Are o figură inteligentă și mobilă, voce plăcută de tenor baritonal... Mecanica lui corporală funcționează cu mare ușurință. Aleargă frumos. Totul se întîmplă fără nici o efortare. Este un actor și știe să se dedubleze”. Pagina lui Tudor Vianu despre Yves Montand, scrisă în 1956, cu prilejul vizitei făcute la București, este una antologică. Dacă o luăm drept punct de referință, metamorfoza împlinită pare într-adevăr miraculoasă: artistul complet de acum nu mai „aleargă frumos”. Din textul lui Tudor Vianu se desprinde ușor subtextul unei existențe pe care Yves Montand însuși a renunțat-o. Cîntărețul se afla pe atunci în plină glorie de artist norocos, contestat de publicul de partea sa: era tînrul frumos care privea lumea prin ochelarii unui catheism simplist, foarte fericiți că aparențele planetare par a-i da dreptate.

A trebuit ca simpaticul cîntăreț al Parisului să trăiască experiența profundă a filmului și să devină

unul dintre cei mai mari actori de cinema; a trebuit ca meditația sfîșietoare și dezbaterile etice întîmă să se traducă în imagini din *Z* sau *Starea de asediu*; în fine, a trebuit să aibă loc o reconsiderare profundă a adevărurilor în care crezuse, pentru ca metamorfoza să se împlinească, iar junele vesel cu voce în falset să fie pe deplin substituit. La capătul unei evoluții în cele din urmă dramatice, pentru că a reflectat însăși evoluția epocii noastre, am ajuns să-l vedem pe cîntărețul de săptămîna trecută de la televiziune, pe Yves Montand cel de la Olympia 1982, alt om și alt artist. Cînd cîntă refrenele pariziene (despre Montsouris, *Il n'y a qu'à Paris*) sau cel despre pisca opusă ostentativ restului lumii, cîntărețul nu mai stîr-nește exuberantă: zîmbetul urcă la suprafața din străfundul unei imense tristeți. Feuilles mortes va fi recitat în prima lui parte, pentru a i se îngna doar refrenul. Dar asupra textelor, mai mult sau mai puțin rezistente în sine, dramatice sau confesive, se revărsa — din personalitatea interpretului — o artă covîrsitoare.

Bătrînețea cîntăreților este de obicei tristă. Dar vieti ca aceea a lui Yves Montand sînt făcute să răs-torne adevărurile curente și să transforme cîntul maturității deplin într-o apoteoză.

Mihai Zamfir

Praga — poduri peste Vltava

Orașul de pe Vltava

Cu vreo sută de kilometri înainte de aterizare la aeroportul Ruzine, am bănuț că primăvara nu a ajuns la Praga. Pe toată această distanță, prin hublourile avionului începuseră să se vadă distinct numai pâlcurile de pădure, cu verdele lor închis, aproape de negru, contrastând puternic cu stralul alb de zăpadă, care se așezase pe o bună parte a pământului Moraviei și Boemiei. Cu tot frigul și fulguiala, la Praga, datorită unei așezări mai adăpostite, zăpada nu se așternuse. Orașul își reflecta spre înaltul cerului acoperișurile țuguiate, din țigla roșie și cele plate din tablă strălucitoare, în bătaia intermitentă a razelor soarelui, scăpate prin goluri de nori.

Praga veche și Praga nouă, cea de aur și cea în construcție, Praga de ieri și Praga de azi, cu toată întinderea lor peste suburbiile și așezările cindva rurale, își dau mina într-o structură arhitectonică rațional-evolutivă, care nu afectează grav farmecul vechi, tradițional, al orașului și nu îndepărtează de acest farmec și de o anumită tradiție noile clădiri și cartiere. Suhloul praghez, privit de pe dealurile vechilor cartiere, arată ca „La defense”-ul parizian văzut de pe colina Montmartre. Dar Praga nu este atit orașul noilor cartiere, al aglomerațiilor urbane moderne, al construcțiilor obișnuite și utilitare. La Praga, în cea mai mare parte, noal se plantează stăruitor, programatic, în vechiul de mult constituit, durabil, viguros. Pe sub Praga veche șerpuiește azi metroul, iar în plin centrul orașului, la distanțe de numai câteva sute de metri unul de altul, trec trei pasaje subterane. Din cauza imbinării organice și necesare a construcțiilor noi cu cele vechi, orașul este răvășit în multe părți de șanțuri, canale, palisade, parapete, cărămizi, blocuri și dale de fier-beton, șine de tramvai retezate sau scoase, schele înalte și joase, țevărie de tot felul, la sol și la nivelul etajelor, toate dând impresia de lipsă de ordine și încurcând, de fapt, circulația, mai ales a pietonilor. Dar toate nu fac altceva decât să păzească, să stea de strață ordinei, instaurate de edilii orașului, pentru ca Praga de totdeauna să răzbată peste vremuri în „straiele” ei specifice, inconfundabile.

La Praga am ajuns în zi de sărbătoare. Dimineața, chiar pînă spre prinz, străzile erau aproape pustii. În parkinguri, aproape pretutindeni, automobilele — Skoda, Lada, Fiat, Volga, Trabant, Dacia și iar Skoda —, cită frunză și iarbă, „unul în altul”, se odihneau și ele înaintea începutului de săptămână. Ici-colo se auzea scîrțitul strident al cite unui tramvai, și acestea rare, ducind dintr-o parte în alta puținii pasageri ai zilei. Magazinele, chioscurile, florăriile, închise și ele, își etalau produsele, într-o gamă variată, în vitrine aranjate cu gust. În orele după-amiezii, dar mai ales spre seară, animația pe străzi a crescut simțitor. Praghezii, cu mic cu mare, îmbrăcați gros, ieșeau la plimbare, mulți din ei îndreptându-se spre muzee, săli de expoziții, teatre, cinematografe, restaurante, în vizite de familie. Pe multe din palisadele orașului, special amenajate, afișajul colorat și atrăgător îmbia trecătorii să viziteze spectacolele și expozițiile lunii aprilie.

La Teatrul „Tyl”, unde se joacă operă, balet și dramă, repertoriul cuprindea *Don Pasquale* de Donizetti și *Don Juan* de Mozart, *Bărbierul din Sevilla* de Rossini și *Stugă la doi stăpini* de Goldoni pe muzică scrisă de J. Hanuš. De asemenea, o *Mirandolină* a compozitorului ceh B. Martinu și un singur balet, *Facerea lumii*, de A. Petrov. Alte balet clasice și contemporane — *Giselle*, *Lacul lebedelor*, *Fintina din Bacciserai*, *Spartacus*, *Floarea de piatră*, *Silfidele* și *Fata rău păzită* — se jucau la Teatrul „B. Smetana”. Aici erau puse în scenă, pe lângă operele marelui patron — *Mireasa vindută* și *Sărutul* — creațiile altui mare compozitor ceh, A. Dvorak. Din repertoriul universal nu lipseau *Boema* și *Manon Lescaut* de Puccini, *Rigoletto* de Verdi, *Evgheint Oneghin* de Ceaikovski, *Maestrul cântăreți din Nürenberg* de Wagner, *Vicleana* de Orff și *Barbă albastră* de Bartók; *Faust* și *Regele Lear*, *Idiotul* de Dostoievski și *Oaspeți de vară* de Gorki se jucau în alternanță cu piesele mai vechi sau mai noi ale unor dramaturgi cehoslovaci: *Jocul cu diavolul* de Jan Drda, *Prințesa armatelor lui Waldstein* de O. Danek, *Galanții noștri* de S. Stroupeznicky, *Păsările infanteriști* de J. Sotola, *Orașul meu* de J. Jilek ș.a.

La vestita „Lanternă magică”, afișele anunțau *Crăiasa zăpezii* de E. Bond, *Cind ești furios* de J. Osborne și *Cuibul...* de V. Rozov.

La teatrele „Vinohradec”, „ABC”, „Rokoko”, „Realist”, „E. F. Burian”, „S. K. Neumann” și „Experimental”, Shakespeare era prezent pe aproape toate scenele, urmat de Moliere, Cehov, G. B. Shaw, J. Osborne, J. Anouilh, J. Giraudoux, M. Bulgakov.

Viața concertistică mi s-a părut la Praga mai bogată și mai variată decit în alte orașe ale lumii. Ea este însuflețită, în primul rind, de cele trei mari orchestre simfonice ale orașului — Filarmonica cehă, dirijată de Iľbor Pešek, Vaclav Neumann și Ralf Weigert, Orchestra simfonică a Radiodifuziunii cehoslovace, dirijată de Jaroslav Krombholc și de oaspetele japonez Jukio Kitahara, și Orchestra simfonică a orașului mare Praga, dirijată de Vladimir Valek.

Pe lângă aceste mari orchestre simfonice, la Praga pot fi audiate mai multe formații muzicale restrinse, mai ales orchestre de cameră și cvartete de coarde, precum și recitaluri ale unor soliști instrumentiști cehoslovaci și străini. Coruri cu tradiție îndelungată, de pe lângă marile orchestre simfonice amintite, coruri independente, ca acelea ale „Madrigaliștilor praghezi” și „Madrigaliștilor cehi” găsesc o largă audiență în rindurile nenumăraților melomani din Praga și din întreaga Cehoslovacie. În repertoriul formațiilor simfonice și al corurilor sint prezente creații ale marilor compozitori germani, italieni, francezi, ruși și ale altora, precum și cele ale compozitorilor clasici și contemporani cehi și slovaci. În aprilie praghezii se pregăteau intens pentru marele festival al lunii mai „Primăvara la Praga”. Ca și celelalte 36 de ediții, spuneau interlocutorii mei, și această ediție este așteptată cu mult interes de zecile de mii de melomani: marea manifestare muzicală intrunește, de fiecare dată, din Cehoslovacia și de peste hotare, într-o selecție prestigioasă, valori de prim rang.

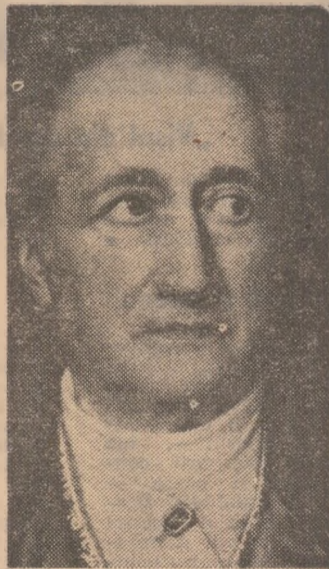
În aprilie, muzeele și galeriile de artă din Praga oferă vizitatorilor o largă și variată simezi de lucrări din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. La muzeul național erau deschise expozițiile „Arta veche cehă”, „Arta veche europeană”, „Colecția de artă orientală”, „Pictura cehă în secolul XIX” și „Artizianatul ceh în secolul XIX”.

În gaderiile orașului, expozițiile „Femeia '81”, dedicată creației plastice feminine, „Lumina în pictura cehă a anilor 80—90 a secolului XIX” și „Ceramica de Bechynce”. La galeriile de artă contemporană, artista poporului Vilma Urbova-Kotrbova cu o selecție de lucrări din perioada 1932—1981, artistul emerit Frantisek Wolf cu o expoziție de portrete, Julia Berova cu lucrări de grafică și desene, Josef Hvozdenky cu artă decorativă și medalii, Jiry Sliva cu desene umoristice, grafică de televiziune și litografii în culori, Jiry Rejek cu peisaje și desene din Munții Šumava al Boemiei de Sud. La alte galerii, expoziții de afișe, de ilustrații de carte, de tapiserie.

Din străinătate sint găzduite: „Arta decorativă din Iugoslavia” și „Peisajul gruzin”. De un succes bine meritat s-a bucurat, după comentariile prescii, expoziția de grafică românească, deschisă pînă la începutul lui aprilie, la una din galeriile centrale ale orașului.

CA mai toate marile orașe ale Europei centrale, Praga a trăit, în milenara-l istorie, momente de mare înflorire și de recesiune. Ospitalieră și generoasă cu toți acei care i-au străbătut străzile și piețele cu inima curată și respect, gloria ei a fost dădută departe în lume de spiritele marilor creatori Jan Neruda, Jaroslav Hasek, Karl Kapek, Maria Maierova, Franz Verfel, Bedrich Smetana, Antonin Dvorak, a căror contribuție la cultura și arta universală este apreciată pretutindeni.

Vasile Ileașă

Ultima noapte, la Weimar

■ O odaie micuță la etaj, cu dușumeaua scînduri late, dale de ceră; plafon alb cu grăveală verde; pe perii simpli citeva cadre cu tablă de mineralogie; un pat strimt ca de vagon de dormit, acoperit cu o cuvertură obișnuită, verzuie și alături un mic fotoliu cu spătar înalt, la fel de incomod. Singura sursă de lumină, în fața patului, o fereastră cam de un metru pe optzeci de centimetri, cu geamurile în cruce. Întins, cu ceafa pe cîpățul de lînă, ai putea contempla un pătrățel de cer. Pentru mai multă lumină se obișnuiește o cerere specială, adresată mai sus. Acolo și astfel a murit gloriosul Goethe.

Mulți poeți au murit bătrîni și singuri, sau tineri în războaie, printre străini sau acasă, de moarte rea, sau de moarte „bună”. Nici o moarte nu e bună! Dar nici orice viață.

De aceea cițiva au și murit „pentru o viață mai bună”. Unora dintre aceștia omenirea (sau țara lor) le-a rămas „etern recunoscătoare”, pe alții uitat. Aceasta e soarta tuturor eroilor, cu excepția celor necunoscuți. Pe-aceia îi purtăm mereu în noi-inșine, fiindcă ne-apar pe la răscrucele vieții, ca un îndemn, sau ca o re-mușcare venită de dincoace, sau de dincolo de noi. Vin să ne judece, ori să ne apere.

La Weimar, mormîntul lui Goethe ține rîndul cu al lui Schiller, în aceeași hrubă cu Principii electori, la un pas de curtea-cimitir cu groapa bucătarului lor francez, la fel de celebru la vremea lui. Acum un veac și jumătate.

Mihnea Gheorghiu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACTIA : București, Piața Scintei nr. 1, poarta B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRATIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA SCITEII”